

Het beleid, het profiel en de loopbaan van de ministers die Financiën bestuurden tijdens de periode september 1944 tot 2011

Aloïs VAN DE VOORDE (*)

Eresecretaris-generaal van het Ministerie van Financiën

ABSTRACT

This study is a survey concerned with the twenty Belgian Ministers of Finance since the liberation in September 1944 till the end of 2011.

After a introduction it opens with Camille Gutt, who was Finance Minister in the postwar Pierlot government, and closes with Didier Reynders. Attention is paid to the policies the ministers involved adopted, to their importance and profile (social and educational background, including their occupation), as well as their political and professional careers and the functions they carried out after their term of office. The most problematic events and issues they had to face during their term of office are particularly highlighted. The survey ends with a summary of the major facts and some concluding remarks, among others the profile of these former ministers, duration and stability of their term of office, the impact of the most influential collaborators, the turning points and evolution of Belgian finance during the 1944-2011 period.

Keywords: period 1944-2011, policies and profile Belgian Finance Ministers, turning-points and evolution of Belgian public finances

JEL Classification Code: H83, N44

(*) L'auteur remercie Reginald Savage et Christian Valenduc pour leurs remarques et leurs suggestions

Inhoudstafel

Voorwoord	33
1 Inleidende beschouwingen	35
2 De titularissen van Financiën van 1944 tot 2011	39
2.1 Camille Gutt	39
2.2 Gaston Eyskens	41
2.3 Franz de Voghel	45
2.4 Jean Vauthier	47
2.5 Henri Liebaert	48
2.6 Jean Van Houtte	49
2.7 Albert-Edouard Janssen	52
2.8 Dries Dequae	54
2.9 Robert Henrion	56
2.10 Jean-Charles Snoy et d'Oppuers	59
2.11 André Vlerick	60
2.12 Willy De Clercq	63
2.13 Gaston Geens	67
2.14 Paul Hatry	69
2.15 Mark Eyskens	70
2.16 Robert Vandeputte	75
2.17 Frans Grootjans	77
2.18 Philippe Maystadt	79
2.19 Jean-Jacques Viseur	83
2.20 Didier Reynders	85

3	Samenvattende vaststellingen en beschouwingen	92
3.1	Politici en technocraten	92
3.2	Leeftijd	93
3.3	Profiel	93
3.4	Duur en stabiliteit van de ambtsperiodes. Continuïteit.	94
3.5	Voornaamste medespelers	96
3.6	Nafuncties en benoemingen	98
3.7	Turning-points	100
3.8	De openbare financiën: een permanente zorg	102
4	Algemeen besluit	105
5	Bijlage 1: De regeringen en de ministers van Financiën van september 1944 tot eind 2011	106
6	Bijlage 2: Ministers bevoegd voor begrotingszaken	107
7	Bijlage 3: Ministers of staatssecretarissen, toegevoegd aan de minister van Financiën	108
8	Bibliografie	109

Voorwoord

Deze studie beoogt een bondig overzicht te geven van de twintig verschillende titularissen die het ministerie van Financiën, één of meerdere malen, hebben beheerd sinds de Bevrijding in september 1944 tot begin december 2011. Na een algemene inleiding vangt zij aan met Camille Gutt, die de functie bekleedde in het naoorlogse kabinet Pierlot, en eindigt ze met Didier Reynders. Er wordt vooral aandacht besteed aan het gevoerde beleid en aan het profiel (sociale afkomst, schoolse vorming, beroep) van de ministers. Ook wordt stil gestaan bij hun politieke en professionele loopbaan en bij de functies die de gewezen ministers nog uitoefenden na hun ministerambt. Doorheen de loopbaanbeschrijvingen worden de cruciale gebeurtenissen en problemen in herinnering gebracht waarmee zij werden geconfronteerd tijdens hun ministerschap. De ministers komen chronologisch aan bod, in de volgorde dat zij voor de eerste maal – in de periode 1944-2011 – het ambt waarnamen. Slechts vier (Gutt, Vauthier, Liebaert en Janssen) van de twintig ministers heb ik niet persoonlijk gekend. Het overzicht besluit met samenvattende vaststellingen en nabeschouwingen en een algemeen besluit.

De voetnoten verwijzen naar gepubliceerde essentiële bronnen die rechtstreeks op de betrokken ministers betrekking hebben. De algemene bibliografie werd zeer beknopt gehouden. Bijlage I verschaft de lijst van de regeringen en ministers van Financiën van september 1944 tot eind 2011 en bijlage II geeft aan wie de titularissen van Begroting waren tijdens die periode. Sinds 1961 wordt aan de ministers van Financiën soms een adjunct toegevoegd met de titel van minister of staatssecretaris. Bijlage 3 geeft de lijst van deze adjuncten.

1

Inleidende beschouwingen

In België, zoals trouwens in alle politieke regimes en in alle landen, bekleedt de minister van Financiën in de schoot van de regering een sleutelpositie. Wegens de belangrijkheid, de verscheidenheid en de aard van de taken en activiteiten van zijn departement bezet hij doorgaans een centrale plaats in de schoot van de regering, te meer daar vrijwel elke politieke beslissing financiële aspecten vertoont die de instemming van de minister van Financiën vereisen. Zowat in alle landen worden de ministers van Financiën, zowel door het publiek als door de politieke en financiële waarnemers, beschouwd als ietwat hoger staande dan de andere vakministers. Hij draagt een grote verantwoordelijkheid: economisch en financieel kan én moet hij de zaken zien zoals zij werkelijk zijn.

Oud-minister van Financiën Robert Vandeputte schreef: ‘Voor een gezond beheer van de rijksfinanciën is een ruime bevoegdheid van de minister van Financiën onontbeerlijk; in zekere mate staat hij boven zijn collega’s die in hun respectieve departementen onder financieel oogpunt een fragment van de staatsuitgaven beheren. Bij de uitoefening van zijn lastige en voorname zending moet het voor de minister van Financiën mogelijk zijn op het staatsleven een ruime invloed te laten gelden’⁽¹⁾.

De minister van Financiën staat op de eerste plaats in - daarin bijgestaan door de Administratie van de Thesaurie en de Nationale Bank – voor het monetaire en financiële beleid van het land, met inbegrip van het schuldbeheer. Hij is tegelijkertijd de *Thesaurier-generaal van het Rijk en de Beheerder van de Schuld*. Bevoegdheden die uiteraard ook een fundamentele invloed uitoefenen op het algemeen economische evenwicht (structureel en conjunctureel) en op het sociaal-economisch beleid.

Aansluitend bij deze bevoegdheden oefent de minister van Financiën de rechtstreekse voogdij uit over de financiële sector. Hij is de voogdijminister voor een aantal financiële instellingen, zoals de *Nationale Bank van België*, de FSMA (*Financial Services and Markets Authority*) (de opvolger van de *Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen* (CBFA)), de beursautoriteiten en vroeger over de openbare kredietinstellingen (ASLK, *Gemeentekrediet*, NMKN, enzovoort) tot ze in de jaren negentig werden geprivatiseerd. In overleg met de CBFA stelt hij het reglementair kader vast waarin banken, beursvennootschappen en andere financiële ondernemingen mogen optreden.

Verder is de minister van Financiën verantwoordelijk voor het fiscale beleid. Dit beleid omvat niet alleen het innen en invorderen van de verschillende federale belastingen en heffingen, maar ook de voorbereiding en het opstellen van de fiscale wetgeving.

1 VANDEPUTTE, R., ‘Een machteloos minister’, 1982, p. 120.

Naast de minister van Financiën, kent België sinds 1960 ononderbroken een minister speciaal belast met het beheer van begrotingszaken, die meer en meer de politieke verantwoordelijkheid draagt voor het begrotingsbeleid, hetzij als adjunct van de minister van Financiën of als minister van Begroting, hetzij als vice-eerste minister en minister van Begroting of als staatssecretaris voor Begroting. Die verschuiving van bevoegdheid kwam duidelijk tot uiting toen de portefeuille van Begroting werd toegewezen aan politieke zwaargewichten, die in de schoot van de regering ook de functie van vice-eerste minister vervulden. Wij verwijzen naar titularissen van Begroting zoals: W. De Clercq, G. Spitaels, G. Verhofstadt, H. Schiltz, H. Van Rompuy en J. Vande Lanotte.

Onderstreept moet worden dat indien de minister van Begroting formeel bevoegd is voor de uitgaven van de Staat, de bevoegdheden betreffende het opstellen van de begrotingen nochtans altijd gezamenlijk uitgeoefend worden door de minister van Begroting en de minister van Financiën. Ook maakt de minister van Financiën de rijksmiddelenbegroting op die de raming bevat van de fiscale en andere inkomsten van de Staat. Hierdoor speelt hij een kapitale rol bij het tot stand komen van de rijksbegroting, die twee luiken omvat: de rijksmiddelenbegroting en de algemene uitgavenbegroting. Deze laatste groepeerde alle uitgaven van de diensten van algemeen bestuur van de Staat en verleent machtiging tot het verrichten van de uitgaven. Bovendien worden de belangrijke budgettaire beslissingen collegiaal genomen, in de Ministerraad of door het Kernkabinet.

Hoe dan ook, de minister van Financiën blijft, ondanks de aanwezigheid in de regering van een collega van Begroting, een ruime inspraak hebben in het begrotingsbeleid. Wat evident is. Het is immers de minister van Financiën die instaat voor de financiering van het begrotingstekort dat kortweg het verschil is tussen de totale begrotingsontvangsten (belastingen + niet-fiscale ontvangsten + kapitaalontvangsten) en de totale uitgaven. Door de algemene uitgavenbegroting goed te keuren neemt de minister van Financiën de verantwoordelijkheid op zich deze te kunnen financieren door steeds voldoende schatkistmiddelen ter beschikking te hebben en stelt hij er zich borg voor dat het eventueel te financieren overheidstekort verenigbaar is met het te verwachten economische en financiële evenwicht. Bovendien is het niet de minister van Begroting maar de minister van Financiën die in België, als voorzitter van de *Hoge Raad van Financiën*, de coördinatie moet bewerkstelligen van het budgettaire beleid tussen de federale regering en de deelgebieden (deelstaten). Immers voor de Europese Unie tellen slechts de geconsolideerde resultaten van de globale overheidsfinanciën (gezamenlijke overheid) in iedere lidstaat.

Indien de minister van Financiën op nationaal niveau een sleutelpositie inneemt, is dit eveneens zo op internationaal vlak waar de ministers van Financiën alsmear meer op het voorplan treden. Zo is de minister van Financiën in feite ook de 'minister van Buitenlandse Financiële Betrekkingen'. Niet alleen op Europees vlak, maar ook op wereldvlak heeft de Belgische minister van Financiën, in toenemende mate, heel wat taken en verantwoordelijkheden te vervullen in

het kader van de internationale financiële instellingen, zoals de *Wereldbank*, het *Internationaal Monetair Fonds* (IMF), de *Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling* (BERD).

Sinds 1970 is de unitaire staat België geëvolueerd naar een volwaardige federale staatsstructuur bestaande uit drie gemeenschappen en drie gewesten. De staatsvorming werd voltrokken in verscheidene fasen, waarbij telkens bevoegdheden die traditioneel werden verzorgd door de oude centrale staat werden overgedragen, meestal met de daarbij horende middelen, naar het regionale niveau.

In het kader van de derde hervormingsfase kwam in 1989 de 'Bijzondere wet betreffende de financiering van de gemeenschappen en gewesten' tot stand. Zij regelde niet alleen een kwantitatief belangrijke decentralisatie van bevoegdheden en de invoering van een nieuw financieringstelsel, maar maakte ook de deelgebieden mede verantwoordelijk voor een verdere sanering van de overheidsfinanciën. Dit gebeurde via een institutionele coördinatie van het budgettaire beleid steunend op samenwerkingsakkoorden – waarbij de federale minister van Financiën het initiatief neemt – tussen de federale overheid en de gemeenschappen en gewesten. Ook zijn er procedures van overleg op het financiële en het fiscale vlak.

De vraag kan worden gesteld of de federale inrichting van België de kerntaken van de minister van Financiën grondig hebben gewijzigd. Eigenlijk niet. De gemeenschappen en gewesten kregen een ruime mogelijkheid om zelf beroep te doen op leningsfinanciering en een beperkte – ook na het 'Vlinderakkoord' van oktober 2011 – eigen fiscale bevoegdheid. Zo blijft de federale minister van Financiën ten volle bevoegd voor de fiscale basiswetgeving (heffingsgrondslag, tarieven, enz.) voor de btw, de accijnzen, de personen- en vennootschapsbelasting. Enkel inzake de personenbelasting kunnen de deelstaten weliswaar beslissen, binnen een bepaalde marge en voor bepaalde domeinen, over kortingen en toeslagen. Ook blijft het in 1989 ingesteld financieringstelsel van gemeenschappen en gewesten – zelfs na de wijziging in oktober 2011 – nog essentieel steunen op een centralisatie van de financieringsmechanismen op het niveau van de middelen en simultaan op een ruime decentralisatie van de budgettaire bevoegdheid op het niveau van de uitgaven.

Daarentegen heeft de *Europese Economische en Monetaire Unie* (1999) wel op een ingrijpende wijze de context gewijzigd waarbinnen een Belgisch minister van Financiën opereert. Aldus wordt steeds meer het economische, budgettaire en monetaire beleid – en zelfs in zekere mate ook het fiscale – bepaald en gecoördineerd met bindende regels en communautair toezicht. Zo worden de lidstaten verplicht – in uitvoering van het *Europees Stabiliteits- of Groeipact* – periodiek 'stabiliteits- of convergentieplannen' op te stellen die de krachtlijnen omschrijven die moeten instaan voor het naleven van de budgettaire en economische Maastrichtnormen. We komen hierop terug in het 'algemeen

besluit'. Bovendien wordt sinds de oprichting midden 1998 van de *Europese Centrale Bank* (ECB), gevestigd in Frankfurt, het gemeenschappelijke monetaire beleid binnen het Eurosysteem vastgelegd door de ECB en de diverse nationale centrale banken van de eurozone. Voordien oefende de Nationale Bank van België, in opdracht van de minister van Financiën, die taak uit.

2

De titularissen van Financiën van 1944 tot 2011**2.1 Camille Gutt ⁽²⁾**

Zonder ooit parlementariër of zelfs lid van een politieke partij te zijn geweest, kende Camille Gutt als technocraat, beslagen in financiële en monetaire problemen, een markante publieke loopbaan, eerst als medewerker en kabinetschef van de ministers Theunis en Francqui en later zelf tweemaal als minister van Financiën. Gutt werd geboren in november 1884. Zijn vader, Maximilien Guttstein, was journalist en afkomstig uit de streek van Straatsburg. In 1906 studeerde hij af aan de ULB als licentiaat in de politieke en sociale wetenschappen en als doctor in de rechten. In hetzelfde jaar huwde hij Claire Frick, de dochter van de burgemeester van Sint-Joost ten Node. In 1920 werd Camille Guttstein gemachtigd zijn familienaam te veranderen in het afgekorte Gutt.

Na de Eerste Wereldoorlog wordt Gutt lid van de Belgische afvaardiging bij de *Commissie voor Herstelbetalingen* te Parijs. Zo neemt hij deel aan de verschillende conferenties en aan het opstellen van de opeenvolgende plannen met betrekking tot de herstelbetalingen opgelegd aan het verslagen Duitsland.

De politieke loopbaan van Gutt begint in november 1920 wanneer hij kabinetschef wordt van minister van Financiën Georges Theunis. Hij behoudt die functie tijdens de regering geleid door Theunis (1921-1925), die het Eerste-ministerschap en Financiën cumuleerde. Om de acute financiële crisis te bezweren werd einde mei 1926 een regering van nationale unie gevormd onder leiding van Henri Jaspar (mei 1926-november 1927). De regering werd nochtans gedomineerd door de sterke persoonlijkheid van Emile Francqui die, als minister zonder portefeuille, speciaal werd belast met de realisatie van een monetair stabilisatieplan. Gutt was een nauwe kabinetsmedewerker van Francqui, die hij hielp bij de voorbereiding van het plan dat in oktober 1926 met succes werd uitgevoerd. Na zijn kabinetsperiode treedt Gutt in dienst van Empain en schakelt hij vrij vlug, door tussenkomst van Francqui, over naar de groep van de *Société Générale* waar hij begint als verkoopafgevaardigde voor het koper van de *Union Minière*. Spoedig wordt hij directeur bij de *Société Générale des Minerais* en wordt hij ook aangesteld tot beheerder van *Electrorail*.

Eind november 1934 krijgt Gutt, voor de eerste maal, de portefeuille van Financiën in het tweede kabinet-Theunis. Francqui, gouverneur van de *Société Générale*, maakte opnieuw als minister zonder portefeuille ook deel uit van deze regering. Het kabinet werd door de socialistische pers en de oppositie gedoodverfd als de 'regering van de bankiers'. Na vier maanden nam de regering-Theunis al ontslag onder de bedreiging van een devaluatie van de

2 CROMBOIS, J.-F., 'Camille Gutt. Les finances et la guerre', 1999.

Belgische frank. Zij werd vervangen door de eerste regering-Van Zeeland, die in het kader van een groots herstelplan in maart 1935 de Belgische frank devalueerde met 28 %, de zwaarste devaluatie die hij ooit onderging.

Gutt wordt opnieuw minister van Financiën in februari 1939 in de eerste regering-Pierlot. Hij oefende de functie uit tot februari 1945 in de vijf regeringen voorgezeten door Pierlot. Zo fungeerde hij tijdens de Tweede Wereldoorlog als minister van Financiën van de Belgische regering in ballingschap in Londen. Albert De Vleeschauwer was er minister van Koloniën en Spaak minister van Buitenlandse Zaken.

Na de Bevrijding van Brussel en Antwerpen begin september 1944 keerde de regering-Pierlot uit Londen terug naar Brussel. De politieke toestand was er zeer ingewikkeld door de afwezigheid van Koning Leopold III. Op 20 september werd prins Karel door het Parlement aangesteld tot Regent en eind september werd het naoorlogse kabinet-Pierlot gevormd. Het was een vier-partijen-regering, waarin drie communistische ministers zetelden. Naast Pierlot, behielden ook Spaak, Gutt en De Vleeschauwer hun ministerpost.

Begin oktober 1944 voerde de regering een drastische muntsanering door, die onmiddellijk de Gutt-operatie werd genoemd. Zij had een monetair en een fiscaal doel. In eerste instantie beoogde zij de monetaire inflatie - ontstaan door een overdreven biljettenemissie tijdens de oorlog - ongedaan te maken en het vertrouwen te herstellen in een stabiele en sterke Belgische frank. Tijdens de oorlogsjaren was de geldhoeveelheid in België immers verdrievoudigd. Als men na de Bevrijding de inflatie wilde indijken, moest er geld uit omloop worden genomen. Daartoe werkte de regering al in Londen een scenario uit. Op een klein bedrag na, moest iedereen in oktober 1944 al zijn bankbiljetten van 100 frank en meer inleveren. Een gedeelte van het geld werd daarna geleidelijk vrijgegeven, maar een groot deel bleef definitief onbeschikbaar. Ook werden alle rekeningen geblokkeerd en moest elk bezit van aandelen, obligaties, goud en deviezen worden aangegeven. Ofschoon de radicale en impopulaire muntsanering vatbaar was voor allerlei kritiek, vormde zij onbetwistbaar de onderbouw voor het snelle economische herstel van ons land zodat een paar jaar na de Tweede Wereldoorlog lovend gesproken kon worden van het 'Belgische mirakel'.

De Gutt-operatie kende ook een fiscaal luik. Daartoe diende de minister eind december 1944 bij de Kamer een wetsontwerp in dat de aangroei van elk vermogen tijdens de oorlog wilde weg belasten door een zware eenvormige belasting. Hij kon het echter niet meer laten goedkeuren door het Parlement voor de val van de regering-Pierlot begin februari 1945. Gaston Eyskens, Gutt's opvolger als minister van Financiën in de eerste regering van Achiel Van Acker, verving het ontwerp door een eigen, iets soepeler, fiscaal plan dat voorzag in een belasting op het kapitaal en in een speciale belasting op de winsten voortkomende uit leveringen en prestaties aan de vijand.

Tijdens zijn verblijf in Londen was Gutt van nabij betrokken, samen met Harry White en J.-M. Keynes, bij de voorbereiding van de naoorlogse internationale economische en financiële samenwerking. Zij mondde in 1945 uit in de oprichting van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en van de Wereldbank. Gutt was bovendien de onderhandelaar namens België van de Bretton Woods-akkoorden. Het was dan ook niet verwonderlijk dat hij in mei 1946 werd verkozen tot de eerste directeur-generaal van het IMF, een functie die hij met veel kunde en gezag vijf jaar zou uitoefenen ⁽³⁾. Hij is de enige Belg die tot heden die belangrijke post bekleedde.

Terug in België hernam Gutt in 1951 zijn vroegere activiteiten van zakenman. Zo nam hij zijn functie weer op van voorzitter van de *Ford Company Belgium*. Bovendien werd hij beherend vennoot van de *Banque Lambert*. Camille Gutt overleed plots in juni 1971 op 86-jarige leeftijd, getroffen door een hartstilstand. De laatste dagen van zijn leven beleefde hij nog het genoegen de eerste gedrukte exemplaren te mogen ontvangen van zijn kort na zijn dood verschenen oorlogsmemoires, *La Belgique au carrefour 1940-1944*.

2.2 Gaston Eyskens ⁽⁴⁾

Zoals al gezegd volgde Gaston Eyskens in februari 1945 Gutt op als minister van Financiën in de eerste regering Van Acker. Hiermede vatte hij, op nog geen 40 jarige leeftijd, een lange ministeriële loopbaan aan waarin hij driemaal de functie van minister van Financiën en vijfmaal de functie van Eerste minister zou vervullen. Het was nochtans als Eerste Minister dat Eyskens faam verwierf, een functie die hij tussen augustus 1949 en januari 1973 acht jaar bekleedde, gespreid over vijf regeringen.

Gaston Eyskens werd geboren in Lier op 1 april 1905. Zijn ouders waren afstammelingen van Kempense boeren en kleine burgerij. Na de Eerste Wereldoorlog verhuisden zij naar Leuven, waar de jonge Gaston middelbaar onderwijs volgde. Hij studeerde vervolgens handelswetenschappen aan de KU Leuven en werd geselecteerd voor een studiebeurs naar de vs., waar hij diploma's verwierf aan de Columbia University van New York en aan de universiteit van Chicago. In augustus 1934 werd Gaston Eyskens aangesteld tot gewoon hoogleraar aan de KU Leuven. Bij de vervroegde verkiezingen van april 1939 werd hij voor de cvp verkozen tot volksvertegenwoordiger van het arrondissement Leuven. Bij de Duitse inval in België vluchtte hij met zijn gezin naar Frankrijk. In september 1940 keerde hij naar België terug en hervatte hij zijn professoraat.

3 DESHORMES, E., 'Camille Gutt - Premier Directeur général du Fonds monétaire international 1946-1951', in: Bank- en Financiewezen, juli 1986, pp. 3-64; Van Den Abeele, M., 'Si Gutt revenait ...', in: Revue Générale, nr. 7, 2010, pp. 19-26.

4 SMITS, J., 'Gaston Eyskens de Memoires', 1993.

Begin februari 1945 kwam de eerste regering-Van Acker tot stand. Ze zou slechts zeven maanden standhouden. Aan Gaston Eyskens werd Financiën toevertrouwd. Het is zijn grote verdienste dat hij tijdens zijn korte eerste bewindsperiode vastberaden de saneringsoperatie van zijn voorganger Gutt heeft voortgezet. Hij heeft in het bijzonder het fiscale luik verder uitgewerkt en verbeterd. Zo zag Eyskens af van het fiscaal ontwerp van minister Gutt, dat in de pers en in het Parlement fel werd bestreden. Eyskens werkte een eigen fiscaal plan uit, opgenomen in vier afzonderlijke wetsontwerpen, dat wel even radicaal van opvatting was, maar toch meer soepelheid inhield en een grotere aandacht schonk aan de oorsprong van de verrijking en aan de bijzondere situatie van de verschillende groepen belastingplichtigen.

Met de vorming van de regering-Spaak II, einde maart 1947, kwam het zevende naoorlogse Belgische kabinet tot stand. Het was het eerste met enige politieke stabiliteit. Het bleef tweeënhalf jaar aan het bewind tot augustus 1949. Eyskens kreeg voor de tweede maal de portefeuille van Financiën in handen. Hij maakte gebruik van de regeringsstabiliteit en van zijn goede verstandhouding met Eerste Minister Spaak om het budgettair beheer te normaliseren en om de directe fiscaliteit te moderniseren. Bovendien hervormde hij grondig de statuten van de Nationale Bank en van de N.M.K.N. (*Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid*).

Midden augustus 1949 slaagde Eyskens erin zijn eerste regering te vormen. De sinds 1945 aanslepende koningskwesie - oorzaak van een grote regeringsinstabiliteit - evolueerde toen traag maar zeker naar haar ontknoping. Zo organiseerde Eyskens in maart 1950 de aanvankelijk onmogelijk geachte volksraadpleging over de terugkeer van Leopold III. Toen de liberale ministers in maart 1950 ontslag namen omdat zij tegen de onmiddellijke terugkeer van de vorst waren, diende Eyskens ook het ontslag van zijn regering in. Bij de parlementsverkiezingen van juni 1950 behaalde de CVP-PSC een volstrekte meerderheid in beide Kamers. Onder leiding van Jean Duvieusart werd een homogene CVP-PSC-regering gevormd waarin Eyskens minister van Economische Zaken werd. De regering-Duvieusart stond volledig in het teken van een herstel van Leopold III op de troon. Onder druk van revolutionair straatgeweld werd echter op 10 augustus 1950 kroonprins Boudewijn tot plaatsvervanger van zijn vader aangesteld. Midden augustus 1950 nam de regering-Duvieusart ontslag omdat zij er niet in geslaagd was haar voornaamste opdracht - Leopold III terug op de troon te brengen - uit te voeren. Eyskens maakte geen deel uit van de nieuwe bewindsploeg, de regering-Pholien.

In juni 1958 vormde Eyskens zijn tweede regering. Het was een minderheidsregering die vijf maanden later, begin november, na het sluiten van het Schoolpact, werd omgevormd tot de regering-Eyskens-Lilar door de toetreding van de liberalen. Reeds in november behaalde Eyskens een groot succes door het sluiten van het Schoolpact, waardoor de tegenstellingen tussen het katholieke en het officiële onderwijs grotendeels verdwenen.

In 1960 werd de regering-Eyskens-Lilar vrij onverwacht geconfronteerd met twee zware problemen die mijlpalen werden in de geschiedenis van België: de Kongocrisis en het gewelddadige verzet tegen de Eenheidswet. De Kongocrisis mondde uit in de onafhankelijkheid van de kolonie als besluit van de in Brussel gehouden Rondetafelconferentie. De machtsoverdracht eind juni 1960 in Leopoldstad, in aanwezigheid van koning Boudewijn, liep uit de hand door een passionele redevoering van Patrice Lumumba waarin hij het Belgisch koloniale regime scherp hekelde. Het gevolg was dat het Kongolese leger, de *Force Publique*, aan het muiten sloeg. Daardoor was de Belgische regering verplicht in het pas onafhankelijke Kongo troepen in te zetten om de Belgische onderdanen te beschermen.

De vertraging van de economische groei, de extra kosten van de uitvoering van het Schoolpact en de gebeurtenissen in Kongo hadden een nadelige invloed op de overheidsfinanciën. Zo erg, dat Eyskens zich in augustus 1960 verplicht zag een hard herstelprogramma aan te kondigen: het was de beruchte Eenheidswet. Uit protest tegen de saneringsmaatregelen voorzien in de Eenheidswet lanceerde het ABVV (*Algemeen Belgisch Vakverbond*) op 20 december 1960 onder impuls van de Luikse vakbondsleider André Renard, een algemene stakingsbeweging. Nauwelijks een week voordien, op zaterdag 15 december, was koning Boudewijn in het huwelijk getreden met dona Fabiola de Mora Y Aragon. Einde december zouden zij op verzoek van premier Eyskens vervroegd terugkeren van hun huwelijksreis.

De Eenheidswet – de wet van 4 december 1960 voor economische expansie, sociale vooruitgang en financieel herstel – beoogde drie grote doelstellingen: het verplaatsen van 10 miljard frank verbruiksuitgaven van de buitengewone begroting – die in principe slechts investeringsuitgaven mocht bevatten – naar de gewone begroting, te financieren door belastingen; het doorvoeren van besparingen ten belope van 11 miljard frank (ter referentie: de begroting voor 1960 voorzag oorspronkelijk gewone uitgaven voor 111 miljard frank); het verhogen van de fiscaliteit voor een bedrag van 6,6 miljard frank (in 1960 bedroegen de fiscale ontvangsten nauwelijks 100 miljard frank), waarvan alleen al 5,7 miljard moest voortkomen van de met het zegel gelijkgestelde taksen die met 20 procent werden verhoogd. Bovendien verwierven de gemeenten uitbreiding van hun fiscale bevoegdheid. De besparingen van de Eenheidswet zouden worden bereikt door een gevoelige vermindering van de uitgaven voor landsverdediging, door een scherpere controle op de werkloosheidssteun, door een verlaging van de toelagen aan de steenkolenmijnen, de NMBS en het *Fonds voor de Gemeenten*, door een herziening van het pensioenstelsel voor sommige ambtenaren en door een wijziging van het statuut van het gemeentepersoneel. De Eenheidswet voorzag ook een aantal maatregelen ter bevordering van het economische vijfjarenprogramma voor de periode 1961-1965.

Hoewel de Eenheidswet ondanks het opstandige verzet werd goedgekeurd, kwam de regering verzwakt uit de strijd. De verkiezingen van maart 1961 liepen uit, tegen de verwachtingen in, op een nederlaag voor de CVP-PSC en een

overwinning voor de socialisten. De regering Eyskens-Lilar werd opgevolgd door de regering-Lefèvre-Spaak, die vier jaar aan het bewind zou blijven.

In juli 1965 vormde Pierre Harmel de regering Harmel-Spinoy. Eyskens aanvaardde in die regering minister van Financiën en Begroting te worden. De toestand van de openbare financiën was midden 1965 allerminst rooskleurig. Terwijl de gestemde begroting voor 1965 slechts 162 miljard gewone uitgaven voorzag, bleek eind juli 1965 dat er 23 miljard frank bijkredieten nodig waren door vooral een onderschatting van de uitgaven van de vorige regering. Ook de vooruitzichten voor de begroting 1966 waren ongunstig. De regeringsverklaring beklemtoonde derhalve de noodzaak van gezonde openbare financiën. Andermaal zou Eyskens, na de Eenheidswet van 1960, noodgedwongen de centrale figuur worden van een onontbeerlijke saneringsoperatie. Op zijn persconferentie van 21 september 1965 verklaarde hij dat tekorten op de gewone begroting in periodes van hoogconjunctuur ongerijmd waren. Om de begroting van 1966 min of meer in evenwicht te kunnen indienen werden voor 13,8 miljard frank nieuwe belastingen geheven. De belastingen voor de inkomens die 1 miljoen overtroffen werden, door de wet van 27 december 1965, opgetrokken, zonder dat evenwel het belastingplafond van 50 procent overschreden mocht worden. Bovendien werd bij de wet van 29 december 1965 het tarief van de overdrachtstaks van 6 op 7 procent gebracht en werden de successierechten en de taksen op benzine (accijnzen en overdrachtstaks) verhoogd. De saneringsmaatregelen ten belope van 11 miljard, hadden vooral betrekking op het onderwijs, de ziekten en invaliditeitsverzekering, het openbaar ambt en de sluiting van zes verlieslatende mijnen: vijf Waalse en de mijn van Zwartberg. In Limburg braken in december 1965 een mijnstaking en zware onlusten uit waarbij eind januari 1966, twee doden en talrijke zwaargewonden vielen. De regering-Harmel kwam verzwakt uit de Limburgse mijnstaking maar bleef voorlopig overeind. Van meet af aan miste zij echter het nodige dynamisme en werd zij gehinderd door de slechte verstandhouding tussen christen-democraten en socialisten. Dat veroorzaakte haar ontslag na amper zes maanden. In maart 1966 werd zij opgevolgd door de regering-Vanden Boeynants-De Clercq, die nog geen twee jaar stand hield en viel over de kwestie Leuven.

In juni 1968 kwam de regering-Eyskens-Merlot tot stand. Zij zou drie jaar en een half aan de macht blijven. De Waalse vice-premier Merlot kwam einde januari 1969 bij een auto-ongeval om het leven en werd als vice-premier vervangen door André Cools. Het was de grote verdienste van de regering-Eyskens-Merlot-Cools dat eind december 1970 de sinds lang nagestreefde derde Belgische grondwetsherziening werd doorgevoerd. Zij was de meest fundamentele sinds 1830. Eyskens slaagde erin België om te vormen tot een geregionaliseerde eenheidsstaat, ingedeeld in taalgebieden, cultuurgemeenschappen en gewesten.

Na de verkiezingen van november 1971 stelde Eyskens zijn vijfde en laatste regering samen. De regering-Eyskens-Cools II nam reeds na tien maanden ontslag omdat geen akkoord kon worden bereikt over de Voerstreek. Zij kwam nooit echt van de grond vanwege de communautaire proble-

men. De laatste regering-Eyskens werd in januari 1973 vervangen door de regering-Leburton-Tindemans, die van in het begin ernstig bedreigd werd door het IBRAMCO-project.

Midden 1973 nam Gaston Eyskens op 68-jarige leeftijd ontslag als senator. Hij bleef echter actief als hoogleraar. Eind 1973 werd hij door koning Boudewijn in de adelstand verheven, met de titel van burggraaf. Van 1973 tot 1981 vervulde hij de functie van voorzitter van de raad van bestuur van de *Kredietbank*. In april 1981 beleefde Gaston Eyskens het groot genoegen zijn oudste zoon Mark te zien aantreden als Eerste Minister, nog geen tien jaar nadat hij zelf die functie had neergelegd eind januari 1973.

Gaston Eyskens overleed op 82-jarige leeftijd te Leuven op 3 januari 1988. Tot aan zijn dood was hij alomtgeprezen en vereerd als een van de 'éminences grises' van de Belgische politiek, die een grote invloed had gedrukt op het naoorlogse Belgische politieke leven door zijn betrokkenheid bij elke politieke gebeurtenis van betekenis.

2.3 Franz de Voghel ⁽⁵⁾

Franz de Voghel werd eind december 1903 geboren in Sint-Jans-Molenbeek. Zijn vader was een herenboer in de streek van Halle. In Leuven studeerde hij rechten en behaalde hij ook een doctoraat in de politieke en sociale wetenschappen. In november 1944 werd hij lid van het directiecomité van de Nationale Bank van België. Voordien was hij directeur bij de *Bankcommissie* en doceerde hij aan de Leuvense Universiteit.

In augustus 1945 verlieten de katholieke ministers de eerste regering-Van Acker omwille van een meningsverschil inzake de koningskwesitie. Van Acker vormde zijn tweede regering en vertrouwde de portefeuille van Financiën toe aan de Voghel. Hij was een technocraat – directeur van de Nationale Bank – die aanleunde bij de nieuwe partij van de UDB (Unie der Belgische Democraten). Ofschoon de Voghel later een PSC-signatuur werd toegeschreven, stond hij steeds op zijn onafhankelijkheid.

Onder minister de Voghel werden begin oktober 1945 – met de steun van Gaston Eyskens vanuit de oppositie – de belangrijke vier fiscale wetten gestemd die Gutts' monetaire sanering moesten aanvullen. Door sommigen worden zij de fiscale repressie genoemd. Zij stelden een speciale belasting in op inkomsten voortkomend uit leveringen en prestaties aan de vijand (wet van 15 oktober 1945), een zware extrabelasting op de in oorlogstijd behaalde

5 COOMANS DE BRACHENE, O., *Etat présent de la noblesse belge, annuaire 2000*, 2e deel, pp.388-389.

exceptionele inkomsten, winsten en baten (wet van 16 oktober 1945) en een belasting op het kapitaal (wet van 17 oktober 1945), als een bijdrage van nationale solidariteit in verhouding tot ieders vermogen. Ten slotte was er de fiscale amnestiewet (18 oktober 1945) – de wet telde slechts drie artikelen; zij bood de belastingplichtigen die de fiscale wetten hadden overtreden vrijstellingen aan van verhogingen, geldboeten en andere straffen, op voorwaarde dat zij een regelmatige aangifte deden binnen de drie maanden na de bekendmaking van de wet. Op één jaar tijd, van begin augustus 1945 tot begin augustus 1946, zetelde de Voghel als minister van Financiën achtereenvolgens in drie regeringen, met name de tweede regering-Van Acker, de eerste regering-Spaak en vervolgens de derde regering-Van Acker. Na zijn ministerschap keerde de Voghel terug naar de Nationale Bank, waar hij in 1957 werd benoemd tot vice-gouverneur, een functie die hij tot zijn pensionering in december 1970 bekleedde.

In mei 1961 werd de Voghel, toen vice-gouverneur van de Nationale Bank, door de regering-Lefèvre-Spaak aangesteld als voorzitter van de *Regeringscommissie voor de studie van de financiële problemen en van de economische expansie*. De zogenaamde Commissie-de Voghel moest de financieringsmechanismen van de openbare en privé-sector onderzoeken, en aan de regering voorstellen doen met het oog op een betere werking van de financiële markten en de mobilisering van de financiële middelen van het land. De Commissie legde haar eerste verslag neer op 31 maart 1962. In april 1966 belastte de regering-Vanden Boeynants-De Clercq de Commissie-de Voghel met nieuwe opdrachten. Begin december 1967 publiceerde zij haar tweede verslag. Minister Henrion maakte er gebruik van bij het opstellen van een reeks volmachtenbesluiten in de financiële sector.

In oktober 1969 werd de Voghel voor een derde maal belast – nu door minister van Financiën Snoy et d’Oppuers – met het voorzitterschap van een financiële commissie. De naam van de commissie werd veranderd in *Regeringscommissie voor de studie van voorstellen tot hervorming van de wetten op het bank- en spaarwezen*. De Commissie legde eind november 1970 haar verslag neer. De Anti-crisiswet van 1978, die door de pers ook de *mammoetwet* werd genoemd en moeizaam tot stand kwam onder de regering-Tindemans II, steunde vooral op de voorstellen van dat verslag. De wet – met zijn twee luiken: het ene met datum van 4 augustus en het andere met datum 5 augustus 1978 – was een uiterst belangrijke wet. Niet alleen beoogde hij besparingen en de bevordering van de tewerkstelling, maar hij drukte ook een aantal vergaande structuurhervormingen door in de economische, financiële en energiesector.

In de loop van zijn lange loopbaan vervulde De Voghel talrijke opdrachten en mandaten die verband hielden met zijn functie bij de Nationale Bank, onder meer als lid van het beheerscomité van het Rentenfonds en van de Bankcommissie. Bovendien bezat hij een ruime culturele belangstelling. Zo was hij na zijn pensionering een tijd lang voorzitter van de Koning Boudewijnstichting, stichtend voorzitter van Europalia en voorzitter van het Paleis van Schone Kunsten van Brussel. Ook was hij de auteur van het in 1988 verschenen boek *Financiers d’autrefois*, waarin hij anekdotisch de portretten schetst van enkele

financiers die de Franse koningen adviseerden, beginnend met Jacques Coeur, de beheerder van de financiën van Karel VII, en eindigend bij M.-A. Rothschild en zijn vijf zonen. Voor zijn verdiensten werd Franz de Voghel in 1975 door koning Boudewijn geadeld tot baron. Hij overleed te Halle op 20 september 1995 op 91-jarige leeftijd.

2.4 Jean Vauthier

Tijdens de korte bewindsperiode van Camille Huysmans werd Financiën andermaal beheerd door een technocraat: Jean Vauthier. Hij was jurist van vorming en had al een lange loopbaan achter de rug in de bankwereld en als beheerder van vennootschappen.

Jean Vauthier werd geboren op 15 februari 1888. Zijn vader Maurice Vauthier (1860-1931) behoorde tot een voorname Brusselse familie. Hij was hoogleraar en zelfs rector van de ULB en fungeerde als liberaal senator in de eerste regering-Jaspar (mei 1926-nov. 1927) als minister van Binnenlandse Zaken en in de tweede regering-Jaspar (nov. 1927-mei 1931) als minister van Kunsten en Wetenschappen. Zijn zoon Jean studeerde rechten aan de ULB en oefende na zijn studies het beroep van advocaat uit tot 1915. Van 1919 tot 1927 was Jean Vauthier secretaris-generaal van de Bank van Brussel. In 1928 werd hij benoemd tot hoogleraar aan de ULB. Nadien was hij beheerder van vennootschappen (groep CREGRECO) en werd hij belast door *Financo* met een zending naar Marokko. Van 1940 tot 1945 was hij revisor van de *Banque belge d'Afrique*. Bij de besluitwet van 27 maart 1945 werd Vauthier aangesteld tot voorlopig beheerder van de *Emissiebank*, in afwachting van haar liquidatie. De Emissiebank vervulde een belangrijke rol tijdens de Tweede Wereldoorlog. Zij werd begin juli 1940, onder druk van de Duitse bezetter, opgericht als een filiaal van de Nationale Bank van België met als opdracht de Duits-Belgische betalingen, onder meer de bezettingskosten, af te handelen. Bij de Bevrijding, in september 1944, werd de activiteit van de Emissiebank opgeschort. De liquidatie ervan sleepte nog aan tot juli 1952, toen zij bij wet werd bekrachtigd.

In de regering Huysmans (augustus 1946-maart 1947) stond Vauthier gedurende zeven maanden aan het hoofd van het ministerie van Financiën. Deze regering was de vierde linkse regering- een coalitie van socialisten, liberalen en communisten - die na de Tweede Wereldoorlog tot stand kwam. Zij vertoonde weinig daadkracht en samenhang. Bovendien telde zij verscheidene ministers die niet tegen hun taak waren opgewassen, waaronder Vauthier. Hij was een goed jurist maar in openbare financiën was hij te weinig onderlegd ⁽⁶⁾.

Na zijn ministerschap was Vauthier nog assessor bij de pas opgerichte *Raad van State* (1947-1955), beheerder van de NMKN (1948-1953) en beheerder bij de *Bank*

6 SMITS, J., op.cit., pp. 206-207.

van Brussel (1953-1956) om er te eindigen als vice-voorzitter (1956). Jean Vauthier overleed te Brussel op 15 januari 1980; een maand voor zijn 92^e verjaardag.

2.5 Henri Liebaert ⁽⁷⁾

In augustus 1949 vormde Gaston Eyskens zijn eerste regering. Zij zou slechts tien maanden stand houden. Aan de liberale Gentse voorman Liebaert werd de portefeuille van Financiën toevertrouwd. Henri Liebaert werd geboren te Deinze op 29 maart 1895. Zijn vader baatte er een textielfabriek uit en behoorde tot de Franstalige bourgeoisie. Hij doorliep het middelbaar onderwijs aan het Koninklijk Atheneum te Gent en specialiseerde zich aan het *Hoger Instituut voor Textiel* in Krefeld (Duitsland) en in marketing aan het *Pittman Institute* te Londen. Bij de verkiezingen van april 1939 werd hij verkozen tot liberaal volksvertegenwoordiger van het arrondissement Gent-Eeklo. In de kortstondige regering C. Huysmans leidde hij al het departement van Economische Zaken.

Liebaert stond amper een maand aan het hoofd van het departement van Financiën toen hij midden september 1949 geconfronteerd werd met de devaluatie van het Britse pond. Naast de koningskwestie had de regering Eyskens onmiddellijk en onverwacht te maken met monetaire problemen ingevolge de scherpe devaluatie van het Britse pond op zaterdag 17 september 1949 door de regering Attlee. Het feit van de devaluatie was geen verrassing, wel het tijdstip en vooral haar omvang, met name 30,5 procent tegenover de Amerikaanse dollar. Binnen enkele dagen volgden 24 landen, waaronder Canada, Frankrijk, Nederland en de Scandinavische landen, het voorbeeld van Groot-Brittannië, zodat terecht gesproken werd van een algemene muntontwaarding.

In Brussel was de verwarring en onzekerheid groot, vooral omdat minister van Financiën Liebaert, en de gouverneur van de Nationale Bank, Maurice Frère, zich in Washington bevonden waar zij de jaarlijkse vergadering van de Bretton Woods-instellingen bijwoonden. Na hun terugkeer in België besliste de regering, in overleg met de Nationale Bank, op woensdag 21 september 1949 de frank te devalueren met 12,34 procent, wat overeenstemde met 50 frank tegenover 1 dollar. Van meet af aan beschouwden premier Eyskens en Liebaert deze aanpassing niet als een devaluatie maar als een feitelijke revaluatie, omdat België slechts een waardevermindering toepaste van 12,34 procent tegen 30 procent in de meeste andere landen.

Van begin 1953 tot zijn tweede ministerschap in april 1954 fungeerde Liebaert als voorzitter van de liberale partij. In de vierde regering Van Acker (april 1954-juni 1958), die grotendeels beheerst werd door de schoolstrijd gericht tegen de onderwijswetgeving van minister Leo Collard, beheerde Henri Liebaert voor een tweede maal Financiën en deze keer gedurende een volle

7 GEORIS, M., Henri Liebaert, in: *Nouvelle Biographie Générale*, deel VIII, pp. 244-245.

legislatuur. Ondanks een opgaande conjunctuur en de er uit voortvloeiende ruime fiscale ontvangsten, diende Liebaert, vooral ingevolge een te expansief programma van openbare werken en investeringen ter voorbereiding van de wereldtentoonstelling van 1958, zijn toevlucht te nemen tot nieuwe belastingen. Door de wet van 12 maart 1957 werd, tot groot ongenoegen van de zakenwereld, onder meer een uitzonderlijke conjunctuurheffing ingevoerd op de winsten van 1955 en 1956. De openbare uitgaven overschreden in 1957 voor het eerst in de Belgische geschiedenis de 100 miljard frank. Door de wet van 12 april 1957 werd een nieuw – zij het een wat ouderwets – muntstelsel ingevoerd, waardoor men eigenlijk terugkeerde naar de klassieke gouden standaard met vaste goudpariteit, proportionele gouddekking en een principiële aanvaarding van het beginsel van de goudinwisselbaarheid van de Belgische frank. In oktober werd de regering geconfronteerd met een thesauriecrisis, toen voor de eerste maal de kredietmarge van 10 miljard frank van de Staat bij de Nationale Bank werd overschreden. Dit wekte grote beroering in financiële kringen. Deze crisis gaf in november 1957 aanleiding tot een hervorming van de geldmarkt, die onder meer gepaard ging met de schepping van schatkistcertificaten op 6, 9 en 12 maanden.

Kort na zijn ministerschap nam Liebaert in oktober 1958, bij de heropening van het parlementair jaar, ontslag als lid van de Kamer van volksvertegenwoordigers om zich volledig te kunnen wijden aan het beheer van zijn elastiekenbedrijf. In de Kamer werd hij opgevolgd door Willy De Clercq. Henri Liebaert overleed op reis in Rome, op 7 april 1977 in de leeftijd van 81 jaar.

2.6 Jean Van Houtte ⁽⁸⁾

Jean Van Houtte werd geboren te Gent op 17 maart 1907 in een welvarend gezin. Zijn moeder was de dochter van een Gentse arts (homeopaat) en zijn vader, Hubert Van Houtte, doceerde sinds 1902 aan de Gentse rijksuniversiteit geschiedenis van de moderne tijden. Jean volgde de Grieks-Latijnse humaniora en behaalde aan de *Rijksuniversiteit Gent* in 1928 het diploma van doctor in de rechten en in 1931 van kandidaat-notaris. Pas afgestudeerd schreef hij zich in als advocaat aan de Gentse balie.

Nog voor zijn huwelijk in mei 1932 verliet hij de balie en koos hij resoluut voor een academische loopbaan. In september 1931 werd hij aan de *Rijksuniversiteit Luik* benoemd tot docent strafrecht en het opstellen van notarisakten in het Nederlands. Op 1 oktober 1936 volgde zijn aanstelling tot buitengewoon hoogleraar aan de *Hogere School voor Handels- en Economische wetenschappen* (de voorloper van de faculteit Economie) aan de Rijksuniversiteit Gent, belast met de leergangen Overzicht van de fiscale wetgeving, Burgerlijk recht en

8 VAN DE VOORDE, A., 'Jean van Houtte', in: Nationaal Biografisch Woordenboek, deel 19, 2009, pp. 525-550.

Douanewetgeving. Van Houtte kende een schitterende academische loopbaan, gecombineerd met politieke bedrijvigheid.

Na de parlamentsverkiezingen van eind juni 1949 werd Van Houtte gecoöpteerd senator voor de cvp en werd hij meteen in de Senaat lid van de Commissie voor Financiën. Bij de vervroegde parlamentsverkiezingen van begin juni 1950 behaalde de cvp de volstreekte meerderheid in beide Kamers. Dit betekende gedurende vier jaar homogene cvp-regeringen onder de leiding echter van drie verschillende eerste ministers: Jean Duvieusart, Joseph Pholien en Jean Van Houtte. In de eerste korte regering, gevormd door Duvieusart (1900-1977) die in het teken stond van de terugkeer van Leopold III, werd Van Houtte belast met de portefeuille van Financiën. Tijdens de regering-Duvieusart (juni-augustus 1950) kende het bewogen verhaal van de koningskwesie haar ontknoping door het aftreden van Leopold III en het afleggen van de grondwettelijke eed door prins Boudewijn. De regering-Duvieusart nam meteen ontslag. Van Houtte bleef minister van Financiën in de ploeg-Pholien van augustus 1950 tot januari 1952, tijdstip waarop hij zelf de leider werd van de derde homogene cvp-regering (januari 1952-april 1954) en als minister van Financiën vervangen werd door Albert-Edouard Janssen.

Als minister van Financiën – er was toen geen minister van Begroting – voerde Van Houtte een streng orthodox budgettair beleid. De gewone begrotingen – tot 1974 was er een gewone (consumptieuitgaven) en een buitengewone begroting (investerings- en kapitaaluitgaven) – van 1950 en 1951 werden afgesloten met een boni. Zij lieten toe de uitgaven van de buitengewone begroting volledig te dekken met het batig saldo van de gewone begroting en geen enkele lening uit te schrijven gedurende achttien maanden. Dit alles ondanks de sterk gestegen uitgaven inzake herbewapening ingevolge het uitbreken eind juni 1950 van de Koreaanse oorlog, waarin de Verenigde Staten aan de zijde van Zuid-Korea tussenbeide kwam. De regering was tot die defensie-uitgaven verplicht in het kader van het *Noord Atlantisch Verdrag* en besliste ook tijdelijk de algemene dienstplicht te brengen op 24 maanden.

In afwachting van een meer fundamentele hervorming van de fiscaliteit wijzigde Van Houtte bij de wet van 8 maart 1951 enkele belangrijke aspecten van de inkomstenbelasting: de fusie van de bedrijfsbelasting (nu de personenbelasting) en van de nationale crisisbelasting op de bedrijfsinkomsten; de uitbreiding van de belastingvermindering voor gezinslasten; de verzwaring van de straffen op belastingontduiking en vooral de toepassing inzake de bedrijfsbelasting voor de niet-loontrekkers van hetzelfde tarief dat werd gebruikt voor de loontrekkers. Die gelijkstelling werd echter gekoppeld aan de invoering van een systeem van voorafbetalingen op bedrijfsinkomsten door niet-loontrekkers en beoefenaars van vrije beroepen. De voorafbetalingen brachten in het eerste toepassingsjaar (1951) ongeveer 6 miljard frank op. Bovendien nam Van Houtte nog enkele interessante maatregelen zoals de perequatie van de pensioenen van het openbaar ambt, wijzigingen aan het stelsel van het sekwesteren en het

geleidelijk vrijgeven van de gedwongen muntsaneringslening, die in 1945 werd uitgegeven in het kader van de Gutt-operatie.

Na de legislatuur van de regering Van Acker IV werd Van Houtte in juni 1958, na vier jaar oppositie, opnieuw minister van Financiën in de homogene CVP-PSC-minderheidsregering en nadien in de regering-Eyskens-Lilar (november 1958-maart 1961). De aandacht werd toen zo goed als volledig opgeëist door twee zware problemen: de Kongocrisis, die eind juni 1960 uitmondde in de onafhankelijkheid van de kolonie, en het gewelddadige verzet tegen de Eenheidswet. Tijdens de twee regeringen voorgezeten door Gaston Eyskens, betekende Van Houtte in de periode 1958-1960 een grote steun voor het financiële en budgettaire beleid van de premier. Zo verdedigde hij met veel moed en overtuigingskracht de talrijke fiscale en budgettaire bepalingen van de fel gecontesteerde Eenheidswet.

Door de wet van 19 juni 1959 liet Van Houtte het Permanent Egalisatiefonds van de Begrotingen oprichten, waardoor de basis werd gelegd voor een cyclisch begrotingsbeleid en beoogd werd een modern beheer van de overheidsfinanciën op gang te brengen. Het was de bedoeling in gunstige periodes vijf procent van de fiscale ontvangsten in een fonds te brengen dat moest dienen om de tekorten in de slechte jaren op te vangen. Het Egalisatiefonds zou aldus de aan de economische conjunctuur te wijten schommelingen in de resultaten van de gewone rijksbegroting opvangen bij wijze van compensatie. De wet werd echter nooit toegepast en werd opgeheven bij de wet op de rijksmiddelenbegroting voor 1962.

In de rooms-rode regering-Lefèvre-Spaak (april 1961-juli 1965) werd Van Houtte niet meer opgenomen. Als minister van Financiën werd hij vervangen door Dries Dequae. Van 1965 tot 1968 was hij nog voorzitter van de Commissie voor de Financiën van de Senaat. Na de verkiezingen van eind maart 1968 werd hij onverwacht niet meer aangeduid als gecoöpteerd senator wat hij zijn gehele parlementaire loopbaan sinds 1949 was geweest. Toen Gaston Eyskens in juni 1968 de nieuwe regering vormde, bezorgde hij zijn vriend Van Houtte het voorzitterschap van *Sabena*, de nationale luchtvaartmaatschappij, wat voor hem een mooie compensatie was. Bovendien werd hij begin 1969 aangesteld tot vice-voorzitter van de *Hoge Raad van Financiën*. Gedurende zestien jaar was hij de feitelijke voorzitter van de Raad waarvan de minister van Financiën de officiële voorzitter is. Onder het gezagsvol en gedreven voorzitterschap van Van Houtte bracht de Hoge raad enkele belangrijke adviezen uit, zoals in zijn jaarverslag van 1972 dat de invoering van het stelsel van de 'eenheidsbegroting' voorstelde ter vervanging van het stelsel van de dubbele begroting, met name de gewone en buitengewone begroting.

In 1976 kwam Van Houtte nog een laatste maal in de openbare belangstelling als voorzitter van de Commissie waaraan zijn naam werd verbonden (cf. infra). In het zakenleven bekleedde Van Houtte een aantal belangrijke beheersmandaten.

Sinds 1964 was hij bestuurder van de electriciteitsholding *Electrabel*, waarvan hij nadien ondervoorzitter en voorzitter werd. Daarnaast was hij van 1969 tot 1978 bestuurder van de NV UCO en van 1971 tot 1976 voorzitter van de holding van de *Bank van Parijs en de Nederlanden* (COBEPA). Bovendien zetelde hij enkele jaren in de raden van bestuur van de beleggingsvennootschappen *Robeco* en *Rolenco*. Ook op maatschappelijk vlak was hij actief. Zo was hij enige tijd voorzitter van volgende VZW's: *Nationaal Comité ter bevordering van het sparen in roerende waarden*, *Centrum voor Economische, Politieke en sociale Studiën* (CEPESS), *Société d'Etudes Morales, Sociales et Juridiques*, *Studiefonds van de Bond der Grote Gezinnen*.

Van Houtte was een vruchtbaar auteur. Van 1930 tot 1988 schreef hij een twintigtal boeken, meestal als coauteur, en meer dan 200 artikels. Zij handelden grotendeels over fiscale problemen, notarieel recht, vennootschapsrecht, de overheidsfinanciën. In 1956 publiceert hij zijn fiscaal handboek *Beginselen van het Belgisch Belastingrecht*. Er kwam, naast een Franstalige versie, een heruitgave in 1966 en een derde druk in 1979. In augustus 1970 werd Van Houtte door koning Boudewijn in de adel verheven met de titel van baron. Baron van Houtte overleed in Brussel op 23 mei 1991 na een korte ziekte.

2.7 Albert-Edouard Janssen ⁽⁹⁾

Driemaal stond hij aan het hoofd van het ministerie van Financiën; maar in totaal slechts gedurende drie jaar en vijf maanden. Tweemaal trad hij aan als minister tijdens het 'interbellum' en eenmaal nog na de Tweede Wereldoorlog in de regering-Van Houtte. Albert-Edouard Janssen werd geboren te Antwerpen op 1 april 1883 in een gegoede Franssprekende familie. Zijn vader was ingenieur bij de administratie van de spoorwegen. Hijzelf behaalde aan de Leuvense universiteit een doctoraat in de rechten en in de politieke en diplomatieke wetenschappen.

Bij de vorming in juni 1925 van de regering-Poullet-Vandervelde, het eerste rooms-rode kabinet in ons land, werd voor het ambt van minister van Financiën een beroep gedaan op de jonge directeur van de Nationale Bank en sinds 1911 hoogleraar aan de KU Leuven: Albert-Edouard Janssen, een autoriteit op monetair gebied. Bovendien had hij als voorzitter van de financiële commissie van de Volkenbond, de voorloper van de Verenigde Naties, internationale faam verworven. Hij had een hoofdrol gespeeld bij het financieel herstel van Oostenrijk en Hongarije. In 1924 werd hij ook aangesteld tot afgevaardigd-beheerder van de NMKN, wat hij bleef tot 1935.

De langdurige regeringscrisis was een slechte zaak geweest voor de openbare financiën. De uitvoering van de begroting 1925, nog opgemaakt door minister

⁹ 'A.E. JANSSEN, Raconté par sa fille, la comtesse Plater-Zyberk', 1976; A.E. Janssen raconté par ses amis, 1976.

Theunis, evolueerde slecht en stevende af, alleen al voor de gewone begroting, op een tekort van 490 miljoen frank. De Schatkist had hierdoor te kampen met liquiditeitsproblemen en de Belgische frank kwam onder druk te staan. Minister Janssen kwam spoedig tot de vaststelling dat definitieve maatregelen tot monetaire sanering onvermijdelijk waren en begon aan het opstellen van een stabilisatieplan. Het werd tijdens de zomer van 1925 door de studiedienst van de Nationale Bank opgesteld onder leiding van Paul Van Zeeland.

De voorbereiding ervan sleepte te lang aan en toen in de lente van 1926 de privé-bankiers en de kapitaalkrachtige oppositie, gevormd door liberalen en een deel van de katholieke conservatieven, hun constructieve medewerking aan de bestrijding van de verscherpte financiële crisis weigerden, mislukte het saneringsplan, waarna Janssen begin mei 1926 zijn ontslag indiende. Dit leidde een paar dagen later, na een regering van nauwelijks elf maanden, tot het ontslag van het kabinet-Poullet-Vandervelde. Eind mei werd al de regering van nationale unie Henri Jaspar gevormd met als uitsluitende opdracht de sanering van de financiële en monetaire toestand. Baron Maurice Houtart, een senator uit Doornik en beheerder van de Bank van Brussel, werd de nieuwe minister van Financiën. De grootfinancier, vice-gouverneur van de Société Générale, en extraparlamentariër Emile Francqui werd echter, als minister van de Schatkist, speciaal belast met de financiële sanering. Eind oktober 1926 startte hij een succesvolle munthervorming. Hij nam de grote trekken van het stabilisatieplan van zijn voorganger over, maar in omgekeerde orde. Eerst herstelde Francqui het begrotingsevenwicht en saneerde hij de overheidsfinanciën, en dan pas ging hij over tot een stabilisatie van de munt.

In 1932 wordt Janssen ondervoorzitter van de raad van bestuur van de Société Générale de Banque, waarvan hij van 1935 tot 1964 voorzitter was. Ook neemt hij van 1935 tot 1964 het voorzitterschap waar van de Banque Diamantaire Anversoise. Verder is hij van 1940 tot 1947 voorzitter van de Belgische Vereniging van Banken.

Beschuldigd van het voeren van een te deflationistisch beleid nam M.-L. Gérard begin december 1938 ontslag op het einde van de regering-Spaak (mei 1938-februari 1939). Als minister van Financiën werd hij vervangen door A.-E. Janssen, wiens tweede mandaat op Financiën slechts drie maanden zou duren. Onder zijn impuls besliste de regering om de gouden standaard en de goudpariteit van 1935, die door sommigen werd betwist, te handhaven. In juni 1949 werd A.-E. Janssen benoemd tot minister van Staat.

Toen in januari 1952 Van Houtte het eerste-ministerschap overnam van Pholien, werd hij als minister van Financiën vervangen door de al bejaarde A.-E. Janssen, die tot eind april 1954 voor de derde maal Financiën zou besturen. Eigenlijk was zijn technische kennis toen al voorbijgestreefd door de moderne ideeën inzake openbare Financiën. Hij had niet het minste idee van het Keynesiaanse systeem of van het bestrijden van een conjunctuurinzinking. Zo voerde hij op Financiën

een zeer conservatief en voorzichtig beleid, waardoor ook de regering werd afgeremd ⁽¹⁰⁾.

Na zijn laatste ministerschap nam Janssen nog het voorzitterschap waar (1955-1963) van het *Nationaal Comité ter bevordering van het sparen in roerende waarden*. Ten slotte was hij nog van 1956 tot 1965 gecoöpteerd senator ter vervanging van Paul van Zeeland. Dertig jaar woonde Janssen in Brussel in een statig herenhuis, waar nu de ingang is van het metrostation *Maelbeek*. Een koperen reliëfportret herinnert eraan. Albert-Edouard Janssen overleed te Hamme-Mille op 29 maart 1966.

2.8 Dries Dequae ⁽¹¹⁾

Tijdens de rooms-rode regering Lefèvre-Spaak (april 1961 - juli 1965) werd Financiën vier jaar beheerd door Dries Dequae. Voordien had hij reeds een ruime ministeriële ervaring opgedaan op Wederopbouw in de korte regering-Duvieusart, op Koloniën in de regeringen Pholien en Van Houtte, als minister van Buitenlandse Handel in de cvp-minderheidsregering Eyskens II (1958) en als minister van Economische Coördinatie in de regering Eyskens-Lefèvre (september 1960 – april 1961).

Dries Dequae werd geboren op 3 november 1915 in Kortrijk als zoon van een fietsenmaker. Hij volgde middelbaar onderwijs in het Frans bij de broeders Xaverianen te Brugge en behaalde in 1938 aan de ku Leuven met grote onderscheiding het diploma van licentiaat in de toegepaste economische wetenschappen. Bij de eerste parlementsverkiezingen na de Tweede Wereldoorlog in februari 1946 werd Dequae verkozen tot cvp-volksvertegenwoordiger van het kiesarrondissement Kortrijk-Moeskroen. Gedurende vele jaren combineerde hij zijn politieke loopbaan met belangrijke bestuursfuncties in vlas- en textielorganisaties.

Vóór zijn mandaat op Financiën verwierf Dequae vooral bekendheid als titularis van Koloniën, een belangrijke ministerpost, ambt dat hij vier jaar zou waarnemen. Als minister van Koloniën maakte hij vooral werk van de uitvoering en begeleiding van het Tienjarenplan 1950-1959 voor de economische en sociale ontwikkeling van Kongo. Het plan was tot stand gekomen onder minister Wigny, de voorganger van Dequae. Ook na zijn ministerschap op Koloniën bleef Dequae veel belangstelling hebben voor het koloniale beleid.

In uitvoering van de regeringsverklaring installeerde Dequae in juni 1961 de al vermelde *Regeringscommissie voor de Studie van de financiële problemen en van de*

¹⁰ EYSKENS, G., 'Het laatste gesprek. Herinneringen aan 40 jaar politiek leven', 1988, p. 154.

¹¹ WOLLECAMP, M., e.a., 'Dries Dequae 70. Een verdienstelijk leven door vrienden getekend', 1986; Van De Voorde, A., 'André Dequae', in: Nationaal Biografisch Woordenboek, deel 20, 2011.

economische expansie. De Commissie-De Voghel legde eind maart 1962 al haar eerste verslag neer. Het was een lijvig werkstuk waarin zestien onderwerpen werden onderzocht en waarvoor voorstellen werden gedaan. Het betrof onder meer: de technische instrumenten voor een heroriëntatie van de investeringen, de autofinanciering, de gereserveerde winsten, de afschrijvingen, de financiering van de KMO's, het statuut van de banken en van de verzekeringsmaatschappijen, de autonomie van de bankfunctie, de private spaarkassen, de interesttoelagen en de staatswaarborg, de coördinatie van het toezicht op de financiële sector. Vele maatregelen van de regering-Lefèvre-Spaak waren geïnspireerd door de aanbevelingen van de Commissie-De Voghel, zoals de oprichting in 1962 van de *Nationale Investeringsmaatschappij* (NIM).

Dequae zal als politicus vooral bekend blijven door de revolutionaire maar betwiste hervorming van de personenbelasting die hij verwezenlijkte. Zij werd door sommigen als te 'links' beschouwd. De hervorming waarop sinds lang werd aangedrongen, werd uitgevoerd door de wet van 20 november 1962. De wet verving de oude zogenaamde cedulaire belastingen op de inkomsten van allerlei aard door een eenheidsbelasting op het globaal inkomen van natuurlijke en rechtspersonen en steunde vooral op volgende principes: alle inkomsten van eenzelfde belastingbetaler worden geglobaliseerd, wat toeliet progressieve schalen toe te passen volgens de belangrijkheid van het inkomen. De belastingen werden voortaan aan de bron geïnd door toepassing van verrekenbare voorheffingen op roerende, onroerende en professionele inkomsten. Zo werd er een roerende voorheffing ingesteld met een tarief van 20 procent. De hervorming schafte ook de aftrekbaarheid af van de gedurende het vorige jaar betaalde belastingen. Als compensatie werd bepaald dat de totale personenbelasting nooit meer dan 50 procent van het inkomen mocht bereiken. De wet verwekte veel ontstemming in de kringen van industriëlen, eigenaars en vrije beroepen.

De regering-Lefèvre was ondanks de hoogconjunctuur geen succes op budgettair vlak. Vooral tijdens het laatste jaar van de legislatuur liepen de uitgaven uit de hand. Een aantal ministers hadden hun collega van Financiën om de tuin geleid door begrotingen in te dienen die vrijwillig de verplichte uitgaven hadden onderschat. Gaston Eyskens kwam hierop uitvoerig terug in zijn in 1993 verschenen memoires⁽¹²⁾. Hij volgde immers Dequae op als minister van Financiën in de korte regering-Harmel-Spinoy (juli 1965-maart 1966).

Financiën betekende het einde van de ministeriële loopbaan van Dequae. Van 1965 tot 1974 was hij nog eerste ondervoorzitter van de Kamer en in 1974 volgde hij Achiël Van Acker (1898-1975) op als Kamervoorzitter. Functie die hij uitoefende tot juni 1977. In juni 1986 werd Dequae nog benoemd tot vice-voorzitter van de *Hoge Raad van Financiën*, in opvolging van baron van Houtte. Hij leidde de Raad tot juni 1989, toen deze grondig werd hervormd

¹² SMITS, J., op.cit., pp. 655-656, 683.

om rekening te houden met de bijzondere wet van 16 juni 1989 betreffende de financiering van Gemeenschappen en Gewesten.

Naast zijn politieke activiteiten en vooral na het beëindigen van zijn parlementair mandaat bekleedde Dequae diverse beheersmandaten in allerlei organisaties, onderwijsinstellingen en ondernemingen. Zo was hij gedurende achttien jaar, van 1970 tot 1988, lid van de raad van bestuur van de KU Leuven. In die functie speelde hij een grote rol om het bestuur van de Leuvense universiteit te overtuigen ook in Kortrijk een campus uit te bouwen. In 1965 werd Dequae voorzitter van de *Assurantie van de Boerenbond (ABB)*. In oktober 1977, na dertig jaar lidmaatschap van de Kamer, trok hij zich terug uit de politiek om voorzitter te worden van de *Belgische Boerenbond*. Toen hij in april 1981, wegens het bereiken van de statutaire leeftijdsgrens, afscheid nam van de Boerenbond werd hij aangesteld tot voorzitter van de raad van bestuur van de *Bank van Brussel (BBL)*, toen één van de grote Belgische bankinstellingen. In 1982 werd hij ook voorzitter van de *Groep Brussel Lambert*.

In december 2005 vierde Dries Dequae nog zijn 65-jarig huwelijksjubileum met zijn echtgenote. Zij verbleven toen één jaar in een RVT-instelling in Kortrijk waar hij op 17 augustus 2009 overleed op 90-jarige leeftijd.

2.9 Robert Henrion ⁽¹³⁾

Na de val van de regering-Harmel trad in maart 1966 de regering-Vanden Boeynants-De Clercq aan, met onverwacht als minister van Financiën de extraparlamentariër Henrion. Robert Henrion werd geboren op 23 juli 1915 te Namen, waar zijn vader een bemiddeld juwelier was. Na studies van doctor in de rechten aan de ULB was hij actief als advocaat aan de balie van Brussel en vervolgens van 1938 tot 1946 als substituut-krijgsauditeur te velde. In 1945 trad hij in dienst op de juridische dienst van de *Generale Bank* en klom er gestadig op om in 1963 afgevaardigd-beheerder en ondervoorzitter van de raad van bestuur van de bank te worden. Parallel vatte hij in 1946 aan de ULB een academische loopbaan aan waarin hij in 1955 tot buitengewoon hoogleraar werd benoemd. Toen hij aantrad als minster doceerde hij economisch en financieel recht aan de ULB en werd hij aanzien als een zeer gewaardeerd bankier. Hij straalde prestige uit door zijn deskundigheid, zijn tolerantie en zijn stijl.

Reeds in april 1966 belastte de regering-Vanden Boeynants-De Clercq de Commissie-De Voghel met nieuwe opdrachten. Begin december 1967 publiceerde zij haar tweede verslag, waarvan de deelverslagen al voordien afzonderlijk

13 BINNEMANS, Ch.-L., 'Robert Henrion, un escrimeur aux Finances', 1974.
STENGERS, J., 'Robert Henrion', in: *Annuaire de l'Académie royale de Belgique*, vol. 166, 2000, pp. 53-77;
KURGAN-VAN HENTENRYK, G., 'Robert Henrion', in: *Nouvelle Biographie Nationale*, deel VIII, pp. 190-193.

ter beschikking werden gesteld van minister Henrion. Die rapporten hadden onder meer betrekking op de markt van het handelspapier op halflange termijn, de werking van de beurs, de investeringsbanken en het probleem van het risicodragend kapitaal, het statuut van de wisselagenten, de voorlichting van de aandeelhouders en van het publiek, en de portefeuillemaatschappijen.

Het herstel van een duurzaam evenwicht van de openbare financiën - reeds ingezet door de regering-Harmel - was een van de prioritaire doelstellingen van de nieuwe regering. Naar aanleiding van de conjuncturele teruggang besliste zij in het najaar van 1966 een beroep te doen op volmachten om de economische malaise en de begrotingsproblemen efficiënter aan te pakken. Door de wet van 31 maart 1967 verkreeg zij volmachten voor de periode van 31 maart tot 14 november 1967. Tijdens die korte periode werden 94 volmachtenbesluiten getroffen, vooral in zes domeinen: economische expansie, de modernisering van de kapitaalmarkt, sociale vooruitgang, fiscaliteit, budgettair evenwicht en besparingen vooral in het openbaar ambt. De helft van de besluiten werd genomen op initiatief van Financiën. Minister Henrion was een van de stuwende krachten achter de wet op de bijzondere machten en stelde persoonlijk een aantal van de volmachtenbesluiten op, met name deze die betrekking hadden op de modernisering van het financiële apparaat. Hiervoor maakte hij ruimschoots gebruik van de suggesties van de Commissie-De Voghel. Ook was Henrion één van de architecten van de tweede expansiewet van 14 juli 1966, die een uitzonderlijke hulpverlening instelde voor de reconversie van de steenkoolgebieden en van bepaalde andere gewesten.

De crisis rond de Leuvense universiteit leidde in februari 1968 tot de val van de regering-Vanden Boeynants-De Clercq en tot vervroegde verkiezingen. In juni 1968 kwam de rooms-rode regering-Eyskens-Merlot-Cools tot stand, waarin baron Snoy de titularis van Financiën werd in opvolging van Henrion. Na zijn ministerschap keerde Henrion terug naar de Brusselse universiteit en naar de *Generale Bank*, waar hij van 1971 tot 1976 het mandaat zou waarnemen van voorzitter van het directiecomité en van de raad van bestuur. Pas na zijn pensionering als bankvoorzitter in 1976 aanvaardde Henrion terug aan te sluiten bij zijn politieke loopbaan. In 1977 werd hij benoemd tot minister van Staat en na de verkiezingen van december 1978 werd hij gecoöpteerd senator voor de PRLW, ontstaan uit de fusie van de PLP en de rechtervleugel van de RW.

Begin april 1980 strandde de regering-Martens II op de samenstelling van de Brusselse Gewestraad. Op 18 mei kwam de regering-Martens III tot stand. Gaston Geens moest de portefeuille van Financiën afstaan aan Robert Henrion. Twaalf jaar na zijn vertrek op Financiën midden 1968 kwam Henrion zo in mei 1980 terug als titularis op het departement in de driepartijen-regering van Martens III (mei-oktober 1980). Henrion werd echter 'bijgestaan' door een socialistisch staatssecretaris voor Financiën, Freddy Willockx. Hoewel Henrion deze keer slechts anderhalve maand (18 mei-29 juni 1980) Financiën zou beheren, was zijn kort verblijf toch niet zonder betekenis. Hij werkte een pakket maatregelen uit dat in juni 1980 door de regering werd goedgekeurd en later werd opge-

nomen in de wet van 8 augustus 1980. Voor de directe belastingen werd een systeem ingevoerd van 'decumul' en 'splitting' voor gezinnen tot een plafond van 600.000 frank. Deze belastingsverlaging werd gecompenseerd door een verhoging van een aantal indirecte belastingen. Bovendien was Henrion ook voorstander van een hardere aanpak van de fiscale fraude, een socialistische eis, omdat hij vond dat de markteconomie hierdoor werd verstoord. De plannen van Henrion – hierin aangespoord door zijn staatssecretaris Willockx – voorzagen in een nauwe samenwerking tussen het parket en de ambtenaren van de BBI (*Bijzondere Belastinginspectie*) bij de vervolging van de fiscale fraude. Op die manier verkregen de parketten ook initiatiefrecht inzake strafvervolging bij fiscale overtredingen; vroeger konden de fiscale misdrijven enkel vervolgd worden op verzoek van de belastingadministratie. Staatssecretaris voor Financiën Willockx wilde nog verder gaan dan zijn voogdijminister en stelde voor om in bepaalde gevallen het bankgeheim op te heffen. Ofschoon de regering daar niet op inging, werd het ontslag van Henrion op 29 juni 1980, om gezondheidsredenen en het uitzonderlijk hoge werkritme van de regering, door sommigen in verband gebracht met het voorstel van de staatssecretaris. Henrion werd als minister van Financiën opgevolgd door de extraparlamentariër Paul Hatry.

In november 1981 wordt Henrion nog verkozen tot volksvertegenwoordiger voor Brussel en leidt hij tot 1985 de PRL-kamerfractie. Vervolgens zetelt hij na de verkiezingen van oktober 1985 tot eind 1991 als provinciaal senator voor Brabant. Inmiddels nam hij opnieuw de functie op van voorzitter of beheerder in talrijke vennootschappen of holdings die meestal behoren tot de *Generale Maatschappij*, zoals: *Cimenteries et Briqueteries Réunies* (CBR), *PR-Phenix-1821*, *Assubel*, *GB-Inno-BM*, *Belgolaise*, *Philips-België*, *Metallurgie Hoboken-Overpelt*, *Sofina*, en *Sabena*. In de overheidssfeer nam Henrion nog twee voorzittersmandaten waar. Vooreerst van 1981 tot 1986 van BELFIN, een gemengde maatschappij opgericht in het raam van het tweede staalplan-Claes om de investeringen van de staalnijverheid te helpen financieren. Verder was hij van juli 1993 tot maart 1995, onder de rooms-rode regering-Dehaene I, voorzitter van de *Commissie voor evaluatie van de activa van het Rijk*, ook de 'privatiseringscommissie' genoemd. Zij moest de minister van Financiën adviseren over de waarde, de geboden prijs, bij de verkoop van bepaalde activa van de Staat, inzonderheid de openbare kredietinstellingen: ASLK, NMKN, NIM EN CBHK (*Centraal Bureau voor Hypothecair Krediet*). Het secretariaat van de Commissie werd waargenomen door de Administratie van de Thesaurie.

Robert Henrion overleed op 81-jarige leeftijd te Brussel op 19 juni 1997.

2.10 Jean-Charles Snoy et d'Oppuers ⁽¹⁴⁾

De crisis rond de Leuvense universiteit leidde in februari 1968 tot de val van de regering-Vanden Boeynants-De Clercq en tot vervroegde verkiezingen. In juni 1968 kwam de rooms-rode regering Eyskens-Merlot-Cools (juni 1968-januari 1972) tot stand, waarin baron J.-Ch. Snoy et d'Oppuers titularis van Financiën werd in opvolging van Henrion.

Snoy werd geboren op 2 juli 1907 in Bois-Seigneur-Isaac uit een oud adellijk geslacht. Zijn vader was jarenlang burgemeester van Ophain en een tijdje katholiek senator voor Nijvel. Aan de UCL behaalde hij een doctoraat in de rechten, in de politieke en diplomatieke wetenschappen en in de thomistische filosofie. In 1929-1930 verbleef hij een jaar aan de *Harvard University* (vs) als Belgian fellow of the *CBR Foundation*.

In januari 1931 vat Snoy zijn loopbaan aan op de juridische dienst van de *Banque générale Belge*. Een jaar later wordt hij overgeplaatst naar een filiale van de bank, de *Comptoir Diamantaire Anversois*. Op aandringen van de voorzitter van de 'Comptoir' Albert-Edouard Janssen, zijn vroegere professor en gewezen minister van Financiën in de regering-Poullet-Vandervelde (1925-1926), aanvaardt Snoy in januari 1934 toe te treden als attaché tot het kabinet van Frans Van Cauwelaert, minister van Nijverheid, Middenstand en Handel. In die tijd was het aantal kabinetsleden zeer beperkt. Als Van Cauwelaert ontslag neemt blijft Snoy op het kabinet van zijn opvolger Philip Van Isacker en volgt hij zijn minister wanneer die de titularis wordt van het heropgerichte Ministerie van Economische Zaken in de regeringen-Theunis II en Van Zeeland-I. Zo wordt Snoy in februari 1936 benoemd tot directeur van de *Dienst Economische Akkoorden* van het departement van Economische Zaken en wordt hij er in november 1939, op 32-jarige leeftijd, aangesteld tot secretaris-generaal. Tot 1959, onderbroken tijdens de oorlog, zal hij dit ambt uitoefenen.

In die functie speelde Snoy een belangrijke rol bij de uitbouw van de *Benelux* inzonderheid bij het tot stand komen van de douaneovereenkomst tussen de BLEU en Nederland in maart 1947 en van het verdrag over de economische unie tussen de BLEU en Nederland in februari 1958. Van 1946 tot 1959 was hij voorzitter van de *Raad van de Benelux-Economische Unie*. Bovendien was hij als secretaris-generaal een van de Belgische toponderhandelaars bij de oprichting van de *Europese Gemeenschap* en ondertekende hij, namens België en naast de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken Spaak, in maart 1957 het verdrag van Rome. Eind 1959 verliet Snoy het openbaar ambt om een beheersfunctie op te nemen in de financiële groep die even later de *groep Lambert* zou worden. Hij vertegenwoordigde de groep ook in een aantal bedrijven, waarin die participaties had. Van 1968 tot 1972 was hij psc-voorkersvertegenwoordiger voor het arrondissement Brussel.

¹⁴ RICQUIER, J.-C., 'Jean-Charles Snoy. Rebâtir l'Europe. Entretiens avec Jean-Claude Ricquier', 1989. Dujardin, V. en Dumoulin, M., 'Jean-Charles Snoy. Homme dans la Cité, artisan de l'Europe', 2010.

De belangrijkste realisatie van Snoy als minister van Financiën was de invoering per 1 januari 1971 van de belasting op de toegevoegde waarde (btw), die de omzetbelastingen verving ⁽¹⁵⁾. Op Belgisch vlak betekende de invoering van de btw een substantiële vereenvoudiging. Samen met de instelling van de btw werden immers op 1 januari 1971 de overdrachtaks, de factuurtaks op de overdrachten en op de werkaannemingscontracten, de taks op de roerende verhuuringen en op het vervoer, de weeldetaks en de taks op het verhuur van brandkasten opgeheven. De eerste btw-aanslagvoeten waren: een normaal tarief van 18 procent, een verlaagd tarief van 6 procent, een tussenliggend tarief van 14 procent en een verhoogd tarief van 25 procent. Snoy verheugde zich in de Europese dimensie van deze nieuwe belasting.

Als overtuigd Europeaan ijverde Snoy bovendien voor de vorming van een monetaire unie en droeg hij veel bij tot de goedkeuring van het plan-Werner, dat streefde naar de progressieve realisatie van een economische en monetaire unie tegen 1980 ⁽¹⁶⁾. De gevolgen van de crisis van de Amerikaanse dollar verhinderden uiteindelijk de uitvoering van dat plan. De crisis bereikte op 15 augustus 1971 haar hoogtepunt toen president Nixon de convertibiliteit van de dollar opschortte, wat in feite leidde tot de ineenstorting van het systeem van de vaste muntkoersen. Verschillende landen, in navolging van de Duitse Bondsrepubliek, lieten hun munten zweven. Snoy hoopte dat de EG-landen een gezamenlijk standpunt zouden innemen, maar dit botste op een weigering van Frankrijk. Er werd alleen een vaste koersverhouding tussen de Nederlandse gulden en de Belgische frank vastgelegd in september 1971. Dit systeem, de zgn. Beneluxworm, was de aanzet voor de latere vorming van de Europese muntslang.

Bij de vorming van de tweede regering-Eyskens-Cools in januari 1972 werd Snoy – op zijn verzoek – niet bevestigd als minister. Hij keerde terug naar de privé-sector als lid van de raad van toezicht van de *Bank Lambert* en nam terug zijn beheersmandaten op in deze groep. In 1982, bij de 25ste verjaardag van het verdrag van Rome, verleende koning Boudewijn aan baron Snoy de titel van graaf voor zijn Europese verdiensten. Hij overleed op 17 mei 1991 in zijn geboorteplaats.

2.11 André Vlerick ⁽¹⁷⁾

In de tweede regering-Eyskens-Cools (januari 1972-januari 1973) promoveerde Vlerick tot minister van Financiën in opvolging van minister Snoy. In de eerste regering-Eyskens-Cools had hij ervaring opgedaan als minister-staatssecretaris

15 DUJARDIN, V. en DUMOULIN, M., op.cit., pp. 410-413.

16 DUJARDIN, V. en DUMOULIN, M., op.cit., pp. 389-409.

17 VAN DE VOORDE, A., 'André Vlerick', in: Nationaal Biografisch Woordenboek, deel 19, 2009, pp. 1012-1033.

voor Streekeconomie. Na de verkiezingen van november 1971 werd hij verkozen tot provinciaal CVP-senator voor Oost-Vlaanderen.

André Vlerick werd geboren op 11 september 1919 te Kortrijk, als zoon van een handelaar in stoffen. Hij groeide op in een welvarend gezin van handelaars, waarvan de voertaal Frans was. In Leuven behaalde hij een baccalaureaat in de thomistische wijsbegeerte, een doctoraat in de rechten en de licentie in de staats- en sociale huishoudkunde. Van 1943 tot 1945 was hij in Leuven verbonden aan de faculteit Rechten en aan het *Instituut voor Economisch en Sociaal Onderzoek*, als assistent bij professor Gaston Eyskens. In 1946 behaalde Vlerick de *master of arts*-status in de economie in Cambridge (Engeland). In december 1945 huwde hij met Cécile Sap, een studente Romaanse filologie. Zij was de dochter van Gustaaf Sap (1886-1940), hoogleraar aan de KU Leuven, die eind 1919 volksvertegenwoordiger werd voor het arrondissement Roeselare-Tielt. In december 1932 werd Sap minister van Landbouw en Middenstand in de regering de Broqueville (oktober 1932-november 1934). Bij een herschikking van de regering in juni 1934 fungeert hij vijf maanden als minister van Financiën. In de tweede en derde regering-Pierlot (1939-1940) werd hij nog minister van Economische Zaken tot zijn plots overlijden eind maart 1940.

In juni 1948 wordt Vlerick benoemd tot adviseur en op 1 januari 1949 tot directeur-generaal van het *Belgisch Bestuur voor Economische Samenwerking*. Dit instituut was opgericht in het kader van het *Marshallplan* en stond in voor de coördinatie en de verdeling van de hulp in België, in Luxemburg en in Belgisch Kongo. Toen in 1953 Vlericks opdracht in het kader van het Marshallplan ten einde liep, werd hij benoemd tot docent in de economie aan de RU Gent. In 1957 volgde zijn aanstelling tot gewoon hoogleraar. In het academiejaar 1953-1954 stak Vlerick van wal met het *Seminarie voor Productiviteitsstudie en -Onderzoek (SPSO)*. Zo legde hij de eerste grondvesten van een postuniversitaire managementschool in Vlaanderen, ook van de eerste in Europa. Na de fusie in 1998 met het internationaal MBA-programma van de KU Leuven ontstond de huidige *Vlerick Leuven Gent Management School*, die een internationaal MBA-programma aanbiedt op drie campussen, in Gent, in Leuven en in Sint-Petersburg..

Vlerick stond nauwelijks een jaar aan de leiding van het ministerie van Financiën, van januari 1972 tot januari 1973. Bovendien nam de regering-Eyskens-Cools II eind november 1972 al ontslag omdat geen compromis kon worden bereikt over de Voerstreek. Als minister van Financiën toonde Vlerick vooral belangstelling voor drie bevoegheden waar hij eigen accenten wist te leggen. Vooreerst ging zijn grote zorg naar de verontrustende evolutie van de openbare financiën in de context van een oplopende inflatie. Onder het motto "Wij moeten leren de tering naar de nering zetten" waarschuwde hij er herhaaldelijk voor dat het onverantwoord was dat de staatsuitgaven, ingevolge structurele veranderingen, vlugger stegen dan de groei van het BNP (Bruto Nationaal Product). Vervolgens was de strijd tegen de fiscale fraude voor hem een prioritair beleidspunt. Zo nam hij een aantal concrete maatregelen ter bestrijding van de belastingontduiking, zoals de invoering van een ontvangstbewijs, attest van geneeskundige zorgen, te

verstrekken door de beoefenaars van geneeskundige en paramedische beroepen. Ook steunde hij de ULB-professor Max Frank (1913-2010) in zijn onderzoek in verband met de macro-economische raming van de fiscale fraude en inzake zijn pleidooi om jaarlijks een inventaris te maken van de fiscale uitgaven, waartegen de vorige ministers van Financiën zich hadden verzet. Voor Vlerick was de fiscale fraude een plaag, niet zozeer omdat zij een beter fiscaal rendement voor de staat in de weg stond, maar omdat zij een onduldbare discriminatie tussen de belastingplichtigen betekende en een oneerlijke concurrentie veroorzaakte tussen de ondernemingen.

Op een derde domein, met name de internationale en Europese monetaire vraagstukken, ligt ongetwijfeld de voornaamste verdienste van Vlerick als minister van Financiën. Als Belgisch minister nam hij in 1972 actief deel aan de vergaderingen van de ministers van Financiën van de EG in Rome (april), in Londen (juli), in Rome (september) en in Luxemburg (oktober), en aan de vergadering in Parijs van de staats- en regeringshoofden van de EG (oktober), waar belangrijke beslissingen werden genomen op monetair gebied. Ook woonde hij eind september 1972 de jaarlijkse vergadering bij van het IMF en van de Wereldbank te Washington. Op voordrachten, persconferenties en internationale vergaderingen in Benelux-, Europees- of IMF-verband, verdedigde hij onverdroten en met veel creativiteit en deskundigheid zijn plannen, voorstellen en standpunten inzake monetaire en Europese integratie met als eindpunt de creatie van een volwaardige Europese eenheidsmunt. Hij werd hierin voortreffelijk bijgestaan, met evenveel toewijding als bevoegdheid, door zijn monetaire adviseur Jacques van Ypersele de Strihou. De inspanningen van Vlerick op het vlak van het internationaal en Europees monetair beleid zijn ongetwijfeld niet vergeefs geweest. Zij vormden voor ons land een intellectuele investering op termijn en gaven de aanzet tot de vruchtbare bijdrage die België in de jaren zeventig en tachtig leverde, zowel tot het hervormingsdebat van het internationale monetaire stelsel als tot de langzame wordingsgeschiedenis van de Europese muntunie. Door Vlericks aanstekelijk beleid en succes voelde zijn opvolger als minister van Financiën in de regering-Tindemans I (1974-1977), Willy De Clercq, zich geroepen om dit voort te zetten. Zo behield hij op zijn kabinet Vlericks adviseur Jacques van Ypersele – ondanks zijn psc-etiket –, wat uiteraard de continuïteit van het beleid sterk ten goede kwam. De meest opmerkelijke redevoeringen over de internationale en Europese monetaire vraagstukken die Vlerick in 1972 als minister van Financiën heeft gehouden, werden gebundeld in zijn boek *Monetaire hervorming en Europese integratie*, dat in 1974 verscheen. Het boek werd ingeleid door een *Woord vooraf* van de Belgisch-Amerikaanse prof. Robert Triffin (1911-1993).

Na zijn ministerschap bleef Vlerick nog in de Senaat zetelen tot maart 1977 en nam er de functie waar van voorzitter van de Commissie voor de Financiën. Vlerick was niet alleen actief op academisch en politiek vlak, maar bekleedde ook een aantal belangrijke beheersmandaten. Sinds 1953 was hij lid van de raad van bestuur van de Kredietbank. In 1974 werd hij ondervoorzitter en in 1980 volgde hij Gaston Eyskens op als voorzitter van de raad. Van 1957 tot 1982 leidde hij de investeringsmaatschappij *Investco*, die deel uitmaakte van de *Almanij KB Groep*. In 1974 werd hij voorzitter van de verzekeringsinstelling

De Verenigde Provinciën en in 1981 van *Philips-België NV*. Bovendien vervulde hij beheersmandaten in *Tessenderlo-Chemie*, *Unibra*, *Tabacofina*, *BASF NV Antwerpen*, *DEGUSSA NV Antwerpen*. Ook was hij van 1974 tot 1980 voorzitter van het *Belgisch Instituut voor Openbare Financiën*.

In 1985 werd André Vlerick door koning Boudewijn in de adelstand verheven met de titel van baron. Op 3 december 1990 overleed hij op 71-jarige leeftijd. Hij stierf thuis in Beernem, in het kasteel *Bloemendaele*.

2.12 Willy De Clercq ⁽¹⁸⁾

Willy De Clercq werd geboren op 8 juli 1927 te Gent als zoon van een textielhandelaar, die eerder behoorde tot de Franstalige bourgeoisie. Aan de Gentse universiteit studeerde hij af als doctor in Rechten en licentiaat in het notariaat. Als student was hij reeds actief in het bestuur van het *Liberaal Vlaams Studentenverbond*. In 1953 behaalde hij bovendien aan de *University of Syracuse* (New York) een Master Degree in de Social Sciences. Na zijn studies startte hij een advocatenpraktijk in Gent.

In november 1958 volgde De Clercq Henri Liebaert, voorman van de Gentse liberalen en oud-minister van Financiën, op als volksvertegenwoordiger wat hij ononderbroken zou blijven tot 1985. In de derde regering-Eyskens bekleedde hij kort de functie van minister-onderstaatssecretaris voor Begroting (september 1960-juni 1968) en in het rooms-blauwe kabinet-Vanden Boeynants-De Clercq klom hij op tot vice-eerste minister en minister van Begroting. De driepartijen-regering onder leiding van Leburton waarin hij zijn eerste mandaat als minister van Financiën aanvatte, hield het nauwelijks een jaar vol. Na de vervroegde verkiezingen van maart 1974 werd zij eind april vervangen door de eerste regering-Tindmans (april 1974-juni 1977), een rooms-blauwe regering. Deze regering kwam eind april 1974 tot stand als een minderheidsregering waartoe in juni al het *rw (Rassemblement Wallon)* toetrad. Willy De Clercq bleef op Financiën zonder echter nog het vice-premierschap waar te nemen.

De regering-Tindemans had tijdens de hele duur van haar bestaan te kampen met een zware economische crisis die niet alleen België trof maar de gehele westerse industriële wereld. Zij werd rechtstreeks veroorzaakt door de zeer gevoelige verhoging van de energieprijzen eind oktober 1973 door de olieproducerende landen rond de Perzische Golf, en door het uitbreken van de Yom-Kippoeroorlog. In België liep de inflatie gevoelig op, steeg de levensduurte merkbaar en nam de werkloosheid voortdurend toe.

¹⁸ PREVENIR, W., e.a., 'Vijftig jaar liberale praxis. Willy De Clercq vijfenzeventig jaar', 2002; GOORDEN, T., 'Willy De Clercq. Een biografie. De kunst van het haalbare', 2004.

Hoewel het regeerakkoord van januari 1972 van het kabinet-Eyskens-Cools II al de invoering aankondigde van een 'eenheidsbegroting' ter vervanging van het stelsel van de dubbele begroting, met name de gewone en buitengewone begroting, was het evenwel wachten tot de begroting 1975 – onder de regering-Tindemans-De Clercq – vooraleer de eenheidsbegroting voor het eerst werd toegepast. Van 1884 tot en met het begrotingsjaar 1974 werden de ontvangsten en uitgaven grotendeels op een administratieve basis ingedeeld, in gewone en buitengewone ontvangsten en uitgaven. De traditie eiste dat de gewone begroting in principe in evenwicht was. Door de invoering van de eenheidsbegroting onderging de voorstelling van de rijksbegroting een belangrijke wijziging. Het traditionele onderscheid tussen de gewone en de buitengewone begroting werd vervangen door het stelsel van de 'eenheidsbegroting', waarin alle ontvangsten en uitgaven van de Staat volgens vaste economische criteria werden onderverdeeld in lopende verrichtingen enerzijds en kapitaalverrichtingen, anderzijds. Voortaan maakte het traditionele evenwicht op de gewone begroting als maatstaf voor het financieel beleid plaats voor het begrip 'netto te financieren begrotingssaldo', dat meer bruikbaar was voor macro-economische doeleinden.

In het eerste semester van 1976 had de regering af te rekenen met een speculatie tegen de Belgische frank. In februari 1976 poogde minister De Clercq een rondetafelconferentie samen te roepen over de sanering van de openbare financiën, die een onrustwekkende evolutie kenden. Toen dit niet slaagde, werd begin maart onder het voorzitterschap van oud-premier Jean Van Houtte een technische werkgroep opgericht met als opdracht het 'herformuleren van voorstellen met het oog op de onmiddellijke afremming van het financieringstekort van de Staat'. De Commissie-Van Houtte legde haar verslag neer in de zomer van 1976. Zij stelde geen concrete saneringsmaatregelen voor omdat dit volgens haar behoorde tot het gebied van de politiek. De Commissie gaf – steunend op een scherpe financiële en sociologische analyse – zowel een duidelijke diagnose van de toestand van de openbare financiën als een alarmerende prognose voor de toekomst. De Commissie was van oordeel dat de financiën van de gezamenlijke overheid – dit wil zeggen van de centrale overheid, de sociale zekerheid en de plaatselijke besturen – zodanig waren ontspoord dat enkel een diepgaande sanering het totale financieringstekort zou kunnen verminderen tot een economisch aanvaardbaar niveau. Gezien het inflatoire en het op economische activiteit negatief inwerkende karakter van nieuwe belastingsverhogingen diende, volgens de Commissie, de sanering dan ook te gebeuren aan de kant van de uitgaven. Bovendien pleitte de Commissie voor een strenge bestrijding van de fiscale fraude.

Om het hoger dan verwacht begrotingstekort af te remmen hield de regering op 12 en 13 februari 1977 een regeringsconclaf waar het zogenaamde economische *Egmontplan* werd uitgewerkt. Het bevatte nieuwe ontvangsten vooral uit een verhoging van de btw, het beknotte de uitgaven en het voorzag maatregelen om de economische bedrijvigheid te stimuleren. In het Parlement steunden de liberalen slechts schoorvoetend de fiscale maatregelen. Anderzijds lanceerde het gemeenschappelijk front van ACV en ABVV een stakingsbeweging. Vanaf

25 februari 1977 zou achtereenvolgens in elke provincie op vrijdag worden gestaakt.

In 1976-1977 oefende De Clercq, als Belgisch minister van Financiën, het prestigieuze voorzitterschap uit van het *Interimcomité* van het IMF, dat de hervorming van het internationaal muntstelsel voorbereidde. Hij leidde de bijeenkomsten van dit Comité in Jamaica (januari 1976), Manilla (oktober 1976) en Washington (april 1977).

Ingevolge aanslepende moeilijkheden tussen de coalitiepartners over de uitwerking van de definitieve gewestvorming, besloot de regering-Tindemans I vervroegde verkiezingen te organiseren op 17 april 1977. Begin juni vormde Tindemans zijn tweede regering, met christen-democraten, socialisten, VU en FDP. De liberalen, die bij de verkiezingen gevoelig hadden verloren in Vlaanderen, werden naar de oppositie verwezen voor een periode van vier jaar. De CVP'er Gaston Geens volgde De Clercq op als minister van Financiën.

Na de verkiezingen van begin november 1981, die een gevoelige achteruitgang opleverden voor de christen-democraten en een vooruitgang voor de liberalen, kwam op 17 december 1981 de rooms-blauwe regering-Martens V (december 1981-november 1985) tot stand. De portefeuille van Financiën werd opnieuw toegewezen aan Willy De Clercq; hij was tevens vice-eerste minister en minister van Buitenlandse Handel. Philippe Maystadt werd minister van Begroting. De klemtoon van het regeerprogramma lag vooral op het sociaal-economische en financiële herstelbeleid. Om dit te realiseren werden aan het Parlement meteen volmachten gevraagd tot eind 1982. In uitvoering van de volmachtenwet van 2 februari 1982 werden onmiddellijk enkele maatregelen genomen, voornamelijk op fiscaal gebied. Het btw-tarief in de bouwsector werd tot einde 1983 verlaagd van 17 tot 6 procent, de belasting op de meerwaarde van ongebouwde percelen werd afgeschaft en de btw op goudverhandelingen werd verminderd van 6 tot 1 procent.

Op zondag 22 februari 1982 werd een forse devaluatie van 8,5 procent van de Belgische frank doorgevoerd, die zijn juiste waardering herstelde. Het was de eerste devaluatie sinds dertig jaar. Zij verwekte een schok die het instemmen met het herstelbeleid door de publieke opinie en de vakbonden vergemakkelijkte. Met veel overtuigingskracht verdedigde minister De Clercq voor het speciaal in Brussel bijeengeroepen Europees Monetair Comité een ontwaarding van 10 procent; met veel moeite aanvaardde het comité nochtans slechts 8,5 procent. Een pikant detail is dat de beslissing om te devalueren genomen werd door de regering, tegen het advies in van de Nationale Bank en in het bijzonder van haar gouverneur, Cécil De Strycker (1915-2004). Samen met de devaluatie werd, per volmachtenbesluit, een reeks begeleidende maatregelen getroffen om het concurrentievermogen van de ondernemingen te verbeteren en om een inkomensmatiging te bereiken. Zo werden de prijzen tijdelijk geblok-

keerd en werd een inkomensmatiging afgekondigd zowel voor loon- als voor weddetrekkenden.

Op het fiscale vlak werd de vennootschapsbelasting verminderd van 48 tot 45 procent, werd de investeringsaftrek ingevoerd ter vervanging van de belastingsreserves en van de bijkomende afschrijvingen, en werden fiscale voordelen toegekend aan coördinatiecentra en aan de T-zones. Bovendien, en vooral, werd de belangrijke aandelenwet of de zogenaamde wet-Cooreman-De Clercq verwezenlijkt bij het volmachtenbesluit nr. 15 van 9 maart 1982 (later aangevuld door het besluit nr. 150). Het besluit kende twee luiken: het Cooreman-luik, genoemd naar de oorspronkelijke initiatiefnemer, senator Etienne Cooreman, en het De Clercq- of Monory-luik. Overeenkomstig het Cooreman-luik werd tijdelijk een vrijstelling van vennootschapsbelasting verleend voor winstuitkeringen op aandelen die in de loop van 1982 of 1983 werden uitgegeven in het kader van een kapitaalsverhoging of de oprichting van een nieuwe vennootschap. Anderzijds maakte het De Clercq-luik de aankoop van Belgische aandelen aftrekbaar in de personenbelasting tot 40.000 frank, vermeerderd met 10.000 frank per persoon ten laste. Het koninklijk besluit nr. 15 had een drievoudig doel: het afleiden van spaargelden naar risicodragend kapitaal, het aanmoedigen van investeringen en het verbeteren van de financiële structuur van de ondernemingen. De maatregelen Cooreman-De Clercq kenden een enorm succes en droegen bij tot een ongekennde hausse op de Belgische beurs.

Verder voorzag het volmachtenbesluit nr. 187 van 30 december 1982 een aantal fiscale en sociale voordelen bij de oprichting van een *coördinatiecentrum* in België. De maatregelen wilden grote ondernemingen met verscheidene industriële en commerciële vestigingen, dikwijls verspreid over meerdere landen, ertoe aanzetten om bepaalde van hun logistieke activiteiten, zoals boekhouding, financiële verrichtingen, informaticaverwerking, public relations, te centraliseren in een coördinatiecentrum in ons land. Geleidelijk kenden de coördinatiecentra een groot succes. Zij hebben België (en Brussel) terug op de kaart gezet van de grote multinationale ondernemingen.

Via de programmawet van 28 december 1983 realiseerde De Clercq nog twee radicale hervormingen. Eerst werd, in het kader van de sanering van de gemeentefinanciën, de bovengrens van de gemeentelijke opcentiemen op de personenbelasting (voorheen 6 procent) opgeheven. De tweede hervorming was nog radicaler; zij betrof het 'bevrijdend' maken van de roerende voorheffing op inkomsten uit beleggingen en kapitalen. Dit wil zeggen dat de belasting die wordt geheven bij de uitbetaling van die inkomsten als een definitieve belasting zou gelden. Tegelijkertijd echter werd het tarief opgetrokken van 20 tot 25 procent.

De Clercq werkte actief mee aan het opstellen van het *Krokusplan*, dat beëindigd werd in maart 1984. Het vormde de eerste ernstige aanpak sinds jaren van de

centrale begroting. Het plan voorzag in 150 miljard lastenverhogingen, gespreid over drie jaar en 70 miljard frank uitgavenbeperkingen. De verhogingen namen vooral de vorm aan van zogenaamde indexesprongen: in de jaren 1984, 1985 en 1986 werd telkens de eerste indexering, ten belope van 2 procent, van alle lonen, wedden en uitkeringen niet als inkomen uitgekeerd, maar omgezet in een bijkomende sociale-zekerheidspremie. Bovendien werd het basistarief van de btw, behalve voor energieproducten, opgetrokken van 17 naar 19 procent, en werd voor de hoge inkomens, vanaf 3 miljoen frank, een solidariteitsbijdrage ingesteld. Van de geplande uitgavenverminderingen werd weinig uitgevoerd; zij werden dan ook grotendeels opnieuw opgenomen in het *Sint-Annaplan* van mei 1986.

Met de fiscale wet van 27 december 1984, die een pakket minder ingrijpende fiscale maatregelen bevatte, nam Willy De Clercq afscheid van Financiën. Begin januari 1985 volgde hij Etienne Davignon op als Belgisch commissaris bij de Europese Gemeenschap. Binnen de Europese Commissie-Delors I werd hij bevoegd voor de buitenlandse betrekkingen en de handelspolitiek. Onmiddellijk na zijn ontslag uit de Belgische regering werd hij benoemd tot minister van Staat. Hij vervulde de functie van Europees commissaris tot hij in januari 1989 werd opgevolgd door Karel Van Miert. In juni van dat jaar werd De Clercq verkozen tot lid van het Europese Parlement, wat hij bleef tot mei 2004. Vermelden we nog dat De Clercq tweemaal het voorzitterschap van de pvv (Partij voor Vrijheid en Vooruitgang) heeft waargenomen: in 1972-1973 en van 1977 tot 1981. Ook was hij als docent verbonden aan de Rijksuniversiteit Gent en aan de Vrije Universiteit Brussel. In maart 2007 werd hij door koning Albert II in de adelstand verheven, met de persoonlijke titel van burggraaf⁽¹⁹⁾. Willy De Clercq overleed op 84-jarige leeftijd in zijn geboortestad op 28 oktober 2011.

2.13 Gaston Geens⁽²⁰⁾

Ingevolge aanslepende moeilijkheden tussen de coalitiepartners over de uitwerking van de definitieve gewestvorming, besloot de regering-Tindemans I vervroegde verkiezingen te organiseren op 17 april 1977. Begin juni vormde Leo Tindemans zijn tweede regering, met christen-democraten, socialisten, vu en FDF. De liberalen, die bij de verkiezingen gevoelig verloren hadden in Vlaanderen, werden naar de oppositie verwezen. De cvp-er Gaston Geens volgde De Clercq op als minister van Financiën.

Gaston Geens werd geboren op 10 juni 1931 als zoon van de gemeentesecretaris van Kersbeek-Miskom en van Budingen. Aan de ku Leuven studeerde hij in 1954 af als doctor in de rechten en als licentiaat in de Economische Wetenschappen. Daarna behaalde hij een postgraduate licentie in de monetaire en financiële economie aan de *Johan von Goethe Universität* in Frankfurt-am-Main. Na een

19 DE WIN, P., 'Adelbrieven verleend door Z.M. Albert II, Koning der Belgen 2001-2008 – Lettres patentes de noblesse, octroyées par S.M. Albert II, Roi des Belges', 2010.

20 GEENS, G., 'Op eigen kracht. Richting geven aan Vlaanderen', 2006; VAN DE VOORDE, A., 'Gaston Geens', in: Nationaal Biografisch Woordenboek, nr.20, 2011.

loopbaan als werkleider aan de faculteit Economie van de KU Leuven en als secretaris van het *Centrum voor Economische Studiën* werd Geens in 1973 directeur van CEPES, de studiedienst van de CVP, waaraan hij verbonden was sinds 1961. Na de parlementsverkiezingen van maart 1974 werd hij verkozen tot gecoöpteerd senator. Hij bleef dit tot november 1981, toen hij verkozen werd tot senator voor het arrondissement Leuven.

Eind april 1974 wordt Geens opgenomen in de regering-Tindemans I als staatssecretaris voor Begroting en Wetenschapsbeleid. Na de regeringswijziging in december 1976 behield Geens deze portefeuille, maar dan als volwaardig minister. Gedurende iets meer dan drie jaar, van april 1974 tot juni 1977, was hij dus verantwoordelijk voor Begroting. Gedurende die hele periode had de regering te kampen, zoals al vermeld, met een zware algemene economische crisis, die een negatieve impact had op de begroting. Als minister van Begroting werd Geens dan ook geconfronteerd met sterk oplopende begrotingstekorten. Hij trachtte zoveel als mogelijk te bezuinigen op de uitgaven van de departementen, van de sociale zekerheid en van de universiteiten.

Zoals gezegd kwam begin juni 1977 de regering-Tindemans II tot stand, waarin Geens de portefeuille van Financiën werd toegewezen. Hij behield die bijna drie jaar tot mei 1980, maar gespreid over vier regeringen: Tindemans II, de overgangsregering-Vanden Boeynants, de eerste regering-Martens (CVP/PSC – BPS/SP – FDF) en de regering Martens II na het vertrek van de FDF-ministers begin januari 1980.

Tijdens zijn bewindsperiode op Financiën spande Geens zich terdege in om een strikt fiscaal en budgettair beleid te voeren, wat echter bemoeilijkt werd door de communautaire perikelen en de daardoor veroorzaakte onstabieleit van de regeringen. Dit beleid kreeg gestalte door de wet betreffende de budgettaire voorstellen 1977-1978, door de anti-crisiswet of mammoetwet van augustus 1978 en door de zogenaamde miniprogrammawet van 24 december 1979. Het tweede luik van de anti-crisiswet, de wet op de economische en budgettaire hervormingen, bevatte ook structuurhervormingen in de energie- en de banksector, de uitvoering van een 'nieuw industrieel beleid' en de omvorming van de openbare kredietinstellingen tot volwaardige banken. Bovendien besteedde Geens veel aandacht aan de strijd tegen de fiscale fraude, onder meer door de bestrijding van de koppelbaaspraktijken in de bouwnijverheid en de oprichting in november 1978 van de *Bijzondere Belastinginspectie* (BBI). Ook maakte hij zich verdienstelijk door het belastingregime meer gezins-, huwelijks- en kindvriendelijk te maken. Zo was hij voorstander van de geleidelijke realisatie van de decumul, dit is het afschaffen van de samenvoeging van de inkomsten van de tweewerkende echtgenoten. Geens slaagde erin – ondanks een moeilijk parlementair debat – bij wet van 22 augustus 1979 de kadastrale perequatie door te voeren. Hij was de laatste minister van Financiën die een perequatie van de inkomsten uit onroerende goederen kon realiseren. Deze tienjaarlijkse herziening van de heffingsbasis van de inkomsten uit onroerende

goederen werd in 1975 voor onbeperkte duur uitgesteld door zijn voorganger Willy De Clercq.

Begin april 1980 strandde de regering-Martens II op de samenstelling van de Brusselse gewestraad. Op 18 mei kwam de regering-Martens III (mei-oktober 1980) tot stand, het was een traditioneel driepartijkabinet. Geens moest de portefeuille van Financiën afstaan aan Robert Henrion, die na vijf maanden al werd vervangen door zijn partijgenoot Paul Hatry, en werd opnieuw gedurende vijf maanden, titularis van Begroting. Tevens werd hij in de Vlaamse deelregering adjunct-minister voor Nationale Opvoeding (N), toegevoegd aan de socialistische minister voor het Nederlandstalige Onderwijs Willy Calewaert (1916-1993), die ook lid was van de Vlaamse Executieve. Op 22 oktober 1980 stelde Martens al zijn vierde regering samen. De liberalen verdwenen voor een jaar uit de regering. Hatry werd als minister van Financiën opgevolgd door Mark Eyskens. Geens werd als minister van Begroting vervangen door Guy Mathot, maar bleef adjunct-minister van Nationale Opvoeding. In december 1981 werd hij aangesteld tot voorzitter van de Vlaamse deelregering in opvolging van Rika De Backer (1923-2002). Van december 1981 tot zijn ontslag einde januari 1992 zou Geens achtereenvolgens viermaal de Vlaamse Executieve voorzitten. Naast het voorzitterschap was Geens in elk van de vier regeringen achtereenvolgens bevoegd voor Economie en Werkgelegenheid (I en IIe regering), voor Economie (IIIe regering) en voor Financiën en Begroting (IVe regering). Als voorzitter van de Vlaamse Executieve was Geens de stuwende kracht achter de DIRV-actie, de Derde Industriële Revolutie in Vlaanderen, waarvan de tweejaarlijkse technologiebeurs *Flanders Technology International* de meest spectaculaire manifestatie was. Geens was ook de vader van het Vlaams sociaal overleg. Hij paste het aan aan de opeenvolgende staatsvormingen.

Geens bleef lid van de Senaat tot na de parlementaire verkiezingen van 21 mei 1995 – na de eerste regering Dehaene, toen de autonome deelstaatarlamenten (raden) voor het eerst rechtstreeks werden verkozen. Na zijn ontslag als minister-president nam hij geen bestuursfuncties meer op. Gezondheidsproblemen lieten dat immers ook niet toe. Wel verschenen er nog van hem sporadisch in de pers opiniestukken over fiscale fraude, het begrotingsbeleid of de regionale fiscaliteit. Gaston Geens is op 5 juni 2002 op bijna 71-jarige leeftijd plots overleden.

2.14 Paul Hatry

Bij het ontslag van Henrion eind juni 1980 uit de regering-Martens III werd hij als minister van Financiën vervangen door zijn partijgenoot Paul Hatry. Hij werd geboren op 29 oktober 1929 in Frankfurt-am-Main waar zijn vader industrieel was en ereconsul van Columbia. Toen Hatry aantrad als minister was hij afgevaardigd-beheerder van de Belgische Petroleumfederatie en hoogleraar aan de ULB, waar hij in 1952 promoveerde tot handelsingenieur en licentiaat in

de economische wetenschappen. Hij was directeur geweest van het *Centre Paul Hymans*, de studiedienst van de liberale partij.

Bij de wet van 8 augustus 1980 realiseerde Hatry, in het ruimere kader van een reeks maatregelen, de door zijn voorganger Henrion voorbereide belastingverlaging via het invoeren van de 'decumul' en de 'splitting'. Hatry verdaagde echter *sine die* de plannen van Henrion en zijn staatssecretaris Willockx, die voorzagen in een nauwere samenwerking tussen het parket en het ministerie van Financiën ter bestrijding van de fiscale fraude en in de mogelijkheid om in bepaalde gevallen het bankgeheim op te heffen.

Hatry kreeg niet de kans om zich op Financiën te ontplooiën. Hij zou het departement nauwelijks vier maanden besturen. Begin oktober 1980 viel de regering-Martens III over de liberale eis om strenge besparingen door te voeren. De regering ging verder, als Martens IV, met alleen christen-democraten en socialisten; de liberalen verdwenen voor een jaar in de oppositie. Hatry, die als minister van Financiën werd opgevolgd door Mark Eyskens, keerde tot 1988 terug naar de Petroleumfederatie. Na de parlementsverkiezingen van november 1981 werd hij verkozen tot provinciaal PRL-senator voor Brabant en werd meteen voorzitter van de Senaatscommissie voor Financiën. Van januari 1983 tot oktober 1985 bekleedde hij de functie van minister van het Brusselse Gewest in de regering-Martens V. Van 1985 tot 1991 was hij rechtstreeks verkozen senator voor Brussel en vanaf einde 1991 opnieuw provinciaal senator voor Brabant wat hij bleef tot juli 1999. In 1991 werd Hatry aangesteld, zoals destijds zijn vader, als ereconsul van de republiek Columbia. Van 1993 tot 1998 zat hij de raad van bestuur voor van de Philipsgroep België en van 1999 tot 2001 van de SEFB-Record Bank. Paul Hatry overleed te Brussel op 16 augustus 2010 op 80-jarige leeftijd.

2.15 Mark Eyskens ⁽²¹⁾

Zoals net vermeld stapten de liberalen begin oktober 1980 uit de driedelige regering-Martens III. Reeds op 22 oktober stelde Martens, met katholieken en socialisten, zijn vierde regering samen, waarin Mark Eyskens de portefeuille van Financiën kreeg toegewezen en zo Paul Hatry opvolgde. Sinds midden oktober 1976 maakte Eyskens deel uit van de regering, achtereenvolgens als staatssecretaris voor Begroting en voor Vlaamse Streekeconomie en ten slotte als minister van Ontwikkelingsamenwerking. Mark Eyskens, zoon van de gewezen eerste minister en minister van Staat Gaston Eyskens, werd geboren te Leuven op 29 april 1933. Aan de KU Leuven behaalde hij de diploma's van doctor in de rechten, licentiaat in de economische wetenschappen en baccalaureaat in de wijsbegeerte. Als 'CRB-fellow Belgian American Educational Foundation' werd hij 'master of Arts in Economics' van de Columbia University in New York. In 1962

²¹ VAN DE VOORDE, A., 'Een terugblik op het beleid van Mark Eyskens als minister van Financiën', in: Documentatieblad van het Ministerie van Financiën, nr. 4, 2003, pp. 1-85.

promoveerde hij tot doctor in de economische wetenschappen. Hij doceerde algemene economie en publieke financiën aan de Leuvense universiteit. Van 1972 tot 1979 was hij commissaris-generaal van de KUL-UCL.

In uitvoering van de wet van 8 augustus 1980 realiseerde Eyskens als minister van Financiën op de vooravond van Kerstmis 1980, dankzij een compromis in de schoot van de regering, de omvorming van de ASLK tot een volwaardige overheidsbank, met een integrale bankfunctie. Zij zou één rechtspersoon blijven, maar met twee afdelingen overeenkomstig de vroegere bank- en verzekeringsfunctie, met elke een eigen directiecomité en eigen raad van beheer, en overkoepeld door een algemene raad. Door de herstellwet van 10 februari 1981 betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking, bereikte Eyskens een sinds jaren nagestreefde doelstelling inzake een strengere bestraffing van de fiscale fraude. Door die wet moesten de fiscale misdrijven, voortaan worden bestraft met een gevangenisstraf en met een geldboete. De wet wilde door deze strafrechtelijke sancties een adequaat afschrikkingseffect bereiken, wat niet was gelukt door gewone administratieve boetes.

In december 1980 werd de regering, en vooral Eyskens als minister van Financiën, geconfronteerd met de benarde toestand van de begrotingssituatie. Er bleek immers dat de begroting 1981, ingediend met een voorzien tekort van 90 miljard, zwaar onderschat was, zodat 65 miljard bijkredieten nodig waren. Van 19 tot 22 maart 1981 stelde de regering een herstelplan op, het zogenaamde Vastenplan, dat de bijkredieten zou herleiden tot 33 miljard frank. Het omvatte de invoering van publiciteit op de televisie, het belasten van sommige vervangingsinkomens, de invoering van 6 procent btw op goudaankopen voor beleggingsdoeleinden, het bevriezen van de 'decumul' en 'splitting' op 750.000 frank, de vermindering van kinderbijslag voor hoge inkomens en het lanceren, naar een idee van Eyskens, van een speciale belastingsvrije crisislening.

De cvp vond dat het herstelplan onvoldoende was. Ook de Nationale Bank drong aan op strengere maatregelen. Op de Europese top te Maastricht van 23 en 24 maart 1981 kreeg premier Martens kritiek op de zwakke positie van de Belgische frank en werd hij onder druk gezet om de automatische loonindexering te wijzigen. Bovendien stond de Belgische frank sinds de devaluatie van de lire met 6 procent op 22 maart 1981, onder een extreme druk. Zo moest de Nationale Bank alleen al op donderdag 26 en vrijdag 27 maart tussenbeide komen voor 22 miljard frank. Hierop besliste de regeringstop dat een groep budgettaire en monetaire experts van alle partijen op zaterdag 28 maart een pakket drastische besparingsmaatregelen zou uitwerken, onder leiding van de minister van Financiën Eyskens en Jacques van Ypersele, de kabinetschef van premier Martens. Die zaterdagochtend kwam de gouverneur van de Nationale Bank, Cécil de Strycker, bij Eyskens de regering bezweren dat voor de opening van de geldmarkten van maandag 30 maart een drastisch herstelplan moest worden afgekondigd, zoniet zou een devaluatie van de frank onvermijdelijk zijn.

s' Avonds reeds werd aan de topministers een lijst maatregelen voorgelegd: besparingen op de lonen in de ondernemingen in moeilijkheden die overheidssteun genieten, een blokkering van de prijzen en besnoeiingen in de werkloosheidsuitkeringen en kinderbijslag. Politiek belangrijk was vooral het voorstel met betrekking tot de index: in 1981 zou één indexaanpassing worden overgeslagen en vanaf 1982 zou worden afgestapt van de procentuele indexering. In plaats daarvan zou iedereen een vast bedrag ontvangen, of zoals Eyskens het formuleerde 'centen, geen procenten'. Ook zou het aandeel van een door te voeren btw-verhoging van de petroleumproducten in de indexkorf worden bevroren. De coalitiepartners waren echter verdeeld over de maatregelen. De cvp- en de psc-ministers verklaarden zich akkoord met de maatregelen, de sp maakte voorbehoud en koppelde de indexwijziging aan overleg met de sociale partners, terwijl de ps de voorstellen niet kon aanvaarden omdat er niet geraakt werd aan de opbrengsten uit kapitaal. Op zondag 29 maart legde premier Martens in eigen naam een enigszins gewijzigd voorstel, een 'noodplan' voor aan de regering en 's anderendaags – in een ultieme poging – aan de partijvoorzitters. Het werd echter definitief verworpen door de socialisten, waarop Martens op dinsdag 31 maart 1981 het ontslag van zijn regering aanbod aan de Koning.

Op 2 april werd Eyskens, minister van Financiën, door de koning belast met de vorming van een nieuwe regering. Op 6 april 1981, volgde hij Martens op als eerste minister; de uittredende leden van de regering werden in dezelfde functie behouden. Op Financiën werd Eyskens vervangen door de 73-jarige extraparlamentariër Robert Vandeputte, eregouverneur van de Nationale Bank. Reeds op 21 september 1981 struikelde de regering-Eyskens over het staaldossier, dat toegespitst was op het overleven van het staalbedrijf Cockerill-Sambre te Luik en dat trouwens de voorbije maanden sterk het normale regeringswerk had gehinderd. Op 8 november hadden vervroegde verkiezingen plaats en al op 17 december vormde Wilfried Martens zijn vijfde regering, een coalitie van christen-democraten en liberalen. De portefeuille van Financiën kwam opnieuw in handen van Willy De Clercq en aan Eyskens werd Economische Zaken toegewezen, het departement dat hij vier jaar, gedurende de ganse regering-Martens V (dec. 1981-nov. 1985), zou beheren.

In de regering-Martens VI (nov. 1985-oktober 1987) – een coalitie van Christen-democraten en Liberalen – die op 28 november 1985 de eed aflegde, kreeg Mark Eyskens voor de tweede maal de portefeuille van Financiën toegewezen en verving hij Frans Grootjans. Ook in de overgangsregering-Martens VII (oktober 1987-mei 1988) bleef Eyskens op Financiën.

Op initiatief van Eyskens werd bij koninklijk besluit van 21 januari 1986 de *Koninklijke Commissie tot harmonisatie en vereenvoudiging van de fiscaliteit* opgericht. Zij was samengesteld uit vier deskundigen en had tot opdracht aan de regering voorstellen te doen tot harmonisatie en vereenvoudiging van de belastingen en van de fiscale wetgeving. Begin februari 1987 werd het verslag van de Commissie voorgesteld aan de pers. De vier commissarissen namen ontslag in september 1987. Zij waren ontstemd omdat het regeringsontwerp

inzake fiscale hervorming te weinig rekening hield met de voorstellen van hun verslag.

Hoewel het probleem van de Belgische overheidsschuld zich reeds in de tweede helft van de jaren zeventig aftekende en het rentesneeuwbaaleffect ⁽²²⁾ deed ontstaan, besteedde de regering slechts sinds 1986 bijzondere aandacht aan een actiever schuldbeleid als instrument van budgettair beleid. Zo werd begin maart 1986 door Eyskens het Adviescomité voor de overheidsschuld – nadien in de wandeling Schuldcel genoemd – opgericht, samengesteld uit deskundigen uit de academische, de overheids- en de particuliere sector.

De Schuldcel kreeg als opdracht de Thesaurie en de minister van Financiën adviserend bij te staan, met het oog op het voeren van een dynamisch en vernieuwend schuldbeheer, vooral gericht op de maximale verlichting van de rentelasten en het uitvoeren van een baissedruk op het peil van de binnenlandse rentevoeten. In dit kader werden door Eyskens volgende innovaties doorgevoerd: de uitgifte, in april 1986, bij wijze van experiment van een private lening met zero-coupon; het opnieuw invoeren van de mogelijkheid tot vervroegde terugbetaling (*call*); de gedeeltelijke dematerialisering van de overheidsleningen op lange termijn; de negotiatie van talrijke *roll-over*-kredieten en *floating rate notes*, met variabele rentevoet; het herhaaldelijk gebruik van de *swap*-techniek, wat de Thesaurie toeliet indirecte financieringen te bekomen waartoe zij anders geen toegang zou hebben, tenzij met hogere kosten; de uitgifte van Euro-commercieel papier, leningen in vreemde munt op korte termijn; het openstellen van de secundaire markt van de schatkistcertificaten voor een nieuwe reeks institutionele beleggers.

Tot tweemaal toe slaagde Eyskens erin de Belgische frank te revalueren ten opzichte van alle Europese munten, met uitzondering van de Duitse mark en de Nederlandse gulden. Een eerste maal kon de frank licht worden opgewaardeerd bij de muntherschikking van begin april 1986 in Ootmarsum (Nederland). Een tweede opwaardering kwam tot stand tijdens het weekend van 10 en 11 januari 1987 toen in Brussel onder Belgisch voorzitterschap, de munten van het Europees monetair systeem voor de elfde maal sinds zijn oprichting werden herschikt. Door deze muntherschikkingen kon de Belgische frank worden losgemaakt van de zwakke Europese munten en kreeg hij, voor het eerst sinds jaren, opnieuw aansluiting met de mark en de gulden. Hierdoor was het mogelijk geworden in België de rentevoeten aanzienlijk te laten dalen, wat bijzonder voordelig was voor het investeringsklimaat en voor de rijksschuld.

Op 23 mei 1986 deed premier Martens een regeringsmededeling aan het Parlement over het Sint-Annaplan, dat een zeer ingrijpende sanering – vooral via uitgavenverminderingen – bevatte, geïnspireerd door de begrotingsmethode

22 FAMEREE, H., Het "sneeuwbaaleffect" van de rentelasten op de overheidsschuld, in: Studienota's van de Nationale Bank van België, nr. 4, november 1989, 1-36; MOTTOUL, J.-M., Effet boule de neige et effet paquebot, in: Documentatieblad Ministerie van Financiën, nr. 2, 2008, 109-122.

zero base budget. De begrotingsingreep moest het financieringstekort reduceren van 11,5 % BNP in 1986 tot 7 % in 1989 met 8,1 % als tussentrap in 1987. Het plan voorzag ook een reeks maatregelen, vooral ter vermindering van de fiscale uitgaven, die later bekrachtigd werden door de wet van 4 augustus 1986. Deze wet regelde ook het zogenaamde 'charter van de belastingplichtige' dat de rechtszekerheid van de belastingplichtigen wilde vergroten. Hoewel het ambt van substituut-procureur des Konings, gespecialiseerd in fiscale aangelegenheden werd ingesteld, werd de samenwerking tussen de BBI en Justitie toch enigszins beknot.

In uitvoering van de wet van augustus werd bovendien – op initiatief van Eyskens en van zijn collega van Begroting Guy Verhofstadt, die tevens de functie van vice-premier uitoefende – door het koninklijk besluit van 22 december 1986, het derdeleefijds- of pensioensparen ingevoerd. Door deel te nemen aan het stelsel konden de belastingplichtigen voortaan een extra pensioen vormen waarvan de bijdragen fiscaal aftrekbaar zijn indien de belegging beantwoordt aan bepaalde voorwaarden.

Op zondag 3 augustus 1986 bereikte Eyskens een akkoord met de institutionele beleggers over een schuldherschikking, om zoals voorzien door het Sint-Annaplan de interestlasten op de begroting te drukken op een marktconforme wijze. Het akkoord, dat nog dezelfde dag door de ministerraad werd goedgekeurd, voorzag dat het gedeelte van de interest op 39 overheidsleningen met een nominale rentevoet die tussen 8,25 en 14,25 procent lag en de toenmalige secundaire marktrentevoet van 8 procent overtrof, het zogenaamde interestdifferentieel, niet in speciën zou worden uitbetaald maar zou worden omgezet in regularisatieleningen.

In juli 1987 bereikte een werkgroep, door Eyskens belast met de uitwerking van voorstellen om de concurrentie en werkingsvoorwaarden van de kredietinstellingen te harmoniseren, een akkoord. De krachtlijnen van deze harmonisatie werden door de regering goedgekeurd tijdens het conclaaf van augustus 1987 en kort nadien omgezet in een ontwerp van wet. Door het ontslag van de regering-Martens VI in oktober 1987 liep de wettelijke bekrachtiging van deze harmonisatie een gevoelige vertraging op, maar gebeurde uiteindelijk door de wet van 17 juni 1991.

Hoewel het regeerakkoord van het kabinet Martens VI eigenlijk geen vermindering van de personenbelasting voorzag, ijverde Eyskens, als titularis van Financiën, al van in januari 1986 voor een verlaging van de personenbelasting. Hij vond dat een sanering van de overheidsfinanciën het best te combineren viel met een verlaging van de fiscale druk. De totale fiscale en parafiscale heffing was in België gestegen van 26,3 % in 1960 tot 46,8 % in 1986, een toestand die volgens de bewindsman onhoudbaar was geworden. Voor Eyskens maakte een vermindering van de belastingdruk immers deel uit van een tweesparenbeleid, dat hij verdedigde als fervente voorstander

van de neoliberale gedachtestroming van de aanbodeconomie. De sanering van de openbare financiën werkte deflatoir en daarom moest dit, stelde hij, samen gebeuren met een ondersteuning van de vraag die de modernisering van het aanbod moest voeden. Dit kon door de export te verhogen, de investeringen te bevorderen, de inflatie te drukken, maar ook door de fiscale druk te verlichten. De regering-Martens VI werd het in augustus 1987 eens over de hoofdlijnen van een fundamentele hervorming van de personenbelasting, waarvan de krachtlijnen werden opgenomen in een wetsontwerp. Het ontslag van de regering in oktober 1987 verhinderde het indienen van het wetsontwerp bij het Parlement. Deze hervorming werd verwezenlijkt onder Martens VIII door de wet-Maystadt-Van Rompuy (december 1988), waarop hierna wordt teruggekomen. Tot ieders verbazing werd Eyskens bij de vorming, begin mei 1988, van de regering-Martens VIII (CVP-PSC, SP-PS en VU) niet bevestigd als minister van Financiën. Hij werd vervangen door Maystadt. Wel werd aan Eyskens beloofd dat hij, na de Europese verkiezingen van juni 1989, de minister van Buitenlandse Betrekkingen Leo Tindemans zou opvolgen.

Van juni 1989 tot maart 1992 stond Eyskens als minister van Buitenlandse Zaken gedurende 32 maanden aan het hoofd van de Belgische diplomatie. In november 1998 werd hij benoemd tot minister van Staat. Bij de verkiezingen van 18 mei 2003 was hij geen kandidaat meer voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers, waarvan hij 25 jaar lid was geweest. Na het einde van zijn ministeriële loopbaan werd Eyskens nog voorzitter van het *Festival van Vlaanderen* en van de *Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Letteren* en lid van de board van de *International Crisis Group*. Bovendien vervulde hij diverse beheersmandaten in enkele grote ondernemingen in België en in Nederland, zoals: UCB, Gevaert, Cobepa, BBL, ING-Nederland en De Vaderlandse.

2.16 Robert Vandeputte ⁽²³⁾

Toen Mark Eyskens begin april 1981 aantrad als eerste minister werd hij op Financiën vervangen door de 73-jarige extraparlamentariër Robert Vandeputte, eregouverneur van de Nationale Bank. Hij zou slechts een kleine acht maanden op Financiën blijven in een regering die na vijf maanden al ontslagnemend was.

Robert Vandeputte werd geboren te Antwerpen op 26 februari 1908 als zoon van een beroepsofficier bij het leger. Aan de KU Leuven behaalde hij de diploma's van doctor in de Rechten en van doctor in de Politieke en Administratieve wetenschappen. Hij specialiseerde zich verder aan de universiteiten van Parijs, Bern, Nijmegen en Zurich. In 1933 werd hij in Leuven benoemd tot docent en in 1936 tot hoogleraar. Hij doceerde verbintenissenrecht en verzekeringsrecht. In april 1939 werd Vandeputte kabinetschef van Gustaaf Sap, minister van Economische Zaken in de katholiek-liberale regering-Pierlot. Hij behield die

²³ VANDEPUTTE, R., 'Een machteloos minister', 1982; EYSKENS, M., 'Robert Vandeputte', in: Nationaal Biografisch Woordenboek, deel 16, 770-775.

functie wanneer minister Sap plots overlijdt in maart 1940 en als minister wordt opgevolgd door August De Schrijver.

In januari 1943 wordt Vandeputte benoemd tot dienstdoend directeur bij de Nationale Bank (NBB) en van de *Emissiebank*. Als directeur van de bank werkte hij in het geheim mee aan de voorbereiding van de naoorlogse geldhervorming die vanuit Londen door minister Gutt werd gestuurd. Na de Bevrijding verliet Vandeputte de NBB om voorzitter te worden van de NMKN. Hij zou die belangrijke openbare industriebank leiden tot 1971, jaar waarin hij benoemd wordt tot gouverneur van de NBB. Inmiddels was hij al regent geworden van de NBB, was hij ook voorzitter geweest van de *Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid*, lid van de Algemene Raad van de ASLK, beheerder van de *Nationale Investeringsmaatschappij* en lid van de *Hoge Raad van Financiën*. Het korte gouverneurschap van Vandeputte liep ten einde in februari 1975 wegens het bereiken van de leeftijdsgrens. Het was een onrustige periode gekenmerkt door talrijke wisselkoersschommelingen, zowel van de dollar als van de Europese munten.

De aanstelling van de nieuwe regering begin april 1981 – eigenlijk hetzelfde kabinet met een andere eerste minister en minister van Financiën – deed onmiddellijk de speculatie tegen de Belgische frank stilvallen. De pers sprak van het zogenaamde ‘Vandeputte-effect’; de benoeming van de gewezen gouverneur van de Nationale Bank had ongetwijfeld meer vertrouwen gewekt op de wisselmarkten. Uiteraard waren er ook andere redenen om het fenomeen te verklaren, zoals de inmiddels doorgevoerde prijzenblokkering, het verder optrekken van de rentevoeten en de ontgoocheling van de speculanten omdat de frank niet devalueerde tijdens de regeringscrisis.

Als minister van Financiën moest Vandeputte onmiddellijk werk maken van twee delicate maatregelen: de crisislening, reeds voorzien in het Vastenplan, en de Maribeloperatie die in het vooruitzicht werd gesteld door de regeringsverklaring van 7 april 1981. De crisislening werd mogelijk gemaakt door de wet van 15 mei 1981 ‘betreffende de belastingvrijstelling voor een bijzondere lening uit te geven in België’. Zoals de ambtenaren van de Thesaurie, die de uitgifte van een speciale belastingvrije lening beschouwden als het periodiek opduikende monster van Loch Ness, was ook Vandeputte principieel gekant tegen een dergelijke lening. Zij moest nochtans doorgaan omdat zij al onder Martens IV was aangekondigd. Ook de uitvoering van de Maribeloperatie was een lastige aangelegenheid. Zij beoogde de tewerkstelling te stimuleren door de verlichting van de werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid voor arbeiders, ten belope van 30 miljard frank, te compenseren door een verhoging van het toenmalige basistarief van de btw van 16 procent tot 17 procent en van de weeldebelasting met 5 tot 8 procent, waardoor het maximum tarief verhoogd werd van 30 tot 33 procent. Het vergde veel handigheid om een pakket producten te vinden dat het indexcijfer van de verbruiksgoederen niet te veel beïnvloedde of dat niet gevoelig lag bij de publieke opinie. De hogere tarieven werden toegepast vanaf 1 juli 1981.

Eind juni 1981 deed Vandeputte de regering opschrikken door te dreigen dat hij zou opstappen indien de btw op bouwactiviteiten zou worden verlaagd van 17 tot 6 procent, zoals voorgesteld op de Rondetafelconferentie van de Bouw. Die maatregel zou de Schatkist immers 15 miljard frank hebben gekost. Omdat de minister – ofschoon hij onder druk werd gezet – voet bij stuk hield, zag de regering af van de geplande verlaging.

Op 21 september 1981 struikelde de regering-Eyskens over het staaldossier, dat toegespitst was op het overleven van het staalbedrijf Cockerill-Sambre te Luik en dat trouwens de voorbije maanden het normale regeringswerk sterk had gehinderd. Op 8 november hadden vervroegde verkiezingen plaats en reeds op 17 december 1981 vormde Wilfried Martens zijn vijfde regering, een coalitie van christen-democraten en liberalen. De portefeuille van Financiën kwam opnieuw in handen van Willy De Clercq.

Na zijn kort ministerschap schreef Vandeputte zijn ervaringen neer in zijn boek *Een machteloos minister*. Hij zegt dat hij enigszins hoopte te hebben bijgedragen tot een hoogstnodig klimaat van zuinigheid. Hij herinnerde hierbij aan zijn inzet om een correcte fiscale compensatie te bereiken voor de Maribel-operatie, aan de afremming van een te gemakkelijke financiering door de Staat van de ondernemingen in moeilijkheden, vooral Cockerill Sambre, en ten slotte aan zijn eis – in het kader van de voorbereiding van de begroting 1982 – voor een objectieve raming van de fiscale ontvangsten voor 1982, waarover er onenigheid ontstond in de schoot van de regering.

Na de beëindiging van zijn mandaat in de Nationale Bank werd Vandeputte nog beheerder van *Bayer Antwerpen*, van de Belgische filialen van *Philips* en van de *Belgisch-Amerikaanse Coppée-Rust*, alsook commissaris van *Agfa-Gevaert*. Hij onderbrak tijdelijk die mandaten tijdens zijn ministerschap. Voorts nam hij nog een tijd het voorzitterschap waar van het *Hoger Instituut voor Bestuurs- en Handelswetenschappen* en van de *Universitaire Faculteiten Sint-Aloysius* te Brussel, van het *Festival van Vlaanderen* en van het *Paleis voor Schone Kunsten*. Bovendien fungeerde hij bijna achttien jaar, van juni 1976 tot 1994, als voorzitter van de *Vlaamse Uitgeversmaatschappij*, die werd opgericht na het failliet van de Standaardgroep.

Robert Vandeputte overleed te Brussel op 18 november 1997. Hij was 89 jaar.

2.17 Frans Grootjans ⁽²⁴⁾

Bij het vertrek op 6 januari 1985 van Willy De Clercq naar de Commissie van de Europese Gemeenschap werd hij aan het roer van Financiën en ook als

24 PREVENIR, W., 'Grootjans, Frans Edward Elisabeth, journalist, politicus, staatsman', in: Nationaal Biografisch Woordenboek, deel 18, 378-387.

vice-premier vervangen door Frans Grootjans, die de functie zou bekleden tot het aantreden van de regering-Martens VI eind november 1985.

Grootjans werd geboren te Wilrijk op 24 januari 1922, waar zijn vader gemeenteonderwijzer was. Ook zijn moeder gaf les als onderwijzeres. Grootjans was licentiaat in de handels- en consulaire wetenschappen en was reeds actief in de liberale beweging sinds zijn studententijd. Vanaf 1947 stond hij aan het hoofd van de Antwerpse redactie van *Het Laatste Nieuws* en in 1957 werd hij gepromoveerd tot directeur-hoofdredacteur van *De Nieuwe Gazet*. In april 1954 werd hij verkozen tot volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Antwerpen. Van toen af combineerde hij in zijn loopbaan twee sporen: journalistiek en politiek. Het was vooral Grootjans die de mutatie bewerkte van een nagenoeg overwegende francofone liberale politieke partij in Vlaanderen naar een Vlaamse liberale partij. In de rooms-blauwe regering-Vanden Boeynants-De Clercq (maart 1966-juni 1968) vervulde Grootjans voortreffelijk de functie van Minister van Nationale Opvoeding. Als minister drukte hij de oprichting door van het *Rijksuniversitair Centrum Antwerpen* (RUCA). Later in 1971 realiseerde hij, samen met gouverneur Andries Kinsbergen, de ideologische consensus om UFSIA en RUCA te overkoepelen met de bovenbouw van de UIA, de aanloop tot de latere eenmaking van de Antwerpse universitaire structuren. Van maart 1973 tot midden 1977 was Grootjans voorzitter van de PVV. In 1974 werd hij minister van Staat.

Op Financiën werd Grootjans bijgestaan door zijn partijgenoot Louis Walt Niel (1925-2001), staatssecretaris voor Openbaar Ambt, die vanaf januari 1985 ook optrad als staatssecretaris voor Financiën. Als minister van Financiën maakte Grootjans vooral werk van een belastingvermindering, een liberale slogan bij de parlementsverkiezingen van 1981. Na de begrotingscontrole van maart 1985 werd een belastingverlaging aangekondigd van 71 miljard frank, te spreiden over de jaren 1986-1989. Grootjans slaagde erin een minimale fiscale hervorming op stapel te zetten, geconcretiseerd door de wet-Grootjans van 1 augustus 1985. Die bevatte een lichte vermindering, stapsgewijs, van de marginale aanslagtarieven, een verhoging van het belastbare minimuminkomen en de verbetering van het belastingstelsel voor de gezinnen door een verruiming van de decumul en van het splitting-stelsel. De wet-Grootjans is evenwel vooral belangrijk omdat zij eindelijk de integrale indexatie van de belastingschalen doorvoerde, waardoor de belastingen niet langer zouden stijgen op basis van het inflatiepercentage. Daarnaast stelde de wet ook, voor het eerst, een regeling in voor een belastingaftrek voor de giften aan politieke partijen.

Grootjans slaagde er niet in een compromis te bereiken in de regeringscoalitie over een ander actiepoint dat hem nauw aan het hart lag, de bescherming van de belastingplichtige. Het zou zijn opvolger, Mark Eyskens, zijn die in de nieuwe rooms-blauwe regering-Martens VI het zogenaamd 'charter van de belastingplichtige' zou verwezenlijken in het raam van de wet van 4 augustus 1986. Na de verkiezingen van oktober 1985 werd Grootjans op eigen verzoek niet meer in de regering opgenomen. Wel werd hij begin december verkozen tot

voorzitter van de Vlaamse Raad, een functie die hij waarnam tot februari 1988. Frans Grootjans overleed eind februari 1999 op 77-jarige leeftijd.

2.18 Philippe Maystadt ⁽²⁵⁾

Philippe Maystadt werd geboren te Verviers op 14 maart 1948 als zoon van een technisch ingenieur. Hij had rees een indrukwekkende staat van dienst toen hij in mei 1988 de portefeuille van Financiën overnam van Mark Eyskens. Na zijn studies als doctor in de rechten en licentiaat in de economische wetenschappen en het behalen van het diploma van *master of arts in public administration* (Los Angeles), werd Maystadt assistent aan de UCL. In 1974 zette hij zijn eerste stappen in de politiek als adviseur bij de minister voor Waalse aangelegenheden Alfred Califice (1916-1996). Bij de parlementsverkiezingen van mei 1977 werd hij verkozen tot volksvertegenwoordiger van het arrondissement Charleroi. In oktober werd Maystadt, die toen 31 jaar was, als staatssecretaris voor het Waalse Gewest opgenomen in de eerste regering onder leiding van Martens; hij zou dat ook blijven onder Martens II. Bij de vorming van de regering-Martens IV in oktober 1980 klom Maystadt op tot minister van Openbaar Ambt en Wetenschapsbeleid. In december 1981 kreeg hij in Martens V de sleutelpost toegewezen van minister van Begroting, het Plan en Wetenschapsbeleid, een functie die hij uitoefende tot de vorming van Martens VI. In die regering nam hij de portefeuille van Economische Zaken over van Mark Eyskens die terug naar Financiën kwam. Ten slotte verving Maystadt laatstgenoemde op Financiën bij het aantreden van de regering-Martens VIII begin mei 1988. Hij behield de portefeuille in de regeringen die in maart 1992 en januari 1995 werden gevormd door Jean-Luc Dehaene.

Bij de wet van 7 december 1988 verwezenlijkte Maystadt, samen met zijn staatssecretaris voor Financiën Herman Van Rompuy, de langverwachte fundamentele hervorming van de personenbelasting. Voortaan wordt de belasting niet langer berekend op basis van het gezinsinkomen, maar op grond van het inkomen van elke partner afzonderlijk. De belastingsverlagingen wegens gezinslasten werden vervangen door een stelsel van verhoogde belastingvrije minima, waardoor de fiscale begunstiging minder afhankelijk wordt van het inkomen en het aantal marginale tarieven drastisch wordt verminderd. Zo wordt het hoogste marginale tarief gereduceerd tot 55 procent; het was nog 70,8 procent in het aanslagjaar 1989. Om de operatie te financieren – de verlaging van de personenbelasting zou de Schatkist 90 miljard frank kosten – werden compenserende maatregelen genomen zoals een vermindering van de aftrekmogelijkheden voor bedrijfslasten, de afschaffing van het belastingkrediet, de verhoging van een aantal accijnzen en een beperking van de fiscale uitgaven in de vennootschapsbelasting.

De hervormingen van de werkingsvoorwaarden van het monetaire en financiële bestel die onder de impuls van minister van Financiën Maystadt

25 MAYSTADT, Ph., 'Ecouter et puis décider', 1988; ENGELS, Ph., 'Le mystère Maystadt', 1999.

werden doorgevoerd, zijn de meest diepgaande sinds in 1935 het bankstatuut grondig werd gewijzigd ⁽²⁶⁾. Zij gebeurden enerzijds onder druk van de Europese eenheidsmarkt, waar het kapitaalverkeer vanaf 1 juli 1990 volledig werd geliberaliseerd, en anderzijds met het oog op het promoten van Brussel als een volwaardig internationaal financieel centrum. Bekijken we eerst de modernisering van de financiële markten. Zij werd vooral doorgevoerd door twee ingrijpende wetten en hun talrijke uitvoeringsbesluiten. De eerste wet van 4 december 1990, de zogenaamde Giga-wet op de financiële transacties en de financiële markten (later aangevuld door de wet van 6 april 1995), maakte de oprichting mogelijk van beursvennootschappen die openstaan voor banken en verzekeringsmaatschappijen, waardoor het monopolie van de vroegere wisselagenten – die natuurlijke personen waren – impliciet werd afgeschaft. De wet regelde eindelijk ook het juridisch statuut van de Belgische sicavs en sicafs (beleggingsvennootschappen met ‘veranderlijk’ of met ‘vast’ kapitaal). Ook gaf de wet een eigen statuut aan de vermogensbeheerders en beleggingsadviseurs. Verder voorzag de wet in een nieuwe strafregeling voor misbruik van voorkennis. Ten slotte hervormde de wet de Bankcommissie tot de Commissie voor het Bank- en Financiewezen. De droom om Brussel uit te bouwen tot een internationaal centrum kreeg nooit voldoende gestalte. Meer zelfs, geleidelijk kalfde de Beurs van Brussel af en in 2000 hield zij op zelfstandig te bestaan door haar fusie met de beurzen van Parijs en Amsterdam in Euronext én enige tijd later kwam de grote fusie NYSE Euronext tot stand. De oorzaken van deze evolutie zijn vooral: de snelle en dure informaticarevolutie, de financiële en economische globalisering, de laattijdige liberalisering van de beursactiviteiten.

De tweede wet van 22 maart 1993 op het ‘statuut en toezicht van de kredietinstellingen’ herschreef in feite volledig de sinds 1935 tot stand gekomen bankwetgeving. Zo kregen alle financiële instellingen eenzelfde statuut onder de naam van ‘kredietinstelling’. De oude namen ‘bank’, ‘spaarbank’ mochten behouden blijven, maar dat maakte voor het statuut of voor de controle geen verschil. Ook werd andermaal de bevoegdheid van de *Commissie voor het Bank- en Financiewezen* uitgebreid voor het toezicht. De wet formuleerde definitief de onafhankelijkheid van de Nationale Bank ten opzichte van de regering, wat trouwens een van de voorwaarden was om te kunnen toetreden tot de Europese economische en Monetaire Unie (EMU). Zo verbood de wet voortaan elke ‘monetaire financiering’ van het begrotingsdeficit van de overheid. Door dit verbod mocht de Nationale Bank niet langer voorschotten verlenen aan de Staat of aan andere publiekrechtelijke lichamen. Zoals bekend deed de Belgische Staat in het verleden veelvuldig beroep op een monetaire financiering om zijn schatkistbehoeften te dekken, waarbij de Nationale Bank rechtstreeks of onrechtstreeks de nodige kredieten ter beschikking stelde.

Ook op het vlak van het schuldbeheer was Maystadt een groot vernieuwer door innovaties op het vlak van de financieringsinstrumenten, door hervormingen van de geld- en kapitaalmarkten, door een sterk monetair beleid en door een reorganisatie van de Schatkist. De beoogde doelstellingen waren: bezuinigen op de rentelasten van de overheidsschuld en de geleidelijke voorbereiding van

26 DEWACHTER, W., *Besluitvorming in politiek België*, 1992, 224-225.

de *europeanisering* van het beheer van de staatsschuld, dit in het vooruitzicht van de invoering van de euro op 1 januari 1999. Chronologisch vermelden we de voornaamste hervormingen. De Schatkist startte in mei 1989 de uitgifte van lineaire obligatieleningen (OLO's), waarbij de vroegere tussenkomst van een *consortium van banken* niet meer werd gebruikt. De OLO's werden maandelijks uitgegeven bij aanbesteding. In maart 1990 werd de roerende voorheffing verlaagd van 25 % naar 10 % voor nieuwe beleggingen met een vaste rente en werd de uitgifte van volksleningen, de zogenaamde Philippe-leningen, aangevat. Begin maart werd in België en in Luxemburg ook de dubbele wisselmarkt afgeschaft: tot dan toe verliepen in- en uitvoerverrichtingen van goederen en diensten (lopende verrichtingen) over de officiële markt, en de kapitaalverrichtingen over de vrije. Midden juni 1990 volgde de koppeling van de Belgische frank aan de Duitse mark, de sterkste munt van het Europees Monetair Systeem. In januari 1991 kwam dan de organisatie van een primaire en een secundaire markt voor lineaire obligaties en schatkistverrichtingen via officiële aangeduide marktmakers (*primary dealers*). Tegelijkertijd ging de Nationale Bank, in overleg met de minister van Financiën en de Schatkist, over tot een totale hervorming van haar monetair instrumentarium dat werd afgesteld op wat andere Europese centrale banken al deden, om zich voor te bereiden op de invoering van een eengemaakt monetair beleid. In juli 1996 werden voor het eerst *Belgian Treasury Bills* (BTB) uitgegeven en in 1997 werd een programma gelanceerd van convergerende OLO's in DEM en in FRF.

Als onrechtstreeks gevolg van het actiever schuldbeheer werden minister Maystadt en Grégoire Brouhns (1948-2007) ⁽²⁷⁾, topman van de Schatkist, in oktober 1996 geconfronteerd met de beruchte swap-affaire, die veel deining veroorzaakte in het Parlement en in de pers. In de periode 1989-1992 had de Schatkist 'arbitrages swaps' in Europese munten gesloten die door de Europese muntcrisis van 1992-1993 de federale overheid dreigden op te zadelen met grote verliezen. De Schatkist beweerde dat zij slecht was geïnformeerd door de zakenbank, die haar deze opties had verkocht. De minister, die zelf niet aarzelde zijn politieke verantwoordelijkheid op te nemen, verdedigde de beslissingen van de Schatkist. Hij stelde dat zij uitstekend werk had geleverd en dat door een dynamisch schuldbeheer, waarin de swap-transacties kaderden, tientallen miljarden bespaard werden.

Maystadt nam ook enkele initiatieven om de Schatkist te reorganiseren. Zo werd eind 1992 in de schoot van de Thesaurie een 'marktcomité van de Schatkist' opgericht, waardoor de belangrijke beslissingen inzake het schuldbeheer werden 'gecollegialiseerd' en begin 1997 werd een *benchmark debt portfolio* ingevoerd. Dit is een model met een typeportefeuille als referentie voor het beheer van de staatsschuld om de wissel- en interestrisico's te kunnen minimaliseren. Ten slotte werd in 1997 een *Agentschap van de schuld* opgericht, dat binnen de Administratie van de Thesaurie instaat voor het strategisch en operationeel schuldbeheer.

27 VAN DE VOORDE, A., 'BROUHNS Grégoire', in: Nationaal Biografisch Woordenboek, nr. 20, 2011.

Van begin 1991 ijverde Maystadt ook voor een diepgaande reorganisatie van de fiscale besturen en schaarde hij zich achter het in maart 1991 door de administratie uitgewerkt 'Vijfjarenplan tot herstructurering van de belastingadministratie', dat negen punten omvatte. Het herstructureringsproces van de fiscale administraties liep echter door allerlei moeilijkheden veel vertraging op. Progressief kon Maystadt nochtans enkele belangrijke hervormingen realiseren, zoals de herstructurering van de BBI en, midden 1997, een van de grote objectieven van het vijfjarenplan, met name de hergroepering van de controlediensten van de belastingen en van de btw in gezamenlijke polyvalente controlecentra in een nieuwe 'Administratie van de Ondernemings- en Inkomensfiscaliteit' (AOIF).

Vanaf de voorstellen van het rapport Delors begin 1989 over de monetaire unie tot de start van de eenheidsmunt op 1 januari 1999 speelde Maystadt als Belgisch minister van Financiën, van midden 1988 tot midden 1998, een actieve rol in het Europese eenwordingsproces. Met zijn jarenlange ervaring werd hij een hoogvlieger in de Ecofin-raad, de belangrijke raad waarin de Europese ministers van Financiën bijeenkomen. Zo was hij een van de medeonderhandelaars van het Verdrag van Maastricht van februari 1992, dat onder meer voorzag in het onomkeerbaar instellen, uiterlijk op 1 januari 1999, van een economische en monetaire unie met een Europese eenheidsmunt. Ook was zijn inbreng groot in het moeizaam in juni 1997 tot stand gekomen 'Stabiliteits- en groeiplan' dat aan de Europese lidstaten werd opgelegd op het vlak van de budgettaire discipline. De minister spande zich ook in, uit sociale overwegingen, opdat het pact niet al te rigide zou worden gemaakt.

Het was ook Maystadt die tijdens de 'Intergouvernementele Conferentie' ter voorbereiding van het latere Verdrag van Maastricht, sterk aandrong, samen met zijn collega's van Financiën Pierre Bérégovoy (Frankrijk) en Jean-Claude Juncker (Luxemburg), op een groter parallellisme tussen het monetaire en het economische beleid. Daartoe verdedigde hij toen al het idee van een soort 'economische regering van het eurogebied' ter versterking van de beslissingsbevoegdheid in het sturen van het macro-economisch beleid, parallel aan de rol van de Europese Centrale Bank op het vlak van het bepalen van het monetair beleid.

Maystadt heeft steeds de Europese Commissie gesteund in haar streven naar fiscale harmonisatie. Dit was het geval bij de voorstellen – wellicht te vroeg gekomen – van commissaris Christiane Scrivener uit 1989, die alleen de spaarfiscaliteit behelsden, en bij voorstellen van commissaris Monti uit 1996, die daarnaast een harmonisatie van de spaarfiscaliteit beoogde. De minister bleef daarbij echter – onder het motto *Pas de désarmement unilatéral* – een vurig verdediger van de Belgische belangen. Zo verzette hij zich tegen het afbouwen van het Belgische stelsel van *coördinatiecentra* – dat door een Europese werkgroep als schadelijke fiscale concurrentie was aangemerkt – als ook niet de andere lidstaten gelijkaardige systemen zouden afbouwen en er niet een akkoord zou komen over de spaarfiscaliteit.

Het is ongetwijfeld ook de verdienste van Maystadt dat België – ondanks zijn hoge staatsschuld- bij de invoering van de euro deel uitmaakte van de eerste lichterlijst landen. Hij beschikte immers bij zijn Europese collega's van Financiën over veel gezag en in België heeft hij zich bijzonder ingespannen om de openbare financiën te saneren in de richting aangegeven door Europa. Zo steunde hij onder de regering-Dehaene I ten volle – inzonderheid door zijn invloed op de moc (Mouvement Ouvrier Chrétien) – het in november 1993 uitgewerkte *Globaal plan*, dat strenge saneringsmaatregelen bevatte om in 1996 het globale tekort-criterium van 3 % van het BBP, opgelegd door de het Verdrag van Maastricht, te realiseren. De invoering van de euro was voor Maystadt een begeistereerd project. Als minister van Financiën speelde hij in België een zeer actieve rol in het economisch, financieel en budgettaire convergentieproces, dat voorafging aan de totstandkoming van de Europese Unie en aan de overgang naar de euro op 1 januari 1999, die in ons land op een vlotte wijze is verlopen.

Het politiek privatiseringsdebat werd in België opgestart toen minister van Financiën Eyskens en zijn collega van Begroting en tevens vice-premier Verhofstadt in januari 1986 een gemeenschappelijke werkgroep belastten met de studie van de rationalisering en de privatisering van de overheidsbedrijven. Het was nochtans eerst onder het lange ministerschap van Maystadt dat, met de hulp van de vermelde Commissie voor evaluatie van de activa van het rijk, werk werd gemaakt van de stapsgewijze privatisering van alle openbare kredietinstellingen (ASLK, NMKN, NILK, NKBK, CBHK), met uitzondering van het Gemeentekrediet. De regeringen Dehaene I en II werden hiertoe sterk aangezet door budgettaire overwegingen en onder druk van de Europese regelgeving op het vlak van de vrije mededinging in de Europese interne markt. De opbrengst van de privatiseringen werd vooral gebruikt voor schuldafbouw en in mindere mate voor de herkapitalisering van enkele overheidsbedrijven ⁽²⁸⁾.

Midden juni 1998 werd Maystadt verkozen tot voorzitter van de psc en werd hij als minister van Financiën vervangen door Jean-Jacques Viseur. Per 1 januari 2000 verliet hij de politiek en nam hij het voorzitterschap op van de *Europese Investeringsbank (EIB)* tot eind 2011.

2.19 Jean-Jacques Viseur

Toen Maystadt midden juni 1998 werd verkozen tot voorzitter van de psc werd hij – in het laatste jaar van de legislatuur van de regering-Dehaene II – als minister van Financiën vervangen door zijn partijgenoot Viseur. Hij stond dus slechts korte tijd aan het hoofd van het ministerie: van juni 1998 tot juli 1999. Viseur had weinig voorkennis in de materies waarmee een bewindsman van Financiën te maken heeft. Hij was zelfs geen lid geweest van de *Commissie voor de Financiën en de Begroting* van de Kamer.

²⁸ VAN ROMPUY, P., De privatisering van overheidsbedrijven en -instellingen, in: Belgisch Instituut voor Openbare Financiën. Het einde van het budgettaire tekort. Analyse van de recente evolutie van de Belgische openbare Financiën.(1990-2000), pp. 191-206.

Jean-Jacques Viseur werd geboren te Charleroi op 2 december 1946. Zijn vader was gemeentesecretaris van Jumet; zijn moeder schreef novellen en gedichten. Viseur behaalde een doctoraat in de Rechten aan de universiteit van Luik en trok na zijn studies naar de balie van Charleroi waar hij advocaat bleef tot 1997. In Charleroi was hij van 1990 tot 2002 voorzitter van het gefusioneerd hospitaal *Centre Hospitalier Notre-Dame – Reine Fabiola*. Van 1992 tot 2002 nam hij de functie waar van voorzitter van de raad van bestuur van de Franstalige universiteit UCL. In 1995 – toen de parlementsleden die minister werden moesten vervangen worden door de eerste opvolger – nam Viseur de plaats in van Maystadt.

Als minister van Financiën leidde Viseur met succes de laatste fase van de overgang van de fiscale en niet-fiscale administraties van Financiën naar de euro. Het was een gigantisch werk. Veel informaticaprogramma's moesten worden herschreven, wetteksten en reglementen moesten worden aangepast en meer dan 3000 formulieren, bestemd voor het publiek, moesten worden omgezet in euro en herdrukt. Op Europees vlak was Viseur einde 1998 nauw betrokken, samen met de collega's van Financiën van de lidstaten die deelnamen aan de eurozone, bij een gewichtige beslissing die al moest genomen worden twee jaar vóór de effectieve ingebruikname van de eurobiljetten en munten, met name het onherroepelijk bepalen per 1 januari 1999 van de omrekeningskoersen (de conversiepariteit) tussen de munten van de deelnemende lidstaten en ten opzichte van de euro. Hierdoor werd een einde gemaakt aan de speculaties tegen de zwakke munten van de toekomstige eurozone.

Onverpoosd heeft Viseur zich met veel diplomatie – minzaam maar vastberaden – ingezet om het herstructureringsproces van de fiscale administraties verder te begeleiden. Hij bereikte een eerste succes door de stemming bij unanimité – na jaren van felle discussie – van de wetten van 15 en 23 maart 1999 inzake de hervorming van de fiscale procedure. Zij regelden een nieuwe geschillenprocedure en de harmonisering van de aanslagprocedures en –termijnen voor btw en directe belastingen. Hierdoor werd de afhandeling van de fiscale geschillen gevoelig versneld. De nieuwe procedure voorzag de overdracht naar de *Rechtbank van Eerste aanleg* van de fiscale geschillen inzake inkomstenbelastingen. Zo werd er een einde gemaakt aan een jarenlange beslechting van de bezwaarschriften inzake directe belastingen door de directeur van de directe belastingen. Deze bevoegdheid werd aan hem toegekend door de wet van 30 juli 1881; voordien behoorde zij toe aan de *Bestendige Deputatie*. Het *Grondwettelijk Hof* oordeelde echter dat die oude procedure niet langer geoorloofd was, daar de gewestelijke directeur rechter in eigen zaak was. Minister Viseur was ook de oprichter van de *Administratie van de Invordering*. Als autonome administratie groepeerde zij de invorderingswerkzaamheden van de Directe Belastingen en van de btw.

Na zijn kort ministerschap bleef Viseur tot 2006 lid van de Kamer, eerst voor de psc en nadien voor haar opvolger de CdH (*Centre Démocrate Humaniste*) en speelde hij meer en meer een rol in het bestuur van de stad Charleroi, als

gemeenteraadslid, als schepen van Financiën (2006) en vanaf midden 2007 als burgemeester.

2.20 Didier Reynders ⁽²⁹⁾

Op 13 juni 1999 grepen in België de laatste parlementsverkiezingen van de 20ste eeuw plaats; ze vielen samen met de Europese en de regionale verkiezingen. In volle verkiezingsstrijd barstte eind 1999 de dioxinecrisis uit. Zij gaf een onverwachte wending aan de verkiezingen, die uitdraaiden op een fikse afstraffing van de vier regeringspartijen van het kabinet-Dehaene II.

De liberalen, socialisten en groenen hadden amper een maand nodig om op 12 juli een onuitgegeven paars-groene coalitie op de been te brengen onder leiding van Guy Verhofstadt. De portefeuille van Financiën werd toevertrouwd aan de Franstalige liberaal Didier Reynders. Het was geleden van het korte ministerschap van Frans Grootjans (januari-november 1985) dat Financiën nog werd bestuurd door een bewindsman van liberale huize. Reynders zou de functie gedurende 12 jaar en 4 maanden uitoefenen tot begin december 2011, gespreid echter over zes regeringen: Verhofstadt I, II en III, Leterme I, Van Rompuy I en Leterme II. Hij is veruit de langst zittende – zonder onderbreking – Belgische minister van Financiën. In de tweede regering Verhofstadt (juli 2003-december 2007) werd Reynders bovendien bevorderd tot vice-eerste-minister en was hij tevens bevoegd voor de Regie der Gebouwen. Sinds oktober 2004 combineerde hij tot midden 2011 – een unicum in de recente Belgische geschiedenis – het voorzitterschap van de Franstalige liberalen met zijn ambt van vice-premier en dat van minister van Financiën.

Zoals zijn grote liberale voorganger op Financiën, Frère-Orban, werd Didier Reynders geboren in Luik (6 augustus 1958), studeerde rechten, was er een tijdje advocaat en was hij er al vroeg actief in de gemeentepolitiek. Zijn vader was vertegenwoordiger in een kleine conservenfabriek van vleeswaren. Reynders doceerde recht aan de *Hautes Ecoles Commerciales de Liège* (HEC) en aan de Universiteit van Luik. In de publieke sector deed hij van 1986 tot 1993 ervaring op als voorzitter van de NMBS en van de Nationale Maatschappij der Luchtwezen. Zoals veel van zijn voorgangers was hij ook vertrouwd met het bankwezen. Van juni 1992 tot aan zijn aanstelling als minister was hij immers voorzitter van de raad van bestuur van de spaarbank *SEFB Record Bank*, een dochterbedrijf van ING-België.

Ook politiek had Reynders al zijn sporen verdiend. Toen Jean Gol vice-premier, minister van Justitie en van Institutionele Hervormingen werd in de regering Martens VII, stelde hij de – nog jonge Reynders – hij was nog geen 30 jaar – aan tot zijn kabinetschef. In die tijd werd hij ook gemeenteraadslid in Luik en in 1991 lid van de provincieraad. In mei 1992 werd Reynders vice-voorzitter van de liberalen en in december van dat jaar werd hij verkozen tot volksvertegenwoordiger van

29 GILAIN, A., 'Didier Reynders. La face cachée de l'iceberg', 2007.

het arrondissement Luik. In 1996 volgt dan zijn aanstelling tot fractieleider van de Franstalige liberalen in de Kamer, wat hij bleef tot zijn ministerschap in juli 1999.

Spoedig na zijn aanstelling tot minister van Financiën liet Reynders een *Vijfjarenplan-Informatica* uitwerken om de investeringen fors aan te zwengelen. Daartoe werden de informatica-kredieten voor Financiën fors opgetrokken. Als concrete realisaties vermelden we onder meer: het invoeren van elektronische formulieren voor de aangifte van de btw en van de bedrijfsvoorheffing via internet, het inrichten van een departementaal centrum voor scanning en elektronische archivering, het digitaliseren van de aangiften. Verder was het ook vanaf het aanslagjaar 2003 mogelijk voor de personenbelasting om zowel een traditionele papieren aangifte in te dienen ofwel de aangifte volledig elektronisch in te dienen via het internet. Het daaraan gekoppelde *Tax-on-Web* systeem omvatte ook een berekeningsprogramma voor de personenbelasting, dat aanvankelijk enkele kinderziektes kende. Door een gepaste publiciteitscampagne en door een grotere gebruiksvriendelijkheid, groeide *Tax-on-Web* sinds 2010 uit tot een waar succes. Zo werden in dat jaar meer dan 3 miljoen elektronische aangiftes in de personenbelasting ingediend.

Ook speelde Reynders handig in op de *Copernicus*-hervorming. Toen Luc Van den Bossche, minister van Ambtenarenzaken en Modernisering van de Openbare besturen in de regering Verhofstadt I, zijn hervorming bekendmaakte met het oog op de grondige reorganisatie van de federale overheidsdiensten en van het federale ambtenarenstatuut, stond de minister er op dat Financiën zijn eigen stempel zou kunnen drukken op het moderniseringsproces uitgestippeld door het *Copernicus*-project. Zo werden de bij Financiën in uitvoering zijnde hervormingen erin opgenomen en was meteen *Coperfin* geboren; de naam van het moderniseringsproject van de Federale Overheidsdienst Financiën. *Coperfin* werd eind september 2001 gelanceerd door Reynders, in aanwezigheid van zijn collega Van den Bossche. Het bevatte zestien BPR (*Business Process Reengineering*) programma's, die de organisatie en de werkzaamheden van de fiscale besturen in fasen moesten moderniseren.

Reynders liet zich ook niet onbetuigd op het vlak van de gebouwen. In januari 2000 startte hij de grondige renovatie van het historische pand van het Hotel van Financiën. Bovendien besliste de ministerraad eind januari 2003, dat de centrale diensten van het ministerie van Financiën – zo'n kleine vierduizend ambtenaren –, die sinds 1981 in de Financietoren gehuisvest waren, zouden verhuizen naar het nieuwe gebouwencomplex North Galaxy, uitgerust met moderne voorzieningen. De Financietoren, gelegen aan de Kruidtuinlaan in Brussel was immers eind 2001 verkocht aan een private promotor en diende grondig opgeknapt te worden. Eind mei 2005 had Reynders het groot genoeg het nieuwe Financiecentrum North Galaxy – vlak bij het Noordstation – op een feestelijke wijze in te huldigen. Het omvat twee grote torens en een paviljoen van vijf verdiepingen dat ondergronds het nieuwe informatiecentrum herbergt.

Tijdens het tweede semester van 2001 nam België het voorzitterschap waar van de Europese Unie en presideerde Reynders de vergaderingen van de *Ecofinraad*. In het eerste semester van 2001, toen Zweden het voorzitterschap van de Unie uitoefende, had de bewindsman al de *Eurogroep* voorgezeten. Zweden maakt immers geen deel uit van de eurozone. Tijdens dit dubbele voorzitterschap besteedde Reynders, als een overtuigd voorstander van de Europese integratie, extra aandacht aan de laatste voorbereidingen voor de ingebruikneming van de euromunten en –biljetten op 1 januari 2002. In de nacht van 31 december 2001 op 1 januari 2002, werd in het Brusselse Jubelpark tijdens een indrukwekkend feest het in omloop brengen van de euro gelanceerd.

Als liberaal minister – *noblesse oblige* – was Reynders zeer bedrijvig op het fiscale vlak. Als nieuw minister realiseerde hij spoedig twee liberale programmapunten. Zo werden de fiscale barema's, die niet meer geïndexeerd waren sedert 1993, hergeïndexeerd en de aanvullende crisisbijdrage zou op drie jaar geleidelijk volledig worden afgebouwd. Zij werd in 1993 ingevoerd als een van de saneringsmaatregelen om de budgettaire Maastricht-normen te realiseren en bedroeg 3 % van de verschuldigde belasting.

Bij de wet van 10 augustus 2001 voerde Reynders een meer fundamentele hervorming door van de personenbelasting, die de verlaging van de belastingdruk gevoelig moest verruimen. Het meest innoverende aspect lag in de invoering van het concept van een negatieve belasting in de vorm van een terugbetaalbaar belastingkrediet zowel ten voordele van de lage inkomens als van de gezinnen met kinderlast. Bovendien werd onder andere de fiscale discriminatie afgeschaft tussen gehuwden, samenwonenden en alleenstaanden. Ook de vennootschapsbelasting werd hervormd. Bij de wet van 23 december 2002 werden de tarieven aangepast. Het basistarief zakte van 40,17 naar 33,99 %. De wet beoogde vooral het fiscaal statuut van de KMO's te revaloriseren; zo daalde hun verlaagde aanslagvoet van 28,84 % naar 24,98 %.

Een van de grote verrassingen in het regeerakkoord Verhofstadt II van juli 2003 was de *Eenmalige Bevrijdende Aangifte* (EBA). De Vlaamse en Franstalige socialisten hadden zonder morren ingestemd met de EBA, in ruil echter voor de belofte van een krachtige fiscale fraudebestrijding. Wat begon als een operatie fiscale repatriëring groeide na een aantal aanpassingen uit tot een volwaardige fiscale amnestie. Het was geleden van oktober 1945 dat België nog een fiscale amnestie hanteerde. Het was toen een van de fiscale begeleidingsmaatregelen van de Gutt-operatie. De concrete aanleiding voor de EBA was de Europese richtlijn die vanaf 2005 nieuwe regels zou moeten invoeren voor de spaarfiscaliteit in de lidstaten. Zij zou het voor alle EU-burgers onmogelijk maken nog zonder medeweten van de fiscus spaargelden te beleggen. Anticiperend op die nieuwe regeling wilde de paarse regering de Belgische spaarders de kans bieden met een schone lei te herbeginnen. Naast de Europese spaarrichtlijn speelde nog een ander belangrijk argument. De operatie kon de schatkist handenvol geld

opbrengen – zonder de invoering van een echte nieuwe belasting – en moest ervoor helpen zorgen dat de begroting niet in het rood dook.

Aanvankelijk was de EBA zeer restrictief opgevat en enkel bedoeld voor effecten op rekeningen in het buitenland en voor zover ze gerepatriëerd werden. Ingevolge bezwaren van de Luxemburgse bankiers en van de Raad van State, en het gevaar dat de opbrengst van de operatie beneden de begrotingsraming zou liggen, werd de EBA uiteindelijk uitgebreid tot alle aandelen, obligaties en kasbons aan toonder. Als compensatie daarvoor verkregen de socialistische regeringspartners de vervroegde afschaffing op termijn van de effecten aan toonder. Zo mochten de banken en bedrijven vanaf 2008 geen nieuwe aandelen of obligaties aan toonder meer uitgeven. Het basistarief van de eenmalige EBA-boeteheffing werd bepaald op 9 procent en het verminderd tarief bedroeg 6 procent bij investeringen in de economie die voor minstens drie jaar aangehouden werden. De definitie van investeringen werd echter ruim gehouden: het ging zowel om beleggingen in risicodragend kapitaal, als om renovatie of bouw, investeringen in de sociale sector, in starters- of participatiefondsen. Al bij al werd de EBA-operatie, hoewel zij moeilijk op dreef kwam, nog een succes. Zij had niet alleen positieve gevolgen voor de Schatkist, maar ook voor de Belgische economie en de banksector. Door haar toedoen keerde er immers Belgisch geld geplaatst in het buitenland massaal terug naar België. Sinds 2006 werd de EBA opgevolgd door een permanent systeem van fiscale 'regularisatie'.

Vanaf 1 januari 2006 trad een aantrekkelijke hervorming van de vennootschapsbelasting in voege. Minister Reynders liet daartoe zonder veel tamtam, een korte wet stemmen door het Parlement. Het betrof de zogenaamde *notionele interestaftrek*, die toelaat dat bedrijven in ons land een rente mogen berekenen op het ingezette eigen vermogen en die rente mogen aftrekken van hun belasting. De rente die mag aangerekend worden, komt overeen met een rente op tienjarig staatspapier. De regering wilde op die manier de fiscale behandeling van risicokapitaal tegenover vreemde middelen verminderen en door die maatregel – volgens experts een fiscale wereldprimeur – België opnieuw in de kijker plaatsen bij buitenlandse investeerders. Bovendien beoogt die schikking de coördinatiecentra in ons land te houden. Onder Europese druk moest België immers het gunstregime van de coördinatiecentra tegen 2010 afschaffen. Zij ontstonden eind 1982 toen een volmachtenbesluit – in het kader van een breed opgezet nieuw industrieel beleid – een aantal fiscale en sociale voordelen toekende bij de oprichting van een coördinatiecentrum.

Zoals zijn voorganger besteedde ook Reynders veel zorg aan de modernisering van de financiële markten. Toen in de loop van 2000 de fusie van de beurzen van Brussel, Amsterdam en Parijs zich aankondigde, deed Reynders met bekwame spoed een wet stemmen die de deelname mogelijk maakte van de Brusselse beurs aan *Euronext*, een geïntegreerde beurs die over een aanzienlijke grootte en marktomvang zou beschikken. De wet had tot doel de wijzigingen door te voeren aan het institutionele kader van de Brusselse beurs die onontbeerlijk

waren voor het realiseren van de hergroepering van de drie beurzen en de integratie van de beurs van Brussel in de nieuwe structuur.

Indien Maystadt vooral bekend zal blijven als de minister die de grondige modernisering van de Belgische financiële markten aanpakte, dan zal Reynders' naam verbonden blijven aan de herschikking van de controlestructuur van de financiële markten en van de banksector. Deze was onafwendbaar geworden door de sterk toegenomen branchevervaging, de Europese integratie en de vorming van grensoverschrijdende financiële conglomeraten, die zowel bankier, verzekeraar als vermogensbeheerder zijn. Zo richtte Reynders in februari 2000 een *task force* op die zich ten aanzien van deze evolutie moest bezinnen over de toekomst van Brussel als financieel centrum.

Steunend op de bevindingen van de *task force* en op de verplichtingen die voor België voortvloeien uit de toepassing van de Europese richtlijnen over de effectenmarkten en de beleggingsdiensten, bereidde Reynders twee wetsontwerpen voor die de hervorming concreet uitwerkten. Het werden de wetten van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten, en betreffende de verhaalmogelijkheden tegen de beslissingen van de financiële toezichtautoriteiten. Om deze hervorming te regelen waren er inderdaad twee wetten vereist omdat – overeenkomstig de Grondwet – bepaalde materies moesten worden gestemd volgens de éénkamerprocedure, terwijl andere materies dienden te worden aangenomen door Kamer en Senaat.

In uitvoering van de wet van 2 augustus over het toezicht op de financiële sector werd begin 2004 overgegaan tot de fusie van de CBF en van de CDV, onder de benaming van *Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen* (CBFA). Deze wet voorzag immers, om het toezicht van de financiële sector te rationaliseren en de efficiëntie ervan te verhogen, dat het takenpakket van de CBF bij koninklijk besluit kon worden uitgebreid met dat van de CDV via de opslorping van laatstgenoemde door eerstgenoemde. Die fusie ging ook gepaard met de realisatie van een sterkere kruisbestuiving met de Nationale Bank, waarvan de directieleden ook zitting hebben in de directie van het CBFA.

Vanaf eind september 2008 trof de internationale kredietcrisis ook de Belgische banken. Achtereenvolgens moest de regering acuut grote reddingsoperaties organiseren voor Fortis, Dexia en KBC en voor de verzekeringsmaatschappij Ethias, een belangrijke aandeelhouder van Dexia. Het duo, premier Letermé en zijn minister van Financiën Reynders, leidde die operatie met grote kordaatheid en creativiteit. De *Fortis Bank België* en *Fortis Verzekeringen België* werden verkocht aan *BNP Paribas* en de *Fortis Holding* (inmiddels Ageas) bleef bestaan met alleen verzekeringsactiviteiten. Anderzijds werden KBC, Dexia en Ethias ter hulp gesneld met een versterking van hun kapitaal met overheidsgelden.

Ook België trok lessen uit de financiële crisis van het najaar van 2008 en uit de problemen ontstaan bij de verkoop van de *Fortis Bank*, deels aan *ABN Amro* en deels aan *BNP Paribas*. Als minister van Financiën nam Reynders met bekwame spoed het initiatief om drie wetsontwerpen voor te leggen aan het Parlement, die de federale regering de nodige instrumenten en rechtszekerheid ter beschikking stellen om sneller en efficiënter te kunnen ingrijpen bij toekomstige crisissen. De wetsontwerpen werden nog net gestemd voor de val van de regering-Leterme II in het voorjaar van 2010.

De wet van 2 juli 2010 tot hervorming van het financieel toezicht ⁽³⁰⁾ voert een nieuw toezichtmodel in voor de financiële sector. Zo wordt het prudentieel toezicht op de bank- en de verzekeringssector overgeheveld van de Commissie van het Bank-, Financie- en Assurantiewezen (CBFA) naar de Nationale Bank. Ter compensatie krijgt de CBFA – omgedoopt tot Autoriteit Financiële Markten en Diensten (FSMA – Financial Services and Markets Authority) – uitgebreide bevoegdheden inzake toezicht op de financiële markten en producten en de bescherming ter zake van de financiële consumenten.

De twee andere wetten stellen de regering preventief instrumenten ter beschikking om sneller te kunnen ingrijpen bij toekomstige financiële crisissen. De wet van 2 juni 2010 tot uitbreiding van de herstelmaatregelen voor de ondernemingen uit de bank- en de financiële sector ⁽³¹⁾ geeft aan de Koning de bevoegdheid om met het oog op de redding van een instelling een procedure te starten die kan leiden tot de overdracht van haar vermogensbestanddelen of van door haar uitgegeven effecten, mits aan de eigenaars een schadeloosstelling wordt toegekend. Die wet maakte het mogelijk dat de federale overheid op 10 oktober 2011 de opnieuw noodlijdende Dexia Bank België overnam als staatsbank. In het verlengde van de net vermelde wet werkte een tweede wet van 2 juni 2010 ⁽³²⁾ verhaalmiddelen uit om de patrimoniale belangen te beschermen van de eigenaars van de activa of aandelen waarvan de Koning de overdracht zou hebben bevolen.

Ook als lid en vooral als voorzitter van de Europese ministers van Financiën onder het Belgisch Europees voorzitterschap tijdens het tweede semester van 2010, maakte Reynders zich verdienstelijk. Zo wist hij enkele beslissingen door te drukken inzake de hervorming van het financieel toezicht in Europa en inzake het Europees noodfonds, de *European Financial Stability Facility (EFSF)*, dat steun kan verlenen aan Eurozonelanden die in de problemen komen door de overheidsschuldcrisis.

30 Wet van 2 juli 2010 tot wijziging van de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten en van de wet van 22 februari 1998 tot vaststelling van het organiek statuut van de Nationale Bank van België en houdende diverse bepalingen, BS 28 september 2010.

31 Wet van 2 juni 2010 tot aanvulling, wat de verhaalmiddelen betreft, van de herstelmaatregelen voor de ondernemingen uit de bank- en financiële sector, BS van 14 juni 2010.

32 Wet van 2 juni 2010 tot aanvulling, wat de verhaalmiddelen betreft, van de wet van 2 juni 2010 tot uitbreiding van de herstelmaatregelen voor de ondernemingen uit de bank- en de financiële sector, BS van 14 juni 2010.

Zoals al gemeld zette Reynders het door zijn voorgangers – Maystadt en Viseur – aangevatte herstructureringsproces van de fiscale administraties verder onder de naam *Coperfinplan*. Door allerlei factoren (geruzie tussen topambtenaren, syndicale weerstand, grote achterstand bij de bevorderingen in niveau A en bij de wervingen) liep de uitvoering van *Coperfin* gevoelige vertraging op, zodat het uiteindelijk doel een “efficiëntere controle van de belastingplichtigen, met een kleiner personeelsbestand” er zelfs op achteruit ging.

Wel met succes besteedde Reynders veel aandacht aan de verdere informatisering van zijn departement, waarin massaal middelen werden geïnvesteerd. Zo kon de fiscus op IT-gebied echt de stap naar de 21^e eeuw zetten; hierdoor zal ongetwijfeld naar de toekomst toe het tekort van het aantal ambtenaren beter kunnen worden opgevangen. Als concrete realisaties vermelden we:

- ▶ De sterke uitbouw van de ICT-infrastructuur;
- ▶ Het openen voor het publiek via internet van de fiscale gegevensbank Fisconet, waarin onder meer alle fiscale wetteksten en regelgeving zijn opgenomen;
- ▶ Het invoeren van elektronische aangiften voor de btw, de personenbelasting (tax-on-web) en de vennootschapsbelasting; deze aangiften worden door scanning opgeslagen in een elektronisch dossier;
- ▶ De geïntegreerde verwerking van de patrimoniumdocumentatie;
- ▶ Via Belcotax-on-web kunnen alle informatiefiches elektronisch worden bezorgd door de inkomstenverschaffers, zoals de werkgevers – of hun sociale secretariaten of boekhoudkantoren – en de Sociale Zekerheid;
- ▶ Het stapsgewijs operationeel maken van een ‘superdatabank’, waardoor de diverse belastingcontroleurs alle fiscale informatie in één keer kunnen raadplegen.

Tot slot wil ik nog een geslaagde realisatie vermelden. Begin 2005 werd de al bestaande ‘Dienst voor Voorafgaande Beslissingen’, beter gekend als de *Rulingcommissie*, omgevormd tot een autonome dienst en gevoelig uitgebreid. Bij deze Dienst kunnen de belastingplichtigen terecht met voorafgaande vragen over een transactie, een investering of een reorganisatie en de fiscale verwerking ervan. Ook behandelt de Dienst, als nevenactiviteit, aanvragen voor fiscale regularisatie. De Dienst biedt aan de belastingplichtigen meer rechtszekerheid, vermindert aanzienlijk het aantal betwistingen en is vooral ook nuttig voor buitenlandse investeerders.

Op 5 december 2011 trad de regering Di Rupo aan. Na meer dan twaalf jaar Financiën beheerd te hebben verhuisde Reynders naar Buitenlandse Zaken, Buitenlandse handel en Europese zaken en werd hij als minister van Financiën opgevolgd door Steven Vanackere.

3 Samenvattende vaststellingen en beschouwingen

Het Belgische Ministerie van Financiën werd tijdens het beschouwde tijdperk ongetwijfeld geleid door vele markante figuren die, als minister van Financiën of in latere ministeriële en private functies, door hun optreden en hun persoonlijkheid op het beleid van het land een invloed uitoefenden die het domein van de staatsfinanciën ver overschreed.

Sinds de Bevrijding in september 1944 tot eind november 2011 kende het Ministerie van Financiën, Gutt inbegrepen, 27 maal een ander minister van wie 20 verschillende personaliteiten. Gaston Eyskens en De Clercq bekleedden driemaal de functie in niet-openvolgende regeringen en Liebaert, Van Houtte, Henrion en Mark Eyskens, tweemaal. In verschillende maar openvolgende regeringen stond anderzijds De Clercq tweemaal aan het hoofd van Financiën, Geens en Maystadt viermaal en Reynders zesmaal. Bovendien beheerden Janssen en Gutt al de portefeuille van Financiën vóór de Tweede Wereldoorlog⁽³³⁾. De departementsstabiliteit was merkkelijk groter dan de regeringsstabiliteit. Sinds september 1944 tot eind november 2011 kende België inderdaad 44 regeringen, terwijl Financiën slechts 27 maal een wisseling van minister meemaakte met slechts 20 verschillende titularissen, waarvan – toeval of niet – tien Franstaligen en tien Nederlandstaligen.

3.1 Politici en technocraten

Tijdens de besproken periode werd het departement achtmaal bestuurd door een extraparlamentariër, dus door een titularis van buiten het parlement (Gutt, Janssen, de Voghel, Vauthier, Henrion, Vlerick, Hatry, Vandeputte). Behalve Gutt en Vauthier, leunden de meesten wel aan bij een bepaalde politieke partij en verkregen zij, met uitzondering van de Voghel, nadien een parlementair mandaat. Zo werd Financiën tweemaal bestuurd door een technocraat zonder partijprofiel, twaalf maal door christendemocraten (met inbegrip van de Voghel) en zesmaal door liberalen. In “tijd” uitgedrukt komt dit neer op 37 jaar en negen maanden aanwezigheid op Financiën van christendemocraten en van 28 jaar en vier maanden van liberalen. Sinds 1831 tot heden werd Financiën slechts eenmaal geleid door een socialistisch minister en dan nog enkel gedurende twintig maanden, verdeeld over twee regeringen, met name Hendrik De Man (1885-1953) die van juni 1936 tot maart 1938 fungeerde als hoofd van het departement.

33 A.-E. Janssen was al minister van Financiën in de regering Pouillet-Vandervelde (juni 1925-mei 1926). C. Gutt werd een eerste maal voor een korte periode van vier maanden minister van Financiën in de tweede regering-Theunis (november 1934-maart 1935). In februari 1939 nam hij opnieuw het ambt op in de eerste regering-Pier-lot en zou dit ononderbroken behouden tot februari 1945, in de vijf regeringen die Hubert Pierlot voorzat.

3.2 Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de twintig ministers bij hun eerste benoeming tijdens de besproken periode was 48,2 jaar. Met 39 jaar was Gaston Eyskens – bij zijn aanstelling in februari 1945 in de eerste regering-Van Acker – de jongste en Robert Vandeputte met zijn 73 jaar de oudste. Alleen Jules Malou (1810-1886) en Frère Orban (1812-1896) deden het ooit beter dan Eyskens; zij waren respectievelijk 35 en 36 jaar toen zij voor het eerst de portefeuille van Financiën in handen kregen.

Tabel 1: Leeftijd van de ministers van Financiën bij hun aanstelling

Onder 40 of 40 jaar	Gaston Eyskens, Maystadt, Reynders
Tussen 40 en 45	de Voghel, van Houtte,
Tussen 45 en 50	Dequae, De Clercq, Geens, Mark Eyskens
Tussen 50 en 55	Liebaert, Henrion, Vlerick, Hatry, Viseur
Tussen 55 en 60	Gutt, Vauthier
Tussen 60 en 65	Snoy, Grootjans
Ouder dan 65	Janssen
Ouder dan 70	Vandeputte

3.3 Profiel

Welk is het profiel van de twintig ministers van Financiën qua sociale afstamming, opleiding, specialisatie en ervaring? De meeste waren afkomstig uit de middenklasse en lage burgerij, slechts weinigen kwamen uit de hoge burgerij of adel.

Tabel 2: Sociale afstamming van de ministers

Adel	1	Snoy et d'Oppuers
Hoge burgerij	4	Vauthier, Janssen, van Houtte, Mark Eyskens
Middenklasse	5	de Voghel, Liebaert, Henrion, De Clercq, Hatry
Lage burgerij	10	Gutt, Gaston Eyskens, Dequae, Vlerick, Geens, Vandeputte, Grootjans, Maystadt, Viseur, Reynders
Arbeidersklasse	-	
	20	

Allen, behalve Liebaert, waren universitair geschoold. Vijftien studeerden als jurist; sommigen van hen behaalden een bijkomend diploma: drie als doctor in de politieke en sociale of diplomatieke wetenschappen (de Voghel, Janssen en Snoy) en vier als licentiaat in de economische wetenschappen: Vlerick, Geens, Mark Eyskens, Maystadt. Drie kregen een economische basisopleiding: economische wetenschappen of handelsingenieur: G. Eyskens, Dequae

en Hatry. Praktisch allen bezaten een ruime technische voorkennis toen zij de functie van minister van Financiën opnamen, behalve Hatry, Grootjans en Viseur. Sommigen waren vertrouwd met het bankwezen (Vauthier, Janssen, Vlerick, Vandeputte, Reynders), anderen hadden al ervaring opgedaan als minister van Begroting (De Clercq, Geens, Mark Eyskens, Maystadt) of bezaten een theoretische kennis daar zij de "openbare financiën" doceerden. Opmerkelijk is dat acht ministers (Gaston Eyskens, van Houtte, Janssen, Henrion, Vlerick, Mark Eyskens, Hatry, Vandeputte) van de twintig universiteitsprofessoren waren. Zij bleven in hun optreden als minister ietwat professoraal overkomen en getuigden van een academische zelfzekerheid. Zij steunden hun beslissingen meer op een rationele redenering en analyse dan op zuiver politieke motieven. Ook waren zij meer bereid samen te werken met de ambtenaren dan de ministerspolitici.

3.4 Duur en stabiliteit van de ambtsperiodes. Continuïteit.

Ook al beschikt een minister van Financiën over het beste profiel om het ambt uit te oefenen, daarom wordt hij nog niet een groot of vooraanstaand minister van Financiën, indien de factor tijd of de continuïteit ontbreekt. Zo hadden de meeste van onze ministers ongetwijfeld het formaat om belangrijke en blijvende zaken te verwezenlijken, maar werd hen dit onmogelijk gemaakt door de politieke en ministeriële instabiliteit. Soms werd de beleidscontinuïteit ook bemoeilijkt bij ministers die het ambt uitoefenden in opeenvolgende regeringen maar telkens met een andere coalitiesamenstelling. Continuïteit via stabiele regeringen en ministerportefeuilles is in de politiek een belangrijke factor.

Zoals blijkt uit onderstaande tabel, gedistilleerd uit de bijlage 1 die de duur aanduidt van de totale ambtsperiodes van de ministers van Financiën, werd aan meer dan de helft van hen niet de nodige tijd gegund om zich goed vertrouwd te maken met het departement, om door te breken of om iets blijvend te verwezenlijken. Van de 20 ministers waren er acht die geen jaar of nauwelijks een vol jaar de functie uitoefenden, drie waren het slechts minder dan drie jaar en drie minder dan vier jaar, wat een normale legislatuur is. Die korte ambtsperiodes hebben vooral te maken met: het frequent beroep doen op extraparlementariërs, die meestal minder lang in functie blijven; de politieke instabiliteit; het gebruik maken van invallers (bijvoorbeeld Vandeputte, Grootjans) om te vermijden dat bepaalde kandidaten, met nog normale politieke perspectieven, kort voor nieuwe parlementaire verkiezingen zouden worden bevoordeeld door het bekleden van zo'n in het oog springende functie.

Tabel 3: Duur ambtsperiodes van de 20 ministers van Financiën

10 jaar of meer	2	Maystadt, Reynders
7 jaar of meer	1	De Clercq
5 jaar of meer	1	Liebaert
4 jaar of meer	2	van Houtte, Dequae
3 jaar of meer	3	G. Eyskens, Snoy, M. Eyskens
2 jaar of meer	3	Janssen, Henrion, Geens
1 jaar of minder dan 1 jaar	8	Gutt, de Voghel, Vauthier, Vlerick, Hatry, Vandeputte, Grootjans, Viseur
	20	

Bovendien liggen de ambtsperiodes soms gespreid over twee of drie regeringen. Zo bekleedde de Voghel de functie gedurende één jaar (augustus 1945-augustus 1946) maar in drie verschillende regeringen en beheerden Gaston Eyskens drie jaar en zes maanden en Gaston Geens twee jaar en elf maanden de portefeuille van Financiën, maar in de tijd gespreid over respectievelijk drie en vier kabinetten. Ook Henrion en Mark Eyskens verbleven respectievelijk twee jaar en vier maanden en drie jaar op Financiën maar onder twee niet opeenvolgende regeringen. Ook behelzen de aangegeven ambtsperiodes de tijd dat de betrokken regeringen slechts lopende zaken konden afhandelen, omdat de Kamers ontbonden waren, de regering ontslag had genomen of de nieuwe regering nog niet was gevormd.

In periodes van frequente regeringscrisissen en -wijzigingen ontkomt ook Financiën niet aan veelvuldige portefeuillewisselingen. Aldus kwam einde maart 1947 met de rooms-rode regering Spaak II al het zevende naoorlogse Belgische kabinet tot stand met Gaston Eyskens voor een tweede maal als minister van Financiën. Zo onderging Financiën van september 1944 tot maart 1947 vijfmaal een ministerwisseling: Gutt, Eyskens, de Voghel, Vauthier, Eyskens. Meer recent stonden tussen mei 1980 en december 1981, - binnen een tijdsbestek van 20 maanden - zes verschillende titularissen aan het hoofd van Financiën: Geens, Henrion, Hatry, Mark Eyskens, Vandeputte en De Clercq. Terecht stipte Hugo De Ridder hierbij aan:

“Zulk gebrek aan continuïteit in het publiek personeelsbeleid verloopt uiteraard niet straffeloos. Elke minister zal u toegeven dat het ongeveer zes maanden duurt vooraleer hij het volledige raderwerk van zijn departement onder de knie heeft, een echt beleid kan voeren en een begroting opmaken die wat meer is dan windowdressing of het klakkeloos aanvaarden van de voorstellen van een arglistige administratie” ⁽³⁴⁾. Bovendien zet het vooruitzicht op een kort verblijf op een departement niet aan tot grote inspanningen of het doordrukken van minder aangename of onpopulaire maatregelen.

Continuïteit wordt nochtans niet enkel bepaald en zeker niet voor alle beleidsaspecten door de factor tijd: het beleid van de ministers van Financiën strekte zich soms uit over de partijgrenzen en over de ministers heen. Zo hebben na de Bevrijding Gutt, Gaston Eyskens en de Voghel achtereenvolgens essentieel bijgedragen tot de monetaire wederopbouw van België door

34 DE RIDDER, H., ‘De keien van de Wetstraat’, 1983, p. 104.

de betrokken wetsontwerpen met betrekking tot de muntsaneringsoperatie die door hun voorgangers waren voorbereid te laten goedkeuren. Een ander voorbeeld betreft eind jaren zestig, begin jaren zeventig, toen de ministers Snoy, Vlerick en De Clercq, coherente initiatieven namen om de heropbouw van het internationaal muntstelsel, aangetast door de crisis van de Amerikaanse dollar, terug op het goede spoor te helpen. Verder zette Maystadt het dynamische beleid van zijn voorganger, Mark Eyskens, tot modernisering van de financiering van de overheidsschuld onverpoosd verder. Wel plaatste hij het bovendien in het kader van de versterking van Brussel als financieel centrum.

Een lange ministeriële levensduur is ook lonend op de internationale scène. De ministers krijgen erdoor de tijd om ervaring op te doen, om aanzien, invloed en anciënniteit te verwerven. Zo slaagden Willy De Clercq (1976-1977) en Philippe Maystadt (1993) erin, als Belgisch minister van Financiën, het prestigieuze voorzitterschap uit te oefenen van het *Interimcomité van het Internationaal Muntfonds*, dat in belangrijke mate het beleid van het IMF bepaalt. Anderzijds konden Maystadt en Reynders als lid en periodiek voorzitter van de *Raad van ministers voor Economie en Financiën* van de Europese Unie (Ecofin) een niet onbelangrijke voortrekkersrol spelen.

Ministeriële continuïteit heeft niet alleen voordelen. Voor de administratie en de topambtenaren is een te lange duur van een ministerschap dikwijls nadelig. Een nieuwe minister en zijn kabinet beschikken vaak over weinig bestuurservaring en rekenen op de hulp van de administratie. Na verloop van tijd wordt de administratie echter minder en minder betrokken bij de conceptie en de voorbereiding van de beleidsbeslissingen; haar bevoegdheden worden uitgehold door het optreden van te omvangrijke kabinetten, waardoor ambtenaren worden ontmoedigd en afbreuk wordt gedaan aan het principe van de continuïteit van de openbare dienst. Bovendien leidt een te lange duur van een ministerschap vaak tot de politisering van topbenoemingen, wat de aantrekkelijkheid van het openbaar ambt aantast. Trouwens, in een federaal en communautair gevoelig land als België is het geraadzaam dat de voornaamste vakministers na iedere volledige legislatuur vervangen worden door een titularis van een andere taalrol.

3.5 Voornaamste medespelers

Naast de continuïteit hangt het welslagen van de minister van Financiën in de schoot van een regering af van velerlei factoren, zoals: zijn technische background; of hij al dan niet reeds eerder een departement beheerde; zijn anciënniteit als minister van Financiën; het al dan niet aanwezig zijn in de regering van een oud-minister van Financiën of van een eerste minister die reeds Financiën beheerde ⁽³⁵⁾. Het succes van de minister wordt ook in grote mate bepaald door

35 BLONDEL, J., 'Ministers of Finance in Western Europe: a special career?', in: eui, Florence, 1991.

zijn voornaamste medespelers en hun onderlinge krachtsverhoudingen. Die medespelers zijn: de eerste minister, op wie hij ten volle moet kunnen rekenen als een sterke bondgenoot, de minister van Begroting, de gouverneur van de Nationale Bank, de voorzitter van de Bankcommissie, de secretaris-generaal/de voorzitter van het directiecomité van zijn departement. Hun dynamisme, loyaliteit en eenheid van inzicht kunnen hem zeer dienstig zijn.

Een eerste minister kan er niet onderuit intens deel te nemen aan een aantal beslissingen met betrekking tot Financiën, in het bijzonder op het budgettaire, fiscale en monetaire vlak. De eerste minister en de minister van Financiën worden dan ook verondersteld nauw samen te werken; anders schaadt dit het welslagen van het regeringsbeleid. In België was de loyaliteit en het wederzijdse vertrouwen tussen de eerste minister en de minister van Financiën meestal goed tot zeer goed.

Sinds de verdeling van de bevoegdheden in 1960 was de verstandhouding tussen de opeenvolgende ministers van Financiën en de Begrotingsministers over het algemeen goed, tot zeer goed; jammer genoeg waren er ook een paar uitzonderingen. Uit de lijst van de ministers specifiek bevoegd voor begrotingszaken (zie bijlage 2) blijkt echter dat de ministeriële continuïteit op Begroting aanzienlijk minder langdurig was dan die van de collega's van Financiën. Van september 1960 tot (januari) 2011 tellen we 25 verschillende titularissen bevoegd voor Begroting, terwijl tijdens dezelfde periode er slechts zestien verschillende ministers van Financiën aantraden.

De secretaris-generaal en sinds 2002 – ingevolge de Copernicushervorming – de voorzitter van het Directiecomité van de Federale Overheidsdienst Financiën, worden beschouwd als de eerste ambtenaar van het departement. Zij waren en zijn de hoogste gezagdrager na de minister die een politiek mandaat bekleedt, terwijl de secretaris-generaal/voorzitter Directiecomité een administratieve functie vervult. Tijdens de besproken periode hadden de secretarissen-generaal en nadien de voorzitters van het Directiecomité geen enkel probleem om loyaal en pragmatisch samen te werken met de opeenvolgende ministers van Financiën, zelfs als die van een andere politieke overtuiging waren dan de hunne. Als plichtsgetrouwe ambtenaren stelden zij zich, ten aanzien van de ministeriële titularissen, behulpzaam en ondersteunend op als neutrale en correcte uitvoerders. Zij erkenden het overwicht van de politieke arena.

Vooraf de gouverneur van de Nationale Bank en de minister van Financiën, voogdijminister van de Bank, vormen een belangrijk duo van 'medespelers'. Traditiegetrouw ontmoeten zij elkaar wekelijks in het bureau van de minister. Zij bespreken/bespreken er thema's zoals: de internationale monetaire problematiek, de Europese monetaire integratie, de binnen- en buitenlandse rentestand, de toestand op de valutamarkt, de financiering van de Schatkist, het verloop van de overheidsbegroting, de evolutie van de financiële markten.

Over het algemeen bestond er een goede verstandhouding tussen de minister en de gouverneur. Geregeld waren er nochtans meningsverschillen en spanningen over het te voeren monetair beleid, de kredietpolitiek, de invoering van een monetaire reserve, de kredietmarge van de Schatkist bij de Nationale Bank, het begrotingsbeleid, de topbenoemingen. De Bank voelde zich soms in haar beleid gehinderd door de bedenkelijke toestand van de overheidsfinanciën, waarover zij trouwens dikwijls haar bezorgdheid uitte, bij voorkeur in haar jaarverslagen. De gouverneur was steeds de gedreven verdediger van de monetaire stabiliteit en daarom ook van een gezond budgettair beheer, terwijl de minister en de regering zich vaak ook lieten leiden door politieke overwegingen. Indien de Nationale Bank voor de inwerkingtreding van de *Europese Centrale Bank* statutair instond voor het bepalen van het monetair- en het kredietbeleid, was het toch de minister van Financiën (de regering) die ter zake het laatste woord had. In de praktijk gaf die bevoegdheidsverdeling soms aanleiding tot spanningen tussen de minister en de gouverneur van de Nationale Bank, zoals dit onder meer het geval was tussen minister Henrion en gouverneur Ansiaux (1957-1971). Kort geef ik twee recentere voorbeelden.

In februari 1982 nam de regering-Martens V, met Willy De Clercq als minister van Financiën, tegen het advies in van de Nationale Bank en inzonderheid van haar gouverneur, Cécil De Strycker, de beslissing de Belgische frank te devalueren met 8,5 %.

Ofschoon Maystadt en gouverneur Verplaetse samen een fundamentele modernisering van het openbare schuldbeleid doorvoerden door de introductie van talrijke innovaties op het vlak van de financieringsinstrumenten, hadden zij vaak meningsverschillen. Bijvoorbeeld over de timing van de koppeling van de Belgische frank aan de Duitse mark, over het al dan niet oprichten van een monetair mini-Europa (een EMU dus met twee snelheden), over de aanduiding van het Belgisch delegatiehoofd bij het IMF, over het economisch en budgettair beleid van de regering. Eén concrete illustratie: toen Verplaetse op maandag 20 juni 1990 voortijdig de door de regering geplande DM-koppeling liet uitlekken om de beslissing te forceren, kreeg hij 's anderendaags op het wekelijks contact met de minister van Financiën een fameuze uitbrander. De reactie van de gouverneur was gewoon: "*Hoe hebben de wisselmarkten hierop gereageerd?*"; de minister moest toegeven: "*goed*" en Verplaetse schakelde meteen over naar een ander onderwerp.

3.6 Nafuncties en benoemingen

Drie gewezen ministers van Financiën werden geroepen om de functie van eerste minister te vervullen: Gaston Eyskens, van Houtte, Mark Eyskens.

Van de twintig ministers van Financiën van wie we een biografie schetsten, ontvingen er slechts negen (Gutt, Gaston Eyskens, van Houtte, Janssen, Henrion, De Clercq, Mark Eyskens, Grootjans, Reynders) de titel van minister van Staat. Dit is relatief weinig. Een reden daarvoor is dat veel van hen extraparlementariër waren of slechts laat in de politiek kwamen. 'Minister van Staat' is een zeer begeerde eretitel met vooral symbolische betekenis die bij koninklijk besluit, op voordracht van de eerste minister en in overleg met de betrokken partijen, wordt verleend aan personen die geacht worden zich in het openbaar leven verdienstelijk te hebben gemaakt. Hij is meestal voorbehouden aan gewezen eerste ministers en partijvoorzitters.

Alle besproken gewezen ministers van Financiën – op één na, wegens gezondheidsredenen (Gaston Geens) – hadden na het beëindigen van hun politieke loopbaan de gelegenheid een tweede succesrijke loopbaan te beginnen. Drie van hen bekwamen een prestigieuze internationale topfunctie: C. Gutt als eerste directeur-generaal van het *Internationaal Muntfonds* (1946-1951), W. De Clercq als Belgisch Commissaris bij de *Europese Gemeenschap*, bevoegd voor Buitenlandse betrekkingen en Handelspolitiek (1985-1889), Ph. Maystadt als voorzitter van de *Europese Investeringsbank* (2000-2011).

Door hun functie verwerven de ministers van Financiën naambekendheid, kunnen zij een uitgebreid nationaal en internationaal netwerk uitbouwen en doen zij op talrijke terreinen een bijzondere ervaring en kennis op. Zij zijn dan ook ideale kandidaten voor bestuursmandaten in de financiële sector of in de zakenwereld. Van de twintig bestudeerde ministers zijn er elf die later een functie opnamen in de banksector meestal als voorzitter, soms slechts als bestuurder: (Gutt, G. Eyskens, de Voghel, Vauthier, van Houtte, Janssen, Dequae, Snoy, Vlerick, Hatry, Maystadt). De meeste van hen bekleedden bovendien beheersfuncties in bedrijven, meestal verbonden met de betrokken financiële holding. De gewezen ministers die niet in de banksector terechtkwamen namen wel – met uitzondering van Geens (gezondheid), Grootjans (bleef in de journalistiek) en Viseur (werd burgemeester van Charleroi) – allerlei belangrijke bestuursfuncties waar in privé-bedrijven.

Op vier voormalige ministers van Financiën werd beroep gedaan om belangloos een voorname opdracht te vervullen in de overheidssector: de Voghel als voorzitter van een regeringscommissie voor de studie van de 'financiële problemen en van de economische expansie' en van 'voorstellen tot hervorming van de wetten op het bank- en spaarwezen'; van Houtte als voorzitter van de 'Commissie van Houtte'; Dequae als ondervoorzitter van de Hoge Raad van Financiën en Henrion als voorzitter van de privatiseringscommissie.

3.7 Turning-points

Uit de levensbeschrijvingen van de 20 titularissen die in de periode 1944-2011 het Ministerie van Financiën hebben bestuurd, komen enkele beslissingen of gebeurtenissen naar voor die kunnen worden beschouwd als 'turning-points' voor de evolutie van de Belgische openbare financiën. Zij gaven die een andere wending of betekenden een breuk ten overstaan van het vroegere beleid. Deze 'kantelmomenten' kunnen als volgt bondig worden gesitueerd.

Door de radicale muntsaneringsoperatie die Camille Gutt in oktober 1944 – na de Bevrijding – doorvoerde, herstelde hij het vertrouwen in een stabiele en sterke Belgische frank. Ongetwijfeld heeft België, vooral dankzij de Gutt-operatie, na de Tweede Wereldoorlog een sneller economisch herstel gekend dan zijn buurlanden.

Door de wet van 14 februari 1961 kwam de zogenaamde Eenheidswet tot stand onder de regering-Eyskens-Lilar, met van Houtte als minister van Financiën. Het was de eerste diepgaande sanering van de overheidsfinanciën na de Tweede Wereldoorlog, waarbij een verzwaring van de belastingen gepaard ging met ernstige bezuinigingen op de overheidsuitgaven, ook in de sociale sector. De parlementaire goedkeuring van de Eenheidswet werd in de winter van 1960-1961 voorafgegaan door een algemene staking, vooral in Wallonië, die soms opstandige trekken vertoonde en die ook verstrekkende gevolgen had voor de Waals-Vlaamse verhoudingen.

Minister Dequae verwezenlijkte door de wet van 20 november 1962 de lang verwachte diepgaande modernisering van de inkomstenbelastingen. De wet verving de oude zogenaamde cedulaire belastingen op de inkomsten van allerlei aard door een eenmalige belasting op het globaal inkomen van de natuurlijke personen.

De wet van 3 juli 1969 voerde de belasting op de toegevoerde waarde (btw) in, die de Belgische omzetbelastingen verving, in het kader van de harmonisatie van de omzetbelasting in Europees verband. Samen met zijn minister van Financiën Snoy heeft eerste minister Gaston Eyskens zich terdege ingezet om de invoering van deze belasting in goede banen te leiden. Zij stootte immers op veel tegenstand bij de middenstand. Aanvankelijk was de inwerkingtreding van de btw bepaald op 1 januari 1970, maar om conjuncturele redenen – uit vrees voor een te grote prijsstijging in een periode van hoogconjunctuur – werd zij met een jaar uitgesteld tot 1 januari 1971.

In de zomer van 1976 legde de Commissie-Van Houtte haar ophefmakend verslag neer, besteld door de minister van Financiën De Clercq. Het kwam tot stand met de hulp van de Studiedienst van de Nationale Bank, toen geleid door

directeur Roland Beauvois. Het Verslag-Van Houtte was een mijlpaal. In zeer kritische en alarmerende bewoordingen poogde het de politici en de publieke opinie te sensibiliseren voor de aan gang zijnde ontsporing van de openbare financiën. De aanmaningen van de Commissie bleven zonder onmiddellijk gevolg en de toestand van de overheidsfinanciën verergerde nog gevoelig in de komende jaren. Het netto te financieren saldo (NFS) liep op tot 10,7 % van het BNP in 1980 en tot het hoogtepunt van 15,7 % in 1981 en de overheidsschuld groeide, mede onder invloed van het sneeuwbal-effect, geleidelijk aan tot zowat 134,2 % van het BBP in 1993.

Slechts vanaf 1982 werd de crisis van de openbare financiën door de opeenvolgende regeringen op een meer adequate manier aangepakt en konden de tekorten in de overheidssector geleidelijk aan worden beknot. Een krachtige aanzet daartoe was de forse devaluatie van 8,5 % van de Belgische frank, doorgevoerd op 22 februari 1982 door de regering-Martens V met De Clercq als minister van Financiën. Door de begeleidende maatregelen van de devaluatie, gericht op een restrictief prijs- en loonbeleid, beoogde de regering niet alleen het herstel van de concurrentiekracht van de Belgische economie maar ook gunstige effecten voor de sanering van de openbare financiën en de werkgelegenheid.

Door de fiscale programmawet van december 1983 maakte minister De Clercq de roerende voorheffing 'bevrijdend' op de inkomsten uit beleggingen en kapitalen. De roerende voorheffing een 'bevrijdend' karakter geven, was een radicale ommekeer en een fundamentele hervorming, omdat aldus het in 1962 ingevoerde stelsel van de belasting op het globale inkomen totaal verlaten werd. Hierdoor werd bovendien afgeweken van het globaliseringsprincipe waarop alle fiscale systemen van de OESO-landen zijn gebaseerd en werd tevens het principe van de horizontale fiscale gelijkheid opgegeven.

Het was Maystadt die door drie ingrijpende wetten – van 4 december 1990, van 22 maart 1993 en van 6 april 1995 – en hun talrijke uitvoeringsbesluiten, de werking van de financiële markten, waar België gevoelige achterstand had opgelopen, op grondige wijze heeft hervormd, zoals ook het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen. We herinneren eraan dat deze wetten onder meer: de vroegere wisselagenten vervangen door beursvennootschappen, die bovendien voortaan openstonden voor bank- en verzekeringsmaatschappijen; al de financiële instellingen eenzelfde statuut gaven onder de naam van 'kredietinstelling'; de Bankcommissie omvormden tot de *Commissie voor het Bank- en Financiewezen*, die uitgebreide bevoegdheden kreeg.

Vanaf 1 januari 1999 werd geleidelijk een gemeenschappelijke Europese munt ingevoerd, waardoor België zijn autonomie over het wisselkoers- en monetair beleid afstond aan de *Europese Centrale Bank*. Per 1 januari 2002 werden de nationale munten vervangen door munten en biljetten in euro. Dat België, ondanks zijn hoge schuld, deel uitmaakte van de elf landen die toetraden tot

het Eurosysteem is grotendeels te danken aan Maystadt die in België in de voorbereidingsfase een zeer actieve rol speelde in het daartoe vereiste financiële en budgettaire convergentieproces. Ook zijn beslissing in 1990 om de Belgische frank te koppelen aan de Duitse mark, waardoor België reeds 'de facto' een monetaire unie vormde met Duitsland, vergemakkelijkte later aanzienlijk de toetreding tot de Europese monetaire unie.

Onder de regering-Verhofstadt II verzette minister Reynders op fiscaal vlak de bakens door twee opmerkelijke initiatieven. Vooreerst organiseerde hij midden 2003 een volwaardige fiscale amnestie door de invoering van de Eenmalige Bevrijdende Aangifte (EBA). Vervolgens voerde hij, blijkbaar een primeur op wereldvlak, door de wet van 22 juni 2005 een belastingaftrek in voor risicokapitaal ten voordele van de vennootschappen, de zogenaamde *notionele interestaftrek*.

3.8 De openbare financiën: een permanente zorg

Het zou niet passen deze studie af te sluiten zonder een samenvattend woord over de evolutie van de openbare financiën in België tijdens de bestudeerde periode 1944-2011. Zij kan worden ingedeeld in vier periodes, met name:

- ▶ Van februari 1945 tot de vervanging eind januari 1973 van de regering-Eyskens-Cools II door de regering-Leburton-Tindemans-De Clercq. De jaren 1945-1973 werden gekenmerkt door een steeds toenemende economische groei en een beperkte inflatie, die toelieten de openbare financiën grotendeels onder controle te houden ondanks een gevoelige stijging van het uitgavenpeil door de uitbouw van de verzorgingsstaat. Economisch kunnen we drie deelperiodes onderscheiden: van 1945 tot 1950 kende België een snel en gestadig economisch en industrieel herstel, de jaren 1950 vertonen een relatieve stabiliteit maar met een trage groei die echter geleidelijk overging in de Gouden jaren van de welvaartmaatschappij (1960-1973).
- ▶ De periode van januari 1973 tot eind 1981 toen de kortstondige regering van Mark Eyskens werd vervangen door de regering-Martens V, wordt beheerst door een beleidsontsporing die leidde tot een spectaculaire toename van de structurele werkloosheid, van de inflatie en van de overheidsschuld. De voornaamste oorzaken waren: de grote regeringsinstabiliteit, een gebrek aan politieke consensus inzake budgettair beleid en de verkeerde reactie op de oliecrisis van eind 1973 en van 1979-1980.
- ▶ De periode 1982 tot 2007. Vanaf 1982 ontstond er opnieuw een normale politieke stabiliteit en de gezondmaking van de openbare financiën werd door de opeenvolgende regeringen Martens, Dehaene en Verhofstadt - zij het steeds meer onder druk van de Europese Unie - adequater

aangepakt. Eerst door periodieke soms drastische saneringsplannen van maart 1984 (Krokusplan), van mei 1986 (Sint Annaplan) en van november 1993 (Globaal plan) en nadien sinds 1994 op een meer systematische wijze, dankzij het periodiek opstellen van 'convergentieplannen' met budgettaire doelstellingen geïnspireerd door de Hoge Raad van Financiën. In 2001 – onder de regering-Verhofstadt I – werd voor het eerst in vijftig jaar opnieuw een budgettair evenwicht gerealiseerd en in 2003 daalde de staatsschuld onder de grens van 100 % van het BBP tot 98,5 %.

- ▶ De periode die midden 2007 aanvangt: het gezamenlijk begrotingstekort loopt terug op en bereikt 4,6 % van het BBP in 2009. De redenen zijn: de politieke instabiliteit sinds de parlementsverkiezingen van juni 2007 en de algemene financiële crisis die aanving in de zomer van 2007. Het inperken van de overheidsschuld blijft dus de komende jaren een prioritaire 'must', ondanks de stijgende kosten van de vergrijzing en de negatieve effecten voor ons land van de financiële en economische globalisering.

Het is de minister van Financiën die moet instaan voor de financiering van de begrotingstekorten en voor de herfinanciering van de schuld, door een beroep te doen op de kapitaal- en geldmarkt. Hij is de 'beheerder van de staatsschuld', die als het ware haar oorsprong vindt in de optelling van de begrotingstekorten van het verleden, verminderd met de reeds verrichte aflossingen en terugbetalingen. Uit onderstaande tabel blijkt dat de openbare schuld vanaf 1980 (74,1 % BBP) al een te hoog niveau bereikte dat geleidelijk zelfs steeg tot 130,4 % van het BBP in 1995 om nadien te dalen tot ongeveer 92 % BBP en dan terug te stijgen tot 96,6 % BBP in 2010 ingevolge de bankencrisis. Deze ratio dreigt opnieuw op te lopen ingevolge de overheidsschuldcrisis in de Eurozone, ontstaan begin 2010.

Een te hoge openbare schuld is nefast voor een land. Door de rentelasten beknot zij immers in sterke mate de mogelijkheden van een regering om een voluntaristisch begrotingsbeleid te voeren. Bovendien heeft een te hoge schuldgraad een nadelige invloed op de financiële markten en een verdringingseffect op de private investeringen.

Al te dikwijls hebben de regeringen de toenemende overheidsuitgaven en de eruit voortspruitende begrotingsproblemen trachten te beperken door een verzwaring van de fiscaliteit, in plaats van eerder hun toevlucht te nemen tot bezuinigingen. Dit leidde tot een gestadige stijging van de globale fiscale druk (fiscale en parafiscale) en had tot gevolg dat ons land binnen de Europese unie behoort tot de landen met de hoogste fiscale druk. Zoals onderstaande tabel aantoont nam die druk van 34,4 % van het BBP in 1970 toe tot 43,0 % in 1980 om in 1995 op te lopen tot 45,8 %. Gunstige conjunctuurfases werden dikwijls onvoldoende benut om (forse) bezuinigingen door te voeren; dit was onder meer het geval in de jaren 1950-1973, 1967-1973, 1988-1991, 2002-2006.

Een evenwichtige belastingdruk is voor een land een belangrijke aangelegenheid. Immers, een door de bevolking te hoog geachte fiscaliteit heeft verstrekende negatieve gevolgen, zoals een beperkte groei van productie, afremming van investeringen, van de arbeidsinspanning en van innoverende initiatieven, kapitaalvlucht, belastingvermijding en -ontduiking, zwartwerk. Ook politiek-psychologisch speelt de belastingdruk een voorname rol en is zij vaak een determinerende factor bij parlementsverkiezingen. Om al die redenen is het dan ook aanneembaar dat sommige ministers van Financiën hebben gepoogd om de fiscale druk te verlagen door belastinghervormingen of door bijzondere maatregelen. Soms gebeurden zij echter ten koste van het deficit omdat de nodige budgettaire ruimte ontbrak of omdat de minderontvangsten hoger waren dan verwacht of omdat de opbrengst van de compenserende maatregelen of de terugverdieneffecten tegenvielen.

Tabel 4: Fiscale druk, globaal financieringstekort en openbare schuld in % BBP (a)

	Fiscale druk (b)	Financieringstekort	Openbare schuld (c)
1955	23,8		68,3
1960	26,3	4,9	65,2
1965	31,4	2,6	57,6
1970	34,4	2,4	60,0
1975	40,8	5,0	55,7
1980	43,0	10,7	74,1
1985	46,2	9,0	115,2
1990	43,9	7,9	125,7
1995	45,8	4,1	130,4
2000	47,1	1,2	107,9
2005	46,9	2,8	92,1
2010	46,1	3,0 (d)	96,6

(a) Bron: Data 1955-1965: diverse bronnen Ministerie van Financiën.
Data 1970-2010: Conjuncturnota 2011/ 5/ 222 Studiedienst voor Financiën

(b) Fiscale en parafiscale heffing.

(c) Schuld van de gezamenlijke overheid.

(d) Raming

4 Algemeen besluit

Deze studie gaf een beknopt overzicht van het persoonlijk profiel, van de politiek-professionele loopbaan met inbegrip van de n functies en van de voornaamste aspecten van het beleid van de ministers van Financiën die achtereenvolgens aantraden en aan zet waren van september 1944 tot december 2011. Het waren allen opmerkelijke en gewaardeerde persoonlijkheden, ook als zij soms niet direct over het gewenste profiel beschikten om het departement van Financiën te leiden, wat uitzonderlijk was.

Tijdens die periode van 65 jaar hebben ingrijpende ontwikkelingen het actieterrein van de Belgische ministers van Financiën grondig gewijzigd door het in te perken maar ook door het te verruimen. Enkele voorbeelden: de oprichting van de Europese Gemeenschap in 1957 en haar overgang naar de Europese Economische en Monetaire Unie in 1999; de opeenvolgende staats hervormingen sinds 1970, met onder meer de financieringswet van 1989 (aangevuld door de bijzondere wet van 13 juli 2001) die een tiental nationale belastingen (zoals: de successierechten, de onroerende voorheffing, bepaalde registratierechten en de verkeersbelasting) omvormde tot gewestelijke belastingen; de economische en financiële globalisering van de wereld; het vervangen van de Belgische frank door de euro en de oprichting van de Europese Centrale Bank. De stijgende invloed van de Europese Unie als supranationale overheid heeft de eigen beleidsruimte van de nationale ministers van de lidstaten gevoelig beknot. Dit wordt enigszins gecompenseerd door hun toenemende betrokkenheid en invloed als lid en periodiek voorzitter van de Raad van Ministers voor Economie en Financiën van de Europese Gemeenschap (Ecofin) en van de Eurogroep.

Als gevolg van de overheidsschuldcrisis zal Europa zijn greep op het beleid van de lidstaten nog drastisch verscherpen en verruimen door een versterking van de begrotingsregels en de invoering van een macro-economisch toezicht. Zo zullen de Europese 'stabiliteits- en groeipacten' nog striktere verplichtingen opleggen op economisch, financieel en budgettair vlak, te realiseren binnen een toezichtcyclus van zes maanden, het zogenaamd *Europees semester*. De ministers van Financiën zullen, als een soort rentmeester van Europa, garant moeten staan voor de uitwerking en implementatie van die verplichtingen, niet alleen op het centrale niveau maar ook op dat van de subnationale overheden, dus - ook wat ons land betreft - met inbegrip van de deelstaten. Daartoe zal de minister van Financiën bindende afspraken moeten maken met de regeringen van de Gemeenschappen en Gewesten.

5

Bijlage 1: De regeringen en de ministers van Financiën van september 1944 tot eind 2011

Regering	Minister van Financiën	Partij	Leeftijd bij benoeming	Ambtsaanvaarding	Ambtsneerlegging	Aantal maal Minister	Totale duur (jaren, maanden)
Pierlot V	C. Gutt	Techn.	59	27.09.1944	12.02.1945	6	6,4
Van Acker I	G. Eyskens	CVP	39	12.02.1945	02.08.1945		
Van Acker II	F. De Voghel	techn.	42	02.08.1945		3	
Spaak II	idem	id.					
Van Acker III	idem	Id.			03.08.1946		1
C. Huysmans	J. Vauthier	techn.	57	03.08.1946	20.03.1947	1	0,7
Spaak III	G. Eyskens	CVP		20.03.1947	11.08.1949		
G. Eyskens I	H. Liebaert	Lib.	54	11.08.1949	08.06.1950		
J. Duvieusart	J. Van Houtte	CVP	43	08.06.1950			
J. Pholien	idem	CVP			15.01.1952		
J. Van Houtte	A.-E. Janssen	techn.	68	15.01.1952	23.04.1954	3	3,5
Van Acker IV	H. Liebaert	Lib.	59	23.04.1954	26.06.1958	2	5,1
Eyskens II en III	J. Van Houtte	CVP	51	26.06.1958	25.04.1961	3	4,5
T. Lefèvre	A. Dequae	CVP	46	25.04.1961	28.07.1965	1	4,3
P. Harmel	G. Eyskens	CVP	60	28.07.1965	19.03.1966	3	3,6
Vanden Boeynants I	R. Henrion	techn.	51	19.03.1966	17.06.1968		
Eyskens IV	J.-C. Snoy et d' Oppuers	PSC	60	17.06.1968	21.01.1972	1	3,7
Eyskens V	A. Vlerick	techn.	52	21.01.1972	26.01.1973	1	1
E. Leburton	W. De Clercq	Lib.	46	26.01.1973			
Tindemans I	W. De Clercq	Lib.			03.06.1977		
Tindemans II	G. Geens	CVP	46	03.06.1977			
Vanden Boeynants II	G. Geens	CVP					
Martens I en II	G. Geens	CVP			18.05.1980	4	2,11
Martens III	R. Henrion	Lib.	64	18.05.1980	29.06.1980	2	2,4
	P. Hatry	techn.	49	29.06.1980	22.10.1980	1	0,4
Martens IV	M. Eyskens	CVP	47	22.10.1980	06.04.1981		
M. Eyskens	R. Vandeputte	techn.	73	06.04.1981	17.12.1981	1	0,8
Martens V	W. De Clercq	Lib.	54	17.12.1981	06.01.1985	3	7,5
	F. Grootjans	Lib.	63	06.01.1985	28.11.1985	1	0,1
Martens VI en VII	M. Eyskens	CVP	52	28.11.1985	09.05.1988	3	3
Martens VIII en IX	Ph. Maystadt	PSC	40	09.05.1988			
Dehaene I en II	Ph. Maystadt	PSC	52		19.06.1998	4	10,1
	J.-J. Viseur	PSC		19.06.1998	12.07.1999	1	1,1
Verhofstadt I, II en III	D. Reynders	Lib.	40	12.07.1999			
Leterme I	idem	Lib.					
Van Rompuy	idem	Lib.					
Leterme II	idem	Lib.			5.12.2011	6	12,4
E. Di Rupo	S. Vanackere	CD&V	47	5.12.2011			

6

Bijlage 2: Ministers bevoegd voor begrotingszaken

		Ambtsaanvaarding	Ambtsneerlegging
J. Merlot	Minister van begroting	31.03.1946	21.11.1948
W. De Clercq	Minister-Onderstaatssecretaris van Begroting	03.09.1960	25.04.1961
F. Tielemans	Minister, Adjunct voor Financiën (*)	25.04.1961	21.12.1962
H. Deruelles	Minister, Adjunct voor financiën (*)	18.01.1963	28.07.1965
A. Sokaert	Minister-Staatssecretaris, Adjunct bij de Minister van Financiën (*)	28.07.1965	19.03.1966
W. De Clercq	Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting	19.03.1966	17.06.1968
A. Cools	Minister van Begroting	17.06.1968	27.01.1969
A. Cools	Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting	27.01.1969	22.02.1971
M. Denis	Minister van Begroting	22.02.1971	21.01.1972
F. Van Acker	Staatssecretaris voor Begroting	21.01.1972	26.01.1973
L. Tindemans	Vice-Eerste Minister en Minister van begroting (**)	26.01.1973	25.04.1974
G. Geens	Staatssecretaris voor Begroting	25.04.1974	08.12.1976
G. Geens	Minister van Begroting en van Wetenschapsbeleid	08.12.1976	03.06.1977
M. Eyskens	Staatssecretaris voor Begroting en voor Streekeconomie	03.06.1977	03.04.1979
G. Spitaels	Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting	03.04.1979	18.05.1980
G. Geens	Minister van Begroting en Adjunct voor Nationale Opvoeding	18.05.1980	22.10.1980
G. Mathot	Minister van binnenlandse Zaken en Begroting	22.10.1980	26.02.1981
G. Mathot	Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting	26.02.1981	17.12.1981
Ph. Maystadt	Minister van Begroting, Wetenschaps-beleid en het Plan	17.12.1981	28.11.1985
G. Verhofstadt	Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting en Wetenschapsbeleid	28.11.1985	10.05.1988
H. Schiltz	Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting en Wetenschapsbeleid	10.05.1988	29.09.1991
W. Demeester-De Meyer (mevr.)	Minister van Begroting en Wetenschapsbeleid	29.09.1991	21.01.1992
W. Martens	Eerste Minister, belast met Begroting en Wetenschapsbeleid	21.01.1992	07.03.1992
M. Officiers-Van de Wiele (mevr.)	Minister van Begroting	07.03.1992	05.09.1993
H. Van Rompuy	Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting	05.09.1993	12.07.1999
J. Vande Lanotte	Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting, Maatschappelijke Integratie en Sociale Economie	12.07.1999	12.07.2003
J. Vande Lanotte	Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting en Overheidsbedrijven	12.07.2003	15.10.2005
F. Van den Bossche (mevr.)	Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting en Consumentenzaken	17.10.2005	21.12.2007
Y. Leterme	Vice-Eerste Minister en minister van Begroting	21.12.2007	20.03.2008
M. Wathelet	Staatssecretaris voor Begroting en Gezingsbeleid (***)	20.03.2008	17.07.2009
G. Van Hengel	Vice-Eerste Minister en Minister van Begroting (****)	17.07.2009	05.12.2011
O. Chastel	Minister van Begroting en Administratieve Vereenvoudiging	05.12.2011	

(*) Ofschoon in hun titel de 'begroting' niet wordt vermeld, hielden zij zich toch vooral bezig met de begrotingsaangelegenheden.

(**) Bijgestaan door A. Humblet, Staatssecretaris voor Begroting.

(***) Voor de bevoegdheid Begroting toegevoegd aan de Eerste Minister.

(****) Bijgestaan door M. Wathelet, Staatssecretaris voor Begroting, Gezingsbeleid, Asiel en Migratie.

7

Bijlage 3: Ministers of staatssecretaissen, toegevoegd aan de minister van Financiën

Ministers	Adjuncten
A. Dequae (1961-1965)	Fr. Tielemans (1961-1962), adjunct voor Financiën H. Deruelles (1963-1965), adjunct voor Financiën
G. Eyskens (1965-1966)	A. Scolaert (1965-1966), minister-staatssecretaris, adjunct bij de minister van Financiën
R. Henrion- P. Hatry (1980)	F. Willockx (1980), staatssecretaris voor Financiën
F. Grootjans (1985)	L. Watniel (1985), staatssecretaris voor Financiën
Ph. Maystadt (1988-1998)	H. Van Rompuy (1988), staatssecretaris voor Financiën W. Demeester-De Meyer (mevr.) (1988-1991), staatssecretaris voor Financiën
D. Reynders (1999-2011)	A. Zenner (1999-2003), staatssecretaris voor de Modernisering van de Financiën en de Strijd teen de fiscale fraude H. Jamar (2003-2007), staatssecretaris voor Modernisering van de Financiën en de strijd tegen de fiscale fraude B. Clerfayt (2008-2011), staatssecretaris voor de Modernisering van de Federale Overheidsdiens Financiën, de milieufiscaliteit en de bestrijding van de fiscale fraude

8

Bibliografie

- Algoed, K, Van den Bossche, W., Bijzondere Financieringswet in een notendop (met een illustratie voor het jaar 2009), in: Documentatieblad Ministerie van Financiën, nr.2, 2009, 63-90.
- Annaert, J., Buelens, F., Het Belgisch beurswezen 1935-2010, in: Revue bancaire et financière - Bank en Financierwezen, 2011/7-8, 420-429.
- Aucremanne, L., e.a., Tien jaar monetaire unie: een terugblik, in: Economisch Tijdschrift NBB, december 2008, 21-46.
- Belgisch Instituut voor Openbare Financiën: Geschiedenis van de openbare financiën in België, De periode 1950- 1980, deel IV-1 en deel IV-2, 1988; De periode 1980-1990, 1993; La fin du déficit budgétaire. Analyse de l'évolution récente des finances publiques belges - Het einde van het budgettaire tekort. Analyse van de recente evolutie van de Belgische openbare financiën (1900-2000), 2002.
- Brion, R., Moreau, J.-L., Banque Nationale de Belgique 1939-1971, boekdeel 2, La politique monétaire belge dans une Europe en reconstruction (1944-1958), 2005.
- Bohets, J., De losbandige jaren. Hoe een fortunlijke generatie met de welvaartsstijging omging, tweede druk, 1996.
- Buffel, L., De institutionele geschiedenis van de Hoge Raad van Financiën (1996-2011), in: Documentatieblad van het Ministerie van Financiën, nr. 4, 2010, 75-111.
- Decoster, A., Valenduc, C., Belastingen en fiscaal beleid in België, 2011.
- Decoster, A., Valenduc, C., L'impôt et la politique fiscale en Belgique, 2011.
- De Grauwe, P., Onze schuld. Ontstaan en toekomst van werkloosheid en staatschuld, 1994.
- Dewachter, W., Das, E., Politiek in België. Geprofileerde machtsverhoudingen, 1991.
- Dewachter, W., Besluitvorming in politiek België, 1992.
- Dierickx, G., Majersdorf, Ph., De politieke cultuur van ambtenaren en politici in België, 1994.
- Eyskens, G., Een periode van hoge welvaartsontwikkeling in België: 1945-1973, in: Academiae Analecta. Mededeling van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, 1986, nr. 1.

- Gaus, H., *Politiek Biografisch Lexicon. Belgische Ministers en Staatssecretarissen 1960-1980*, 1989.
- Janssens, V., *De beheerders van ons geld. Negentien gouverneurs van de Nationale Bank van België*, 1997.
- Kurgan-Van Hentenryk, G., *Max-Léo Gérard. Un ingénieur dans la cité (1879-1955)*, 2010.
- Maes, I., *A century of macroeconomic and monetary thought at the National Bank of Belgium*, 2010.
- Maystadt, Ph., *De modernisering van de Belgische financiële markten in Europees perspectief*, in: *Tijdschrift voor Bank- en Financiewezenen*, 1989, 589-593.
- Michielsens, S., Saphina, M., *Bankroet. Hoe Fortis al zijn krediet verspeelde*, 2009.
- Pluym, W., Boehme, O., *De Nationale Bank van België 1939-1971, boekdeel 3, Van de golden sixties tot de val van Bretton Woods*, 2005.
- Pluym, W., Pluym, J., *Goud op drift. De naziroof van 198 ton Belgisch goud*, 2011.
- Savage, R., *Economie belge 1953-2000. Ruptures et mutations*, 2004.
- Vandendriessche, S., *Evolutie van de Belgische centrale overheidsuitgaven sinds 1919. Onderzoek naar de determinerende factoren*, 1977.
- Van der Wee, H., Verbreyt, M., *De Nationale Bank van België 1939-1971, boekdeel 1, Oorlog en monetaire politiek: de Nationale Bank van België, de Emissiebank te Brussel en de Belgische regering, 1939-1945*, 2005.
- Van de Voorde, A., *De penningmeesters van de Wetstraat. Het ministerie van Financiën en al zijn ministers tussen 1831 en 2005. Met biografieën van Jules Malou, Walthère Frère-Orban, Auguste Beernaert, Camille Gutt en Gaston Eyskens*, 2005.
- Van Overtveldt, J., *Economische politiek*, in: *De Belgische economie. Op zoek naar een strategisch plan*, 1995.
- Van Rompuy, P., *De coördinatie van het budgettair beleid in België: een evaluatie*, in: *Documentatieblad Ministerie van Financiën*, nr. 1, 2005, 305-323.
- Vlerick, A., *Monetaire hervorming en Europese integratie*, 1974.
- Witte, E., e.a., *Nieuwe geschiedenis van België 1905-heden*, 2010.